KAREN BLİXEN

ÖLÜMSÜZ ÖYKÜ

Toyen

ADA YAYINLARI

Ölümsüz Öykü

Karen Blixen

ÖLÜMSÜZ ÖYKÜ

Türkçesi:
FATİH ÖZGÜVEN

ADA YAYINLARI

ÖLÜMSÜZ ÖYKÜ

I. / Mr. CLAY

Geçtiğimiz yüzyılın atmışlı yıllarında Kanton'da Mr. Clay adında son derece zengin bir çay taciri yaşardı.

Uzun boylu, kara kuru, konuşmayı sevmeyen yaşlı bir adamdı. Görkemli bir eviyle, şahane bir arabası vardı; bu ikisinin arasında dimdik, suskun ve yalnız bir yaşam sürdürürdü Mr. Clay.

Kanton'daki öbür Avrupalılar arasında demir gibi sert ve pinti olduğu söylenirdi. İnsanlar ondan uzak dururdu. Hakkında kimsenin pek bir şey bildiği yoktu. Daha çok dış görünüşü, sesi ve davranışlarıyla edinmişti bu ünü. Öte yandan hakkında anlatılan ve sık sık tekrarlanan iki, üç olay bu ünü doğrular gibiydiler. Anlatılan olaylardan biri şöyleydi:

Onbeş yıl önce, bir zamanlar Mr. Clay'in iş ortağı olan ama daha sonraları aralarındaki bir kavga sonucu kendi başına ticaret yapmaya başlayan bir Fransız tacir şanssız yatırımlar yüzünden iflasa sürüklenmişti. Karşısına çıkan son bir fırsatı değerlendirmek istemiş, limanda hazır bekleyen *Thermopylae* adlı bir yelkenliye bir miktar çay yüklemeye kalkışmıştı. Ama Mr. Clay'e üçyüz altın borcu olduğu için alacaklısı çaya el koymuş, *Thermopylae*'ye kendi malını koyup yollamış, rakibini bir daha belini doğrultamayacak biçimde mahvetmişti. Fransız tacir, herşeyini kaybetmiş, evi satılmış, ailesiyle birlikte sokağa düşmüştü.

Başına gelen talihsizlikten kurtuluş umudu göremediğinden çareyi intihar etmekte bulmuştu.

Fransız tacir, yetenekli, güleryüzlü bir adamdı, güzel bir karısı, geniş bir ailesi vardı. İnsanlar onu taştan oyulmuş gibi duran Mr. Clay'le karşılaştırdıkça başının etrafında neşeden ve sevecenlikten bir aziz halesi örülmeye başlandı ve dostları dul eşi için para toplamaya giriştiler. Ama Kanton'daki İngiliz ve Fransız kolonileri arasındaki rekabet nedeniyle fazla para toplanamadı ve kısa bir süre sonra Fransız hanımla çocukları tanıdıklarının ufkundan çekilip gittiler.

Ölen adamın evini Mr. Clay satın aldı. Tarhlarının üzerinde tavuskuşlarının gerine gerine dolaştıkları geniş bahçesi olan büyük, güzel bir villaydı bu. Artık orada oturuyordu.

Zamanla bu olay bir efsane niteliğine bürünmüştü. Mösyö Dupont'un yaşamının son gününde güzel, yumuşakbaşlı karısıyla henüz küçük yaşta olan çocuklarını yanıbaşında topladığı söyleniyordu. Başlarına gelen bütün belâların Mr. Clay'in yüzüne baktığı an başladığını söylemiş, onlara nerede, hangi koşullar altında olursa olsun bir daha o surata bakmamak üzere yemin ettirmişti. Ayrıca şu söylenti de vardı; sahip olmaktan gurur duyduğu evi terkedip giderken, evdeki her türlü güzel eşyayı yakmış ya da kırmış, yaşamı güzelleştirmek için yapılmış hiçbir eşyanın evin yeni sahibiyle yaşamak istemeyeceğini söylemişti. Sadece bütün odalardaki çerçeveleri yaldızlı Fransa'dan gelme boy aynalarını bırakmıştı geride. O ânâ kadar yalnızca şen ve sevecen sahnelerin izdüşümlerine tanık olan bu aynaların, ölümüne sebep olan adamın cezası olacaklarını, onun hangi odaya girerse girsin bir cellat portresiyle karşılaşacağını da eklemişti sözlerine.

Mr. Clay eve yerleşti ve kendi portresiyle yüzyüze akşam yemeklerini yemeye koyuldu. Çevresinde ne kadar az insan sıcaklığı olduğunun farkına varıp varmadığı kuşkulu, çünkü yaşamı boyunca insan sıcaklığı denen şeyi ara-

mamıştı. Olayların akışı tümüyle ona bırakılsa, herşeyi gene olduğu gibi düzenlerdi. Olup biten herşeyin doğal akışını izlediğine inanması son derece doğaldı, çünkü o öyle olmasını istemişti. Yavaş yavaş, Karun'luk yaşamının etkisiyle, herşeye kadir olduğuna inanmaya başlamıştı. Kanton'un öteki tacirleri de kendileriyle ilgili olarak aynı inanca sahiptiler ve tıpkı Mr. Clay gibi, onlar da bu inançlarını kendi güçlerinin etki alanı dışında kalan dünyayı görmezden gelerek ayakta tutuyorlardı.

Mr. Clay yetmiş yaşında damla hastalığına yakalandı ve uzun bir süre yarı felçli yaşadı. Acı öylesine keskindi ki geceleri uyuyamaz oldu. İşte o zaman geceler sonsuza dek uzamaya başladı sanki.

Bir gece geç saatte Mr. Clay'in genç katiplerinden biri gözden geçirmekte olduğu bir tomar hesapla birlikte yaşlı adamın evine gelecek oldu. Yaşlı adam yatağından, onun hizmetçilerle konuştuğunu duydu, odasına çağırttı ve muhasebe defterlerini onunla birlikte gözden geçirdi. Sabah olduğunda gecenin, önceki gecelerden daha az yavaş geçtiğini farketti. Böylece ertesi gece genç katibi gene çağırttı, ona yeniden muhasebe defterlerini okuttu.

O günden sonra, delikanlının saat dokuzda büyük, görkemli eşyalarla döşenmiş yatak odasında boygöstermesi, işvereninin yatağının kenarındaki yerini alması ve mum ışığında yüksek sesle faturaları, kontratları ve Mr. Clay'in işiyle ilgili bilançoları okuması yerleşik bir kural halini aldı. Sesi gürdü ama sabaha karşı biraz tarazlanırdı. Bu, gençliğinde kulakları keskin olan ama artık işitme güçlüğü çeken Mr. Clay'in canını sıkıyordu. Katibine, ona bu işi yapması için para verdiğini, iyi yapamayacaksa işine son vereceğini, yeni bir okuyucu alacağını söyledi.

Bürodaki defterleri bitirdiklerinde yaşlı adam içini çekti ve başını yastıkta öte yana çevirdi. Katip şöyle bir düşündükten sonra dolaba gitti, on, onbeş yıllık defterleri bulup çıkardı ve gece boyu kelime kelime bunları okudu. Mr. Clay dikkatle dinliyordu, bu okumalar ona geçmişte kur-

duğu düzenleri, geçmiş başarılarını geri getiriyordu. Ama geceler uzundu ve zamanla okuyucu bu eski defterleri bile okuyup bitirdi, aynı şeyleri bir kere daha okumak zorunda kaldı.

Bir sabah, delikanlı yirmi yıllık bir anlaşmayı üçüncü kere okuyup da evine gitmeye hazırlandığı sırada Mr. Clay onu durdurdu. Aklına bir fikir gelmişti sanki. Patronunun zihninin neler bulup çıkardığını izlemek katip için her zaman önemli bir olaydı, bu yüzden yaşlı adama aradığı sözcükleri bulmakta yardım etmek üzere biraz oyalandı.

Bir süre sonra Mr. Clay, isteksiz bir sesle, sanki huzursuz ve kararsızmış gibi, delikanlıya okunacak başka şeylerden, örneğin kitaplardan haberi olup olmadığını sordu. Katip hayır cevabını verdi, bunlar hakkında hiçbir bilgisi yoktu ama Mr. Clay ona ne istediğini açıklarsa belki gidip bulabilirdi. Mr. Clay aynı kararsız konuşma tarzıyla, iş anlaşmalarından ya da pazarlıklardan değil, zaman zaman birilerinin yazdıkları, başka birilerinin de okudukları kitaplardan sözettiğini söyledi. Katip biraz düşündükten sonra yeniden hayır dedi, kitaplardan hiç haberi yoktu. Konuşma burada sona erdi ve katip evden ayrıldı. Eve dönerken, delikanlı Mr. Clay'in sorusunu uzun uzun düşündü. Yaşlı adamın sözlerinin derin bir gereksinme sonucunda söylendiği, sözleri söyleyen kişinin bunları istemeden, çekinerek hatta utanarak söylediği duygusuna kapılmıştı. Katibin kendisinde bir parça utanma duygusu olsaydı eğer, yaşlı patronunun söylediklerinin üzerinde durmaz, onun dili sürçüp bir an için de olsa saygınlığından kaybedişini belleğinden silip atardı. Ama böyle bir duyguya sahip olmadığı için, meseleyi enine boyuna düşünmeye koyuldu. Bu istek hiç kuşku yok ki yaşlı adam için bir zaaf belirtisiydi, hatta belki ölüme yaklaştığını haberliyordu. Bu durumun kendisi için ne gibi sonuçları olabilirdi acaba; genç adam onu düşünmeye koyuldu.

II. / ELİŞAMA

Mr. Clay'in okuyuculuğunu üstlenen genç katip bürodaki öteki katipler arasında Ellis Lewis adıyla tanınıyordu ama asıl adı bu değildi; Elişama Levinsky'di. Kendisine değişik bir ad takması o günlerde Çin'e göç eden başka kişilerin yaptığı gibi geçmişteki bir suç ya da cinayeti gizlemek için değil, kendisine karşı işlenen suçları ve zor günlerle dolu geçmişini gizlemek içindi.

Yahudiydi, Polonya'da doğmuştu. Akrabaları 1848 kıyımında öldürülmüştü. O sıralar kendisi yanılmıyorsa altı yaşında olacaktı. Kaçmayı başarabilen öteki Polonyalı Yahudiler içler acısı, partal çıkınlarının yanısıra onu da bir çıkın gibi beraberlerinde götürmüşlerdi. O günden beri, hâlâ aranan, istenen küçük bir paket gibi oradan oraya taşınmış, bir duvar önüne konulup unutulmuş, bir süre sonra yeniden fırlatılmış atılmıştı.

Yitik, yalnız, tümüyle kaderine terkedilmiş bir çocuk olarak Frankfurt'ta, Amsterdam'da, Londra'da ve Lizbon'da garip acılar çekmişti. Karanlık zihninin derinliklerinde anlatılamaz, hattâ hatırlanması bile mümkün olmayan olaylar hâlâ derin deniz balıkları gibi dolanıp duruyorlardı. Londra'da rastlantı onu hünerli, ihtiyar bir İtalyan kitapçının eline düşürmüş, adam ona okuma yazma öğretmişti. Üstüne üstlük gene aynı adam, ona, ölmeden önce başkalarının on yılda öğrenemeyecekleri kadar çift

yanlı muhasebe de öğretmişti. Ardından oğlan gene yerinden kaldırılıp doğuya doğru sürüklenmiş, sonunda kendini Kanton'da Mr. Clay'in bürosunda bulmuştu. Orada, masasında, yaşam denen son derece keskin ağızlı bileyi taşında bilenmiş bir âlet gibi oturuyordu. Gözleriyle kulakları vaşak keskinliğindeydi, dünya hakkında da hiç mi hiç pembe hayaller beslemiyordu.

Bu birikimle çok yükselebilir, hiç kimsenin karşılaşmak, alışverişte bulunmak istemeyeceği kadar tehlikeli bir insan olabilirdi Elişama. Ama durum böyle değildi. Bunun nedeni oğlanın ruhunda hırs denen şeyin zerre kadar yer etmemesiydi. Daha okuma yazma çağına gelmeden, arzu denen duygu, her biçimiyle bu oğlanın ruhundan silinmiş, çıkarılmış, kökü kazınmıştı. İlk bakışta oldukça sıradan bir delikanlıydı, ufak-tefek, zayıf, çok esmerdi. Gölgeli, kahverengi gözleri vardı, her ulustan sanabilirdiniz onu. Zihinsel açıdan ise, gençlik semtine uğramamış derdiniz, şımarık bir çocuğun ya da çok yaşlı bir adamın zihnine sahipti. Ne yumuşaklık ne olgunluk taşıyordu içinde, ne aşk ya da serüven özlemi, ne yarışma isteği, ne korku ne de kavga arzusu. Dıştan ve içten bir tür böcek, çizme topuğuyla bile ezilmesi zor bir karınca gibiydi.

Bir tutkusu vardı, eğer buna tutku denebilirse — gözükara bir güvenlik arayışı, kendi haline bırakılma isteği. Nitelik açısından bakıldığında bu duygu sıla özlemine ya da bir posta güvercininin sezgisine benziyordu. Bütün ruhuyla bir tek ricada bulunuyordu; dolabıma gireyim, kapımı kapatayım, kimsenin peşimden gelmeyeceğine ya da beni rahatsız etmeyeceğine ancak orada emin olabilirim.

İçine girip kapısını kapattığı dolap alçakgönüllü bir yer, dar bir sokakta küçük, karanlık bir odaydı. Burada ev sahibesi olan kadından kiraladığı eski divanın üzerinde uyuyordu. Ama odada gerçekten kendisine ait olan bir iki parça eşya da vardı — mürekkep lekeli, üzeri boyanmış bir masa, iki iskemle ve bir sandık. Bu eşyalar sahipleri için büyük önem taşıyorlardı. Geceleyin bazan, yatağına uza-

nıp onları seyretmek için bir mum yaktığı olurdu. Sanki bu eşyalar dünyanın henüz güvenli bir yer olduğunun kanıtıydılar. Ayrıca geceleri sayı dizilerinden de medet umardı. Sayardı; 10, 20, 7000. Hepsi oldukları yerdeydiler. Elişama uykuya dalardı.

Dünya nimetlerini hor gören Elişama, zamanını sabahtan akşama kadar hırslı ve açgözlü insanlar arasında geçirirdi, yaşamı boyunca böyle olmuştu. Böylesi daha iyiydi. Çevresindekilerin duygularını son derece iyi anlıyor ve bunları yerinde buluyordu. Çünkü, sonuçta, bu duygulardan kendi dolabı, kendi dolabının kapısı doğmuyor muydu? Dünyanın altın ve iktidar uğruna giriştiği umarsız kavga bir gün sona erecek olsa, ne bu odanın ne de bu kapının yerinde duracağı kesin değildi. İşte bu yüzden yeteneklerini çevresindeki insanların hırs ve yükselme arzularını körüklemekte kullanıyordu. Özellikle de Mr. Clay'inkileri körüklüyor ve olup bitenleri dikkatle seyrediyordu.

Gece okumalarından çok önceleri bile Mr. Clay'le Elişama arasında ikisi için de ender rastlanan bir şey, bir tür yakınlaşma doğmuştu. Bu Elişama'nın Mr. Clay'in dikkatini çekmesiyle başlamıştı. Mr. Clay'e at satın alan kişiler dürüst davranmıyorlardı. Elişama'nın adı sanı belirsiz atalarından biri, Leh prensleriyle zenginlerine at satardı; Kanton'lu genç muhasebecinin kanında bu ihtiyar Yahudi'nin atlar konusundaki derin bilgisi gizliydi. Kendisi kesinlikle at sahibi olmak istemezdi ama sonuçta kendi güvenliğine yararı dokunacağı için Mr. Clay'in arabası ve atları konusundaki kendini beğenmişliğini körüklüyordu. Mr. Clay'se genç adamın uzgörüşlülüğü ve yargı yeteneği karşısında çok etkilenmişti. Ahırlarını onun yönetimine bırakmış, hiç de hayalkırıklığına uğramamıştı. Hiç doğrudan ilişkileri olmamıştı, ama nasıl Elişama uzun süreden beri Mr. Clay'in varlığından haberliyse, Mr. Clay de Elişama'nın varlığından haberliydi.

Aralarındaki garip bir ilişkiydi. Her ikisi de başkalarına birbirlerinden sözetmezlerdi. Hem yaşlı adam hem

de genç adam için bu alışkanlıklarına ters düşmek demekti. Çünkü Mr. Clay denetmenlerine genç çalışanlarından yakınır dururdu; Elişama ise o kadar sivri dilliydi ki, Kanton'un küçük, büyük bütün tacirleri için söylediği sözler kentin ambarlarıyla yazıhanelerinde birer özdeyiş gibi kullanılır olmuştu. Böylece uşak ile efendi sanki sırt sırta vermiş, yüzlerini öteki insanlara çevirmiş gibiydiler. Aslında bilmeden, tıpkı bir baba-oğul gibi davranıyorlardı.

Elişama, şimdi odasında Mr. Clay'i düşünüyordu. Sandığından da büyük bir budalaydı demek ki adam. Ama bir süre sonra bir fincan çay hazırlamak üzere ayağa kalktı — gece okumalarından döndüğünde kendi kendine bağışladığı bir lükstü bu— ve çayı içerken, aklı başka bir biçimde çalışmaya başladı. Mr. Clay'in sorusunu ciddi olarak düşünmeye koyuldu. Mr. Clay'in sözünü ettiği kitaplar vardır belki de, diye düşündü. Mr. Clay'in istediği şeyleri bulup getirmeye alışıktı. Böyle kitaplar varsa aramalıydı, çok ender rastlanan şeyler bile olsalar sonunda bulacaktı.

Elişama, uzun bir süre yumruğunu çenesine dayayarak oturduktan sonra ayağa kalktı, odanın köşesindeki sandığın yanına gitti. İçinden ufakça, kırmızıya boyalı bir kutu çıkardı. Kanton'a ilk geldiğinde dünya yüzünde nesi varsa bu kutunun içindeydi. Kutunun içini dikkatle aradı ve katlanıp küçük bir ipek keseye konmuş sarı bir kağıt parçası buldu. Masanın üzerindeki mumun ışığında kağıdı okudu.

III. / İŞAYA PEYGAMBERİN KEHANETİ

Polonya'dan kaçarken Elişama'yı da beraberlerinde götüren Yahudilerin arasında yolda ölen çok yaşlı bir adam vardı. Ölmeden önce çocuğa kırmızı kesedeki kağıt parçasını vermişti. Elişama bunu boynuna bağlamış ve özellikle bu zaman zarfında çok seyrek olarak soyunduğu için, yıllarca boynunda gezdirmeyi başarmıştı. Okuyamıyordu, onun için de üstünde ne yazılı olduğunu bilmiyordu.

Ama Londra'da okumayı öğrenip de insanların yazılı kağıtlara büyük değer verdiklerini duyduğunda kağıdı çıkardı ve bunun üzerindekilerin kendisine öğretilen harflerden değişik harflerle yazılmış olduğunu gördü. Ustası onu zaman zaman ufak, tefek işler için sahibi, din adamlığı elinden alınmış eski bir rahip olan, karanlık, kirli bir tefeci dükkanına gönderiyordu. Elişama, kağıdı bu adama götürdü ve herhangi bir anlama gelip gelmediğini sordu. Adam kağıtta yazılanların İbranice olduğunu söylediğinde Elişama tefeciye bu yazıyı üç peni karşılığında çevirmesini önerdi. Yaşlı adam kağıdı dikkatle okudu, içindekilerin ne olduğunu anladı, gereken yerlere bakıp, buldu. İngilizce'ye çevirip bir kağıda yazdı ve üç peniyi büyük bir ciddiyetle kabul etti. Oğlan, o günden bu yana özgün metni de, çevirisini de küçük kırmızı kesesinde saklıyordu.

Mr. Clay'e yardımcı olmak üzere, keseyi kutusundan

çıkardı Elişama. Başka koşullarda böyle bir şeye kalkışmazdı, çünkü kese karanlık ve korku akla getiriyordu, bir de bir arkadaşın belli belirsiz hayalini. Mr. Clay gibi Elişama'nın da dost, arkadaş istediği yoktu. Onun için dostlar ve arkadaşlar, acı çeken, yitip giden insanlardı — dost, arkadaş sözcükleri bile ayrılık ve kayıp demekti, gözyaşı ve kan damlıyordu bu sözcüklerden.

Böylece, bir iki gece sonra Elişama, Mr. Clay'e muhasebe defterlerini okumayı bitirip de yaşlı adam homurdanarak Elişama'yı evine yollayacağı sırada, katip cebinden küçük, kirli bir kağıt parçası çıkardı ve: «Size okumak istediğim bir şey var Mr. Clay» dedi. Mr. Clay solgun gözlerini okuyucunun yüzüne çevirdi. Elişama okumaya başladı:

«Çöl ve kurak yer mesrur olacak; ve bozkır sevinecek, ve nergis gibi çiçeklenecek. Bol bol çiçeklenecek, ve sevinçle ve terennümle sevinecek; Libnan'ın izzeti...»

«Nedir bu?» diye sordu Mr. Clay öfkeyle.

Elişama kağıdı indirdi. «Bu, Mr. Clay,» dedi, «sizin istemiş olduğunuz şey. İnsanların muhasebe defteri dışında yazıp, kağıda geçirdikleri bir şey.» Sonra okumaya devam etti:

«...Karmelin ve Şaronun haşmeti ona verilecek; Rabbin izzetini, Allahımızın haşmetini görecekler. Zayıf elleri kuvvetlendirin, ve sarsak dizleri pekiştirin. Yürekleri...»

«Nedir bu? Nereden buldun?» diye sordu Mr. Clay yeniden. Elişama onu susturmak için elini kaldırdı ve okudu:

«...korkak olanlara deyin: kuvvetlenin, korkmayın; işte Allahınız! Öç, Allahın karşılığı, geliyor; o kendisi geliyor, ve sizi kurtaracak. O zaman körlerin gözleri açılacak, sağırların da kulakları açılacak. O zaman topal adam geyik gibi sıçrayacak, ve dilsizin dili terennüm edecek; çünkü çölde sular, ve bozkırda seller fışkıra-

cak. Ve kızgın kum bir havuz; ve susuz toprak su kaynakları olacak; çakalların yattığı yurt kamışlık ve sazlık ile ot olacak...»

Elişama bu cümleye geldiğinde, kağıdı elinden bıraktı ve gözleri daldı.

Mr. Clay astımlı hastalara özgü bir biçimde soluk aldı. «Neydi bu okudukların?» diye sordu.

«Söyledim size, Mr. Clay» dedi Elişama. «Duydunuz. Adamın biri yazmış, kağıda geçirmiş bu okuduklarımı.»

«Olmuş mu gerçekten?» diye sordu Mr. Clay.

«Hayır,» cevabını verdi Elişama derin bir horgörüyle.

«Şu anda mı oluyor?» dedi Mr. Clay.

«Hayır,» dedi Elişama gene aynı biçimde.

Bir süre sonra, «Peki kim yazmış bunu allahaşkına, söylesene?» diye sordu Mr. Clay.

Elişama, Mr. Clay'e baktı ve: «İşaya Peygamber» dedi.

«Kimmiş o?» diye sordu Mr. Clay sertçe. «Peygambermiş — pöh! Peygamber nedir?»

«Bazı şeyleri önceden bilen bir adam» dedi Elişama.

«O zaman bütün bu söylenenler olmalıydı!» dedi Mr. Clay kibirli bir sesle.

Elişama, İşaya Peygamberi inkar etmek istemiyordu, onun için: «Evet, olacak. Ama henüz değil» dedi.

Bir süre sonra Mr. Clay, «şu topal adam kısmını bir daha oku» dedi.

Elişama okudu: «*O zaman topal adam geyik gibi sıçrayacak.*»

Bir süre sonra Mr. Clay yeniden buyurdu: «Şu sarsak dizleri de oku.»

«*Ve sarsak dizleri pekiştirin*» diye okudu Elişama.

«Sağırları da» dedi Mr. Clay.

«*Ve sağırların da kulakları açılacak*» dedi Elişama.

Uzun bir sessizlik oldu. «Bu söylenenleri oldurmak için çalışan birileri var mı?» diye sordu Mr. Clay.

Deminkinden daha da büyük bir horgörüyle, «Hayır» dedi Elişama.

Bir sessizlik daha oldu. Ardından Mr. Clay yeniden aynı konuya dönünce, Elişama onun sesinin tonundan yaşlı adamın artık iyice uyanmış olduğunu anladı.

«Hepsini bir daha oku,» diye buyurdu.

Elişama söyleneni yaptı. Okumayı bitirdiğinde, Mr. Clay «Ne zaman yaşadı bu İşaya peygamber?» diye sordu.

«Bilmiyorum, Mr. Clay» dedi Elişama. «Bin yıl kadar önce herhalde.»

O an Mr. Clay'in dizleri çok ağrıyordu, kendi topallığının ve sarsaklığının fena halde bilincindeydi.

«Ne aptalca şey,» dedi, «bin yıldan önce gerçekleşmeyecek olayları önceden bilmek! İnsan,» diye de ekledi, «olmuş bitmiş şeyleri aktarmalı.»

«Muhasebe defterlerini yeniden çıkarayım ister misiniz?» diye sordu Elişama.

Çok uzun bir sessizlik oldu.

«Hayır,» dedi Mr. Clay. «Hayır. İnsan muhasebe defterlerinin dışında da olmuş bitmiş şeyleri aktarabilir. Buna ne ad verdiklerini biliyorum. Öykü diyorlar. Ben kendi kulaklarımla bir öykü duymuştum bir keresinde. Kafamı şişirmezsen hatırlayacağım.»

«Yirmi yaşındayken,» dedi uzun bir sessizlikten sonra, «gemiyle İngiltere'den Çin'e yolculuk etmiştim. Bu öyküyü de Ümit Burnu'na varmadan bir gece önce duymuştum. Evet, şimdi gayet iyi hatırlıyorum. Sıcak bir geceydi, deniz sakindi, dolunay vardı. Geminin kıç tarafında kendi başıma oturmuştum, üç tayfa gelip güverte tarafına oturdular. O kadar yakınımdaydılar ki, her söylediklerini duyabiliyordum, yalnız onlar beni görmüyorlardı. Tayfalardan biri bir öykü anlattı. Ötekilere kendi başından geçen bir olayı aktardı. Öyküyü başından sonuna kadar dinledim, sana da anlatayım.»

IV. / ÖYKÜ

«Tayfa,» diye söze başladı Mr. Clay, «bir keresinde büyük bir kentte karaya çıkmış. Hangisi olduğunu hatırlamıyorum, zaten önemli değil. Limana yakın sokaklardan birinde kendi başına yürürken, güzel, pahalı bir at arabası yanıbaşında durmuş ve içinden yaşlı bir bey inmiş. Bey, tayfaya şöyle demiş: 'Gürbüz, yakışıklı bir tayfasın. Bu gece beş altın kazanmak ister misin?' »

Mr. Clay öykü anlatmaya o kadar alışık değildi ki, oda karanlık olmasa anlattığı öyküye devam eder miydi şüpheli. Bir çaba daha göstererek son söylediğini tekrarladı: «Bu gece beş altın kazanmak ister misin?»

Sözün burasında, Elişama, İşaya'nın kehanetini keseye geri koydu, keseyi de cebine yerleştirdi.

«Tayfa,» diye anlatmaya devam etti Mr. Clay, «evet, demiş elbette. Bunun üzerine zengin bey ona kendisiyle birlikte gelmesini söylemiş ve onu arabasıyla kentin hemen dışında büyük, görkemli bir eve götürmüş. Evin içindeki herşey de aynı derecede görkemli ve pahalıymış. Tayfa dünyada böyle servetler bulunduğunu aklından bile geçirmezmiş, öyle ya, onun gibi yoksul bir oğlan gerçekten büyük bir adamın evine nasıl girsin? Bey ona güzel bir yemek yedirmiş, pahalı bir şarap sunmuş, tayfa bütün yeyip içtiklerinin adını bir bir saymıştı ama yemeklerle şarapların adını hatırlamıyorum. Yemeklerini bitirdiklerin-

de, evin efendisi, tayfaya: 'Ben gördüğün gibi çok zengin bir adamım, kentin en zengin adamıyım. Ama yaşlandım. Pek fazla ömrüm kalmadı, yaşamım boyunca kazanıp biriktirdiklerimi miras olarak bırakacağım kişileri ne seviyorum ne de onlara güveniyorum. Üç yıl önce genç bir kadınla evlendim. Ama işime yaramadı, çünkü çocuğum olmadı.' »

Mr. Clay burada durup düşüncelerini toparlamaya çalıştı.

«İzninizle,» dedi Elişama, «Bu öyküyü ben de anlatabilirim.»

Mr. Clay, «ne dedin?» diye haykırdı, sözünün kesilmesine çok kızmıştı.

«Eğer dinlemek isterseniz, öykünün gerisini ben anlatayım size izninizle» dedi Elişama.

Mr. Clay söyleyecek söz bulamadı, ve böylece öyküye Elişama devam etti.

«Yaşlı bey,» diye sözü bağladı Elişama, «tayfayı beşi sağ tarafa, beşi sol tarafa yerleştirilmiş som altından şamdanlarla aydınlatılmış bir yatak odasına soktu. Öyle değil mi Mr. Clay? Duvarlarda palmiye ağaçlarını gösteren kabartmalar vardı. Odada bir yatak, yatağın önünde altın zincirlerden bir perde vardı ve yatakta da bir kadın yatıyordu. Yaşlı adam bu kadına: 'Dileğimin ne olduğunu biliyorsun. Haydi bakalım yerine getirmek için elinden geleni yap' dedi. Sonra kesesinden bir sikke —beş altın değerinde bir para Mr. Clay— çıkardı, tayfaya verdi ve odayı terketti. Tayfa hanımla geçirdi geceyi, Ama gün ağarmaya başladığında, yaşlı adamın hizmetkârı ona sokak kapısını gösterdi, tayfa da evden çıkıp gemisine geri döndü. Öyle değil mi, Mr. Clay?»

Mr. Clay bir an Elişama'ya dik dik baktı, sonra: «Sen nasıl oluyor da biliyorsun bu öyküyü?» diye sordu. «Ümit Burnu'na giden o gemideki tayfayla sen de mi tanıştın? Artık yaşlanmış olmalı, bu söylediklerim çok yıllar önce geçmiş başından.»

«Sizin, gemideki tayfanın başından geçtiğini sandığınız bu öykü hiçbir zaman hiçbir kişinin başından geçmedi, Mr. Clay» dedi Elişama. «Bütün denizciler bu öyküyü bilir. Bütün denizciler anlatır aynı öyküyü ve herbiri bu öykünün, kendi başından geçmiş olmasını dilediği için sanki geçmiş gibi anlatır. Ama geçmemiştir. Bütün denizciler bu öyküyü dinlerken, anlatıldığı biçimiyle anlatılmasını isterler, öyle anlatılmasını beklerler. Öyküyü anlatan tayfa biraz değiştirebilir öyküyü, kendisi birşeyler ekleyebilir, örneğin kadını nasıl becerdiğini, o gece kadınla nasıl seviştiğini anlatır. Ama bunun dışında öykü hep aynı öyküdür.»

Yataktaki yaşlı adam önce hiçbir şey demedi, sonra öfke ve düşkırıklığından kısılmış bir sesle: «Nereden biliyorsun?» diye sordu.

«Anlatayım, Mr. Clay,» dedi Elişama. «Siz sadece bir tek gemide yolculuk ettiniz, buraya Çin'e geldiniz, o yüzden de bu öyküyü yalnızca bir kere dinlediniz. Oysa ben birçok gemide yolculuk ettim. Önce Gravesend'den Lizbon'a gittim; gemide bir tayfa sizin bu gece bana anlattığınız öyküyü anlattı. O zamanlar çok toy olduğum için neredeyse inandım anlatılanlara ama tam da inanmadım. Sonra gene gemiyle Lizbon'dan Ümit Burnu'na yolculuk ettim, o gemide de aynı öyküyü anlatan bir tayfa vardı. Sonra gemiyle Singapur'a gittim, o gemide de aynı öyküyü anlatan bir tayfayla karşılaştım. Bu öykü dünyadaki tüm tayfaların öyküsüdür. Cümleler, sözcükler bile aynıdır. Gene de bütün tayfalar, içlerinden biri bu öyküyü yeni baştan anlatmaya başladı mı, keyiflenirler.»

«Neden anlatsınlar ki?» diye sordu Mr. Clay, «gerçek değilse.»

Elişama bu soru üzerine biraz düşündü. «Dinlemeye razıysanız size nedenini açıklayayım,» dedi. «Bütün insanlar, bir konuda birbirlerine benzerler.»

«Yeni bir ticari girişim ortaklığı açıldığında, kağıt üzerinde ortakların bu projeden yüzde yüz mü, ikiyüz mü —her neyse— kâr edecekleri bilinir. Bu kadar kâr edilmez

hiçbir zaman, herkes de bunu bilir, ama gene de herkes bu sayıyı kağıt üzerinde, hisseler ortaya sürülürken görmelidir, yoksa projeye hiç kimse katılmaz.

«Size okuduğum kehanette durum aynıdır Mr. Clay. Bunu yazan İşaya peygamber yağmuru çok az olan bir ülkede yaşıyormuş kanımca. İşte bu yüzden 'çöl ve kurak yer mesrur olacak ve bozkır sevinecek' diyor. Toprağı hiç çöl ya da kurak olmayan İngiltere'de bu sözleri kağıda geçirmek ya da okumak kimsenin umurunda olmamış.

«Bu öyküyü anlatan tayfalar Mr. Clay, yoksul adamlardır ve deniz üzerinde yalnız bir yaşam sürdürürler. Zengin evinden ve o güzel hanımdan sözetmeleri bu yüzden. Ama anlattıkları öykü hiçbir zaman gerçekten olmamıştır.»

Mr. Clay, «Tayfa elinde beş altın değerinde bir sikke tuttuğunu, altının ağırlığını ve soğukluğunu hissettiğini söylemiş ötekilere ama» dedi.

«Evet, Mr. Clay» dedi Elişama, «neden öyle demiş biliyor musunuz? O da, bütün öteki tayfalar da böyle bir olayın hiçbir zaman gerçekten olamayacağını biliyorlarmış da ondan. Gerçekten olabileceğine inansalar böyle bir öykü anlatmazlardı. Tayfa karaya çıkar ve kendisiyle gelmesi için sokaktaki kadının birine para verir. Bazen on şilin öder kadına. Bazen beş, bazen sadece iki. Bu kadınlardan hiçbiri genç, güzel ya da zengin değildir. Bazan, ola ki —gerçi hiç ihtimal vermem ya— kadın, tayfadan hiç para almaz ama öyle olsa, tayfa bundan hiç sözetmezdi. Bu öyküyü anlatan tayfa genç, güzel bir kadının —ancak uzaktan gördüğü, hiçbir zaman yüzyüze konuşmadığı— ona aynı şey için beş altın değerinde bir sikke verdiğini söylüyor size. Öyküde bu miktar hep beş altın değerinde bir sikkedir Mr. Clay. Bu arz ve talep yasasına aykırıdır Mr. Clay ve hiç olmamıştır, olmayacaktır. İşte öykünün anlatılma nedeni de budur.»

Mr. Clay o an o kadar sinirlenmiş, şaşırmış ve kızmıştı ki konuşamadı. Katibinin zaafından yararlandığını ve

yetkesine karşı çıktığını düşündüğü için Elişama'ya öfkeleniyordu. Fakat kendisi de dahil olmak üzere bütün dünyayı ortadan kaldırmaya niyetli olan İşaya peygamber de aklını karıştırmış, müthiş keyfini kaçırmıştı. Bu ikisi kendisine karşı birleşmişler gibi geliyordu ona. Bir süre sonra konuştu.

Sesi sert ve hırıltılıydı, ama bürosunda emir yağdırıyormuşçasına da kendinden emindi.

«Eğer bu öykü şimdiye kadar gerçekleşmediyse, ben gerçekleştireceğim. Yalan sevmem, kehanetlerden hoşlanmam. Kişinin gerçek olmayan şeylerle uğraşması çılgınlık ve ahlâksızlıktır. Ben olgulardan hoşlanırım. Bu uydurmayı düpedüz gerçeğe dönüştüreceğim.»

Bu sözleri söylediğinde yaşlı adamın yüreği ferahlamıştı biraz da olsa. Elişama'ya da, İşaya Peygamber'e de hadlerini bildirmişti sanki. Onlara nelere kadir olduğunu kanıtlayacaktı.

«Öykü gerçek olacak,» dedi ağır ağır. «Dünya yüzünde bir tek tayfa bu öyküyü başından sonuna, içindeki herşeyle birlikte, tıpkı başından geçtiği gibi anlatacak.»

Elişama, sabah yürüyerek evine dönerken kendi kendine: «Ya bu ihtiyar çıldırıyor, ölümü yaklaşıyor, ya da bugün dün geceki tasarısından utanacak, unutmak isteyecek, en iyisi ona bundan bir daha sözetmemek olacak o zaman.» dedi.

V. / ELİŞAMA'NIN GÖREVİ

Oysa Mr. Clay utanmış filan değildi. Geceki tasarısı onu avucunun içine almış, mesele onunla asiler arasında bir güç çekişmesi durumuna gelmişti. Ertesi geceyarısı, saat onikiyi çalarken, konuyu yeniden açtı ve Elişama'ya: «Artık yapmak istediklerimi yapamayacağımı sanıyorsun öyle mi?» dedi.

Bu defa Elişama, Mr. Clay'e karşı çıkmak için tek bir kelime bile söylemedi ve «Hayır, Mr. Clay, istediğiniz herşeyi yapabileceğinize inanıyorum» cevabını verdi.

«Dün gece sana anlattığım öykünün gerçek yaşamda, gerçek insanların başından geçmesini istiyorum» dedi Mr. Clay.

«Gerekeni yapacağım, Mr. Clay» dedi Elişama. «Nerede olsun istersiniz?»

«Burada olmasını istiyorum,» dedi Mr. Clay ve mağrur gözlerle büyük, zengin döşenmiş yatak odasını inceledi. «Benim evimde. Ben de burada olacak ve olup bitenleri kendi gözlerimle göreceğim. Limanın oradaki sokaktan kendim seçmek istiyorum tayfayı. Onunla yemek odamda bizzat yemek yemek istiyorum.»

«Olur, Mr. Clay,» dedi Elişama, «peki öykünün gerçek insanların başından ne zaman geçmesini istersiniz?»

«Çabuk olmalı,» dedi Mr. Clay bir duralamadan sonra. «Çabuk olmak zorunda. Bu gece kendimi daha iyice hissediyorum, bir hafta içinde yeterince kendime gelirim.»

«O halde,» dedi Elişama, «bir hafta içinde herşeyi hazırlayacağım.»

Aradan biraz zaman geçtikten sonra Mr. Clay: «Birtakım harcamalar olacak. Paradan kaçınmayacağım» dedi.

Bu sözler Elişama'ya adamın ne kadar soğuk ve yalnız olduğunu düşündürdü, sanki mezardan söylemişti bu sözleri. Ama kendisinin de mezarlarla başı hoş olduğu için, Elişama ve işvereni şu anda daha bir yakınlaşmış gibiydiler.

«Evet,» dedi, «biraz para harcamak zorunda kalacağım. Çünkü unutmayın genç bir kadın var öyküde.»

«Evet, bir kadın,» dedi Mr. Clay. «Dünya kadınlarla dolu. İnsan her zaman genç bir kadın satın alabilir, öyküdeki en ucuz şey bu olacak.»

«Hayır, Mr. Clay,» dedi Elişama, «öyküdeki en ucuz şey bu olmayacak. Çünkü eğer size tutup da kentten bir yosma getirirsem, tayfa onun kim olduğunu, ne olduğunu hemen anlar. O zaman da öyküye inancını kaybeder.»

Mr. Clay biraz homurdandı.

«Size genç bir hanımefendi bulup getirmem de zor doğrusu» dedi Elişama.

«Sana bu işi yapman için para ödüyorum,» dedi Mr. Clay. «Bana bir kadın bulmak da işinin parçası.»

«Bir düşüneyim,» dedi Elişama.

Ama konuşurlarken çoktan düşünmeye, konuyu kafasında evirip çevirmeye başlamıştı bile.

Daha önce de söylediğimiz gibi Elişama çift yanlı muhasebe usulünü çok iyi bilirdi. Mr. Clay'i dış dünyanın gözünden görüyordu; dış dünyanın gözünde —eğer plânını öğrenselerdi— kuşkusuz çılgının teki sayılacaktı yaşlı adam. Ama aynı zamanda Mr. Clay'i kendi gözleriyle de görüyordu ve kendi gözünde işvereni, çay işindeki ve öteki işlerdeki tüccarların arasında hep çılgının biri sayılagelmişti. Üstelik bir ayağı çukurda bir adam için, bir öykünün peşine düşmek kâr peşinde koşmaktan daha akıllıca değil miydi? Elişama ne olursa olsun dünyaya karşı bi-

reyden yana çıkardı, çünkü birey ne kadar çılgın olursa olsun, dünyanın genel olarak çok daha umarsızca, acımasızca budala olduğu kesindi. Mr. Clay'in evinden kendi evine dönerken, bu andan başlayarak efendisi için vazgeçilmez önem taşıdığını, ondan ne isterse koparabileceğini geçirdi aklından. Bu durumdan herhangi bir biçimde yararlanmayı tasarlamıyordu ama düşüncesi hoşuna gitti.

Mr. Clay'in bürosunda Charley Simpson adında genç bir muhasebeci vardı. Hırslı bir delikanlıydı ve zamanla Mr. Clay gibi milyoner zorbanın teki olmayı aklına koymuştu. Bu iri yarı, gürbüz genç beyefendi kendini Elişama'nın tek dostu sayıyor, kendinde onun sırtını sıvazlayıp şakalar yapma hakkını buluyordu. Son günlerde sırlarını da açmıştı.

Charley'nin kentte Virginie adında bir metresi vardı. Dostuna anlattığına göre Virginie çok iyi aileden gelme bir Fransız kızıydı ama şehvetli tabiatı yüzünden kötü yola düşmüştü. Artık aşk ve tutku için yaşıyordu. Virginie bir Fransız şalı istiyordu. Aşığı, ona bu şalı armağan etmek istiyordu istemesine de, dükkana girip satın almaktan çekiniyordu. Biri onu dükkanda görüp babasına haber yetiştirebilirdi. Elişama birkaç çeşit şal alıp Virginie'nin evine getirecek olursa, Charley gönülborcunu ödemek üzere Elişama'yı genç kadınla tanıştıracaktı, söz vermişti.

Elişama'nın elinde şallarla eve gelişinden biraz önce aşıklar müthiş bir kavga etmişlerdi. Ama Virginie şalları görünce kavgayı unuttu. Şalları birer birer, sanki erkekler orada değilmiş gibi aynanın önünde güzel bedenine sararak denedi ve hatta eteklerini dikkatle dizlerinin üzerine sıyırarak bir iki *pas-de-basque** bile yaptı. Omuzunun üzerinden aşığına gerçek yeteneğinin tiyatro alanında olduğuna hâlâ kuşkusu kalıp kalmadığını sordu. Eğer gerekli parayı bulabilirse yapacağı en akıllıca şey Fransa'ya dönmek olacaktı. Orada komedi, dram ve tragedya hâlâ capacanlıydı ve büyük aktrisler ulusun gözbebeğiydiler!

* Bir dans figürü

Elişama, komedi, dram ya da tragedya sözcüklerinin yabancısıydı. Ama bu olaylarla Mr. Clay'in öyküsü arasında bir ilişki olduğunu sezgileriyle anladı. Mr. Clay'le yaptığı son konuşmanın ertesi günü adımları Virginie'nin evine yöneldi.

Elişama'nın doğasında pek az kişinin onda bulmayı umacağı bir özellik vardı. Elişama, dünyanın bütün kadınlarına, özellikle de bütün genç kadınlara karşı doğuştan gelen bir sempati ya da sevecenlik besliyordu.

Daha önce de söylediğimiz gibi, Elişama kendisi at satın almakla ilgilenmez ama gösterilen atın fiyatını kuruşuna kadar hesaplamasını bilirdi. Aynı biçimde kesinlikle kadın istememekle birlikte, bir kadına da öteki genç erkeklerin gözüyle bakabilir ve değerini doğru olarak biçebilirdi. Yalnız, bu ikinci durumda öteki genç erkeklerin gözlerinin miyop ya da kör olduğunu, fiyatta yanıldıklarını, mala insana üzüntü verecek ölçüde alçak bir değer biçildiğini, haksızlık edildiğini düşünürdü.

Gariptir, aynı sempati ve sevecenliği kuşlara karşı da duyardı. Dört ayaklıların hiçbirine özel bir sevgi beslemezdi, hele atlar —onları çok tanımasına ve huylarından anlamasına karşın— hiç hoşuna gitmezdi. Ama büroya giderken Çinli kuşçuların dükkanlarının önünden geçebilmek için yolunu uzatır, üstüste istif edilmiş kuş kafeslerinin önünde uzun süre durup seyreder, kafeslerin içindeki kuşları tek tek adlarıyla bilir ve kaderlerini içi yanarak izlerdi.

Virginie'nin evine doğru yürürken duyduğu sempati iki katıydı belki de. Çünkü Virginie ona bir kuşu hatırlatıyordu. Onu Kanton'un öteki kadınlarıyla karşılaştırdığında, Virginie'nin tavuklara mahsus bir avluda gezinen bir sülün ya da tavuskuşuna benzediğini gördü. Kızkardeşlerinden daha iri, daha soylu, salınışı ve tüyleri daha gösterişliydi, öteki ufak evcil kuşların yanında yalnız başına gezinip duruyordu. İlk karşılaşmalarında tüy dökme mevsimindeki bir altın sülün gibi biraz kederli, biraz huysuzdu. Ama gene de bir altın sülündü.

VI. / ÖYKÜNÜN KADIN KAHRAMANI

Virginie ufak bir bahçesi ve yeşil pancurları olan küçük, derlitoplu bir Çin evinde oturuyordu. Evin sahibi olan ve evi derleyip toplayıp kiracının yemeklerini pişiren kadın bugün dışarıya çıkmıştı. Elişama, kapıyı açık buldu ve doğru içeri girdi.

Virginie pencerenin yanındaki masanın üzerinde iskambil falı açıyordu. Gözlerini kaldırıp baktı ve: «Aman Tanrım siz misiniz? Ne getirdiniz? Şal mı?» dedi.

«Hayır Bayan Virginie, bugün bir şey getirmedim,» dedi Elişama.

«Ne işe yararsınız o zaman?» diye sordu kız. «Madem geldiniz allahaşkına oturun da bana arkadaşlık edin bari.»

Bu davet üzerine Elişama oturdu.

Virginie, çok şeyler görüp geçirmiş olmasına rağmen hâlâ genç ve tazeydi; çiçeğe benzer bir yan vardı onda, sanki odada su dolu bir vazo içinde iri bir gül duruyordu. Üzerine farbelâlı, uzun eteği yerlerde sürünen beyaz müslinden bir sabahlık giymiş, ama belini saran pembe kuşağa kadar dökülen gür kumral saçlarını henüz toplamamıştı. Altın renkli ikindi güneşi pancurların aralıklarından süzülüp kucağına dökülüyordu.

İskambil falına ara vermeden konuşmayı sürdürdü. «Hâlâ o yaşlı iblisin yanında mı çalışıyorsunuz?» diye sordu.

«Hasta, artık sokağa çıkamıyor» dedi Elişama.

«İyi,» dedi Virginie, «ölecek mi?»

«Hayır, Bayan Virginie,» dedi Elişama. «Tam tersine yeni düzenler kuracak kadar güçlü. İzninizle, size bunlardan birini anlatayım. Baştan başlayacağım.»

«Eh, madem ki sokağa çıkamayacak kadar hastaymış, onun hakkında anlatacaklarını dinlemeye katlanabilirim» dedi Virginie.

«Mr. Clay,» dedi Elişama, «bir öykü duymuş. Elli yıl önce —bir gemide, bir gece Ümit Burnu'nun oralarda— anlatılan bir öykü bu. Şu sıralarda hastalığı yüzünden geceleri uyku tutmadığı için aklını bu öyküye taktı. Yalandan dolandan nefret eder, kehânetleri hiç sevmez, gerçeklerden hoşlanır. Bu öyküyü gerçek yaşamda, gerçek insanlara yaşatmaya karar verdi. Yedi yıldır onun hizmetindeyim — isteğini yerine getirmek için benden başka kimi bulacaktı? Kanton'un en zengin adamı o, Bayan Virginie, aklına koyduğunu yapar. Şimdi, size öyküyü anlatayım.

«Bir tayfa varmış,» diye başladı söze Elişama, «gemisi büyük bir kentin limanına vardığında karaya çıkmış. Kendi başına limanın yakınlarındaki bir sokakta dolaşırken, yanına birbirine çok yakışan iki güçlü doru atın çektiği bir araba yanaşmış, içinden yaşlı bir beyefendi inmiş ve ona, 'yakışıklı bir tayfasın, bu gece beş altın kazanmak ister misin?' diye sormuş. Tayfa evet deyince, yaşlı beyefendi onu evine götürmüş, yemek ve şarap sunmuş. Sonra ona şöyle demiş Bayan Virginie: 'Gördüğün gibi ben çok zengin bir tüccarım ama bu dünyada yapayalnızım. Ben öldüğümde param beni sürekli rahatsız eden, canımı sıkan birtakım sersemlere kalacak. Genç bir kadınla evlendim, ama...»

Öykünün burasında Virginie sözünü kesti. «Ben bu öyküyü biliyorum,» dedi. «Singapur'da, bir İngiliz ticaret gemisinin kaptanı olan bir dostumun başından geçmiş. Sana da o mu anlattı yoksa?»

«Hayır, Bayan Virginie,» dedi Elişama. «O anlatmadı bana bu öyküyü, ama başka tayfalar anlattılar. Bu, gemilerde hep anlatılan bir öyküdür, bütün tayfalar dinle-

miştir, bütün tayfalar anlatmıştır bu öyküyü. Mr. Clay'in gözüne biraz olsun uyku girebilseydi, bu öykü sonsuza kadar denizlerde kalır, hiçbir zaman karaya çıkmazdı. Ama o dünya yüzünde bir tek tayfa bu öyküyü başından sonuna kadar kendi başından geçmiş gibi anlatabilsin diye öyküyü gerçek yapmak istiyor.»

«Sonunda aklını kaçıracağı belliydi zaten, onca günahla,» dedi Virginie. «Eğer şimdi kalkmış şeytanla bir komedi oynamak istiyorsa, bu ikisinin bileceği şey.»

«Evet, bir komedi,» dedi Elişama. «Sözcüğü unutmuşum. Öyle ya, insanlar komedilerde oynayıp dünyalığı doğrulturlar, uluslarının gözbebeği olurlar. Bakın şimdi, Mr. Clay'ın komedisinde üç kişi var. Yaşlı beyefendiyi kendisi oynayacak, genç tayfayı limanın oradaki sokakların birinde kendisi bulacak, tayfalar orada karaya çıkarlar ya. Ama eğer İngiliz ticaret gemisinin kaptanı olan dostunuz bu öyküyü anlattıysa size Bayan Virginie, bu ikisinin yanısıra öyküde güzel, genç bir hanım olduğunu da söylemiş olmalı. İşte ben Mr. Clay'in adına bu güzel, genç hanımı arıyorum. Eğer öyküye girer de Mr. Clay'in hatırı için bu öyküyü tamamlarsa Mr. Clay ona yüz altın verecek.»

Virginie oturduğu yerde dönerek, genç, gürbüz göğsünü Elişama'dan yana çevirdi, kollarını göğsünün üzerinde kavuşturdu ve suratına karşı bir kahkaha attı. «Ne diyorsun sen allahaşkına?» diye sordu.

«Bir komediden sözediyorum, Bayan Virginie» dedi Elişama. «Bir rüyadan ya da bir tragedyadan. Bir öyküden.»

«İhtiyarın komedi konusunda amma da garip düşünceleri varmış,» dedi Virginie. «Komedilerde oyuncular bir şeyleri taklid ederler, birbirlerini öldürüyormuş ya da ölüyormuş ya da aşıklarıyla yatıyormuş gibi yaparlar. Ama bunların hiçbirini gerçekten yapmazlar. Senin efendin kendi kendini eğlendirmek için insanları aslanlara yediren Roma İmparatoru Neron'a benziyor. O günlerden beri böyle bir şey yapılmadı, aradan da epey zaman geçti.»

«İmparator Neron çok mu zenginmiş?» diye sordu Elişama.

«Oooh, bütün dünya onundu,» dedi Virginie.

«Peki oynattığı komediler iyi miymiş?» diye sordu Elişama yeniden.

«Kendisi beğeniyormuş herhalde,» dedi Virginie. «Ama bugünkü günde o komedilerde oynayacak adamı nereden bulabilirdi ki?»

«Bütün dünya onunsa eğer, komedilerinde oynayacak kişileri de bulurdu,» dedi beriki.

Virginie parıl parıl parlayan kara gözlerini Elişama'ya dikip baktı. «Sana hakaret etmek mümkün değil anlaşılan, öyle mi?»

Elişama bu sözler üzerine biraz düşündü. «Evet,» dedi, «mümkün değil. Neden kendime hakaret ettireyim ki?»

«Ya peki sana evimden çık git desem, öylece çıkıp gider miydin?» diye sordu Virginie.

«Evet, giderim,» dedi Elişama. «Ev senin evin. Ama ben gidince sen oturup beni kovmanın sebeplerini düşüneceksin. İnsanlara akıllarından geçenleri söyledin mi hakarete uğradıklarını sanırlar. Ama neden akıllarından geçirdikleri başkalarına anlatamayacak kadar kötü şeyler olsun ki?»

Virginie ona bakmayı sürdürdü. O günün sabahı kaderine o kadar lânet etmişti ki kendini kaldırıp denize atmayı bile düşünmüştü. İskambil falı onu biraz yatıştırmıştı. O an birdenbire Elişama'yla evde yalnız olduklarını ve Elişama'nın bu konuşmayı kimseye anlatmaya cesaret edemeyeceğini düşündü. Durum böyle olduğuna göre konuşmaya devam etmesinde bir sakınca yoktu.

«Mr. Clay buraya gelip bana bu öneriyi yapman için kaç para veriyor?» diye sordu. *"Trente pièces d'argent, n'ets-ce pas? C'est la prix!"** Virginie'nin aklı yükseklerde gezinirken hem Fransızca düşünür hem de Fransızca konuşurdu.

* "Otuz gümüş değil mi? Fiyatın bu!"

İyi Fransızca konuşan Elişama, Virginie'nin sözlerinin anlamını kavramadı, sadece kızın onun Mr. Clay'in hizmetinde az para almasıyla alay ettiğini sandı. «Hayır,» dedi, «bu iş için para almıyorum. Ben Mr. Clay'in memuruyum, o nereye derse oraya giderim. Ama sen Bayan Virginie, sen canının istediği yere gidebilirsin.»

«Sanırım,» dedi Virginie.

«Sanırsın,» dedi Elişama, «ve yaşamın boyunca da istediğin yere gitmekte özgürdün. Ama gide gide buraya, bu eve geldin Bayan Virginie.»

Virginie öfkeden kıpkırmızı kesildi ama aynı zamanda eskisinden de yoğun bir biçimde ikisinin evde yalnız olduklarını, dünyanın geri kalanının kapı dışarı edilmiş olduğunu geçirdi içinden.

VII. / VİRGİNİE

Virginie'nin babası Kanton'lu bir tacirdi. Yüzüğüne kazıdığı yaşam felsefesi *'pourquoi pas?'** cümlesiydi. Çin'de geçirdiği yirmi yıl boyunca gönlü hep Fransa'da olmuş, orada olup biten büyük olaylarla dolup taşmış, üzülmüş, sevinmişti.

Babası öldüğünde Virginie oniki yaşındaydı. Babasının en büyük kızı ve gözbebeğiydi. Çocukluğunda bir melek kadar güzeldi, onunla çok övünen babası, onu sağa sola götürüp arkadaşlarına gösteriş yaparak eğlenirdi, bu yüzden bir iki yılda çok şeyler görmüş, çok şeyler öğrenmişti. Virginie'nin taklit yeteneği vardı. Evde, tanık olduğu olayları taklit edip duyduğu sözleri ve dinlediği şarkıları tekrar ederek, küçük, şirin gösteriler yapardı. Brötanyalı eski bir gemici ailesinin kızı olan ve bir kadının kocasının coşkusuna ayak uydurması gerektiğini çok iyi bilen annesi bile zaman zaman kocasını güzel kızını fazla şımartmakla suçlardı hafiften. Cevap olarak bir öpücük alır ve ardından da kahkahayla söylenen şu sözler gelirdi: *"Ah, Virginie est fine! Elle s'y comprend, en ironie."***

Gençliğinde, bu yakışıklı ve sevimli beyefendi çok gezmiş, görmüştü. İspanya'da çok büyük bir hanımla Monti-

* "Niçin olmasın?"

** "Ah, ince kızdır Virginie! Alaydan da iyi anlar!"

jo Kontesi'yle hem ticaret yapmış hem de onun çok yakın dostluğunu kazanmıştı. Sonraları Çin'de bulunduğu yıllarda, bu hanımın kızının İmparator III. Napoleon'la evlendiğini ve Fransa İmparatoriçesi olduğunu öğrendiğinde, bu evliliğe kendisi önayak olmuşçasına gurur duymuş, sevinmişti. Virginie, babasıyla birlikte uzun yıllar Fransız sarayının görkemli dünyasında, Tuileries Sarayı'nm geniş ışıl ışıl balo salonlarında, yabancı kralların davetlerinde, saray entrikaları, romantik aşk öyküleri, düellolar ve Strauss valsleri arasında yaşamıştı.

Babasının ölümünden sonra, yoksulluk ve zorlukla geçen uzun yıllar süresince, bir yandan çocukluğunun melekleri andıran zarafetini de kaybedip giderek irileşirken, avuntu bulmak için gizliden gizliye bu dünyaya sığınmıştı. Virginie. O, hâlâ mücevherler içinde ışıl ışıl yanarak, Prensler ve Dükler'le dansetmek için binlerce mumla aydınlatılmış mermer basamakları tırmanırken, yoksul odalarda onunla birlikte aynı kimsesiz, tekdüze yaşamı paylaşanlar onun bu fütursuzluğuna şaşarlardı. Ne var ki, sonunda çevresini saran Tuileries Sarayı dahi silindi gitti, kayboldu.

Babası kızının genç zihnine belli ahlak ilkeleri yerleştirmek istediğinde bile bunları imparatorluk sarayından küçük olaylarla örneklerdi. Bunlardan bir tanesi küçük kızın kalbinin ta derinlerinde yer etmişti. Güzel Matmazel de Montijo'nun İmparator Napoleon'a yatak odasına giden yolun Notre Dame Katedrali'nden geçtiğini söylemesi! Virginie, Notre Dame Katedrali'ni annesiyle babasının oturma odalarında asılı duran büyük bir gravürden tanıyordu. Gözünün önünde Notre Dame boyutlarında bir yatak odası, tam ortasında da danteller içinde güzel Matmazel Virginie canlanmıştı. Bu hayal çoğu zaman içini ısıtmış, gönlünü sevinçle doldurmuştu.

Heyhat, kendi yatak odasına giden yol Notre Dame Katedrali'nden geçmemişti! Kanton'un küçük kurşuni renkli kilisesinden bile geçmemişti. Hele son zamanlarda, çok

fazla sağa sola sapmadan dosdoğru kentin bürolarıyla ticarethanelerinden geçer olmuştu. Bu nedenle, Virginie bu yolla kendisine gelen erkekleri hor görüyordu.

Bu düşkırıklıkları silsilesinde bir tek zafer kazanmıştı ki bunu da kendisinden başka kimse bilmiyordu.

İlk aşığı bir İngiliz ticaret gemisinin kaptanıydı. Onunla birlikte yabancı tüccarlara yeni açılmış olan Japonya'ya kaçmıştı. Çiftin Japonya'da geçirdikleri ilk gece deprem olmuştu. Küçük otellerinin çevresinde evler çatırdayıp yıkılmış, yüzden fazla insan ölmüştü. O gece Virginie korkunun da ötesinde bir şey yaşamıştı —yaşamının en büyük anıydı bu. Göklerden inen bu gürültülü kükreme doğrudan doğruya kendisine yönelikti, yeryüzü o masumiyetini yitirdi diye sallanıp titremiş, heybetli dalgalar Virginie'nin düşüşüne ağlamış, dövünmüşlerdi! Yalnızca yüzeysel insanlar —aşığı da bunlardandı— o anda etki - tepki yasasını görmezlikten gelmiş, Virginie'nin uğradığı yıkımın büyüklüğünü kavrayamamışlardı.

Virginie doğuştan sevecen, iyi yürekli bir insandı. Eğer şu içinde bulunduğu acıklı durumda, Tuileries Sarayı'ndan kesinkes aşağılara yuvarlanmışken, âşıkları onu kendi haline bıraksalar onları kendi yordamınca, sevgiye susamış zavallı kişiler olarak sevmeye de hazırdı. Elişama'nın arkadaşı olan yeni aşığıyla da anlaşabilirdi pekâlâ. Yeter ki erkek, ilişkilerini Virginie'nin gördüğü gibi iki yalnız insanın, gösterişsiz küçük burjuvaların yaptığı gibi, bir parça karşılıklı sevecenlikle umarsız bir dünyada mutluluk arama çabaları olarak görebilsindi. Ama Charlie, gözü yükseklerde bir delikanlıydı. Kendisini son modaların hiçbirini kaçırmayan bir erkek, metresini de büyük bir odalık olarak görüyordu. Dünyanın kaç bucak olduğunu iyi bilen metresi ise gündelik yaşamlarında erkeğin bu kendini beğenmişliğinden yorgun düşüyor ve kavgalarının çoğunun temelinde bu kendini beğenmişlik yatıyordu.

Oturmuş, Elişama'yı dinliyordu şu anda; kollarını göğsünde kavuşturmuştu, ışıl ışıl gözleri yarı aralık, karşı-

sındaki fareyi kollayan bir kedi gibiydi. O an Elişama kaçmaya kalkışsa Virginie onu bir yere bırakmazdı.

«Mr. Clay,» dedi genç adam, «eğer onun saptadığı bir gece evine gelecek olursan sana yüz altın ödemeye hazır. Bu, Bayan Virginie...»

«Onun evine ha!» diye bağırdı Virginie ve şaşkın gözlerle Elişama'ya baktı.

«Evet,» dedi Elişama. «Onun evine. Hem bu, Bayan Virginie...»

Virginie iskemlesini devirerek hırsla yerinden fırladı ve bütün gücüyle vurdu Elişama'nın suratına.

«Aman Tanrım,» diye bağırdı. «Onun evine ha! Onun oturduğu evin hangisi olduğunu biliyor musun sen! Benim öz babamın evi! Ben küçük bir kızken o evde oyunlar oynadım!»

Virginie'nin parmağında bir yüzük vardı. Elişama'ya vurduğunda yüzük Elişama'nın yüzünü çizdi. Kendi eliyle akıttığı kanın görüntüsü Virginie'yi sözle anlatılamayacak kadar büyük bir öfkeye saldı, öyle ki beyaz eteğini hışırdatarak odada bir aşağı bir yukarı gezinmeye koyuldu. Elişama, kızın dramının büyüklüğü konusunda bir fikir edinmeye başlamıştı. Virginie bir iskemleye oturdu, oradan kalktı, başka bir iskemleye oturdu.

VIII. / VİRGİNİE VE ELİŞAMA

«O ev,» dedi kız sonunda, «bana zengin, güzel ve masum bir kız olduğum günlerden kalan tek anıydı! O zamandan beri ne zaman önünden geçsem, o eve bir daha nasıl girebileceğimi düşündüm durdum.» Durdu, nefesini tuttu, yüzünde beyaz lekeler belirdi.

«İşte şimdi gireceksin, Bayan Virginie,» dedi Elişama. «Mr. Clay'in öyküsündeki kız da öyle biri, zengin, güzel ve masum.»

Virginie gözlerini dikip görmeden, ya da sadece bir taşbebeğe bakar gibi baktı ona.

«Tanrım,» dedi sonunda. «Büyük Tanrım! Evet ya — *'Virginie est fine, elle s'y comprend, en ironie!'*» Gözlerini kaçırdı sonra yeniden Elişama'ya çevirdi. «Artık sen de duyabilirsin!» dedi. «Babam söylemişti bana bu sözleri!»

«Artık sen de duyabilirsin,» dedi, «hepsini, hepsini duyabilirsin! Babam ve ben —o evde— yüce, görkemli, soylu şeylerden konuşurduk! Fransa İmparatoriçesi Eugènie beyaz saten ayakkabılarını yalnız bir kere giyerdi, sonra onları oradaki küçük kızlar ilk komünyonlarında giysinler diye rahibe okullarına armağan ederdi! Ben de aynı şeyi yapacaktım — çünkü babam küçücük ayaklarımla gurur duyardı!» Eteğini hafifçe kaldırıp eski bir çift terlik içindeki ayaklarına baktı. «Fransa Kraliçesi örnek bir yaşam sürmüştü, ben de aynını yapacaktım. Üstelik onun yatak odasına giden yol —duy işte, artık hepsini duy— Notre

Dame Katedrali'nden geçerdi! *Virginie»* diye ekledi ardından ağır ağır, *«s'y comprend, en ironie!»*

Bu sözlerin ardından uzun bir sessizlik geldi.

«Dinle, Bayan Virginie,» dedi Elişama. «Şallarda...»

«Ne şalı?» diye sordu kız, şaşırmıştı.

«Sana getirdiğim şallarda,» diye sözünü sürdürdü Elişama, «desenler vardı. Arkadaşın Bay Simpson'a bir deseni ötekilerden daha çok beğendiğini söylemiştin. Ama şalların hepsinde bir desen vardı.»

Virginie'nin desen zevki gelişmişti ve İngilizleri hor görmesinin nedenlerinden biri onların yaşamlarının belli bir "desen"den yoksun olduğunu düşünmesiydi. Hafifçe kaşlarını çatarak Elişama'nın sözünü bitirmesini bekledi.

«Yalnız,» diye sürdürdü sözünü Elişama, «kimi zaman bir desenin çizgileri ters yöne doğru akabilir. Tıpkı aynadaki gibi.»

«Tıpkı aynadaki gibi,» diye tekrarladı kız ağır ağır.

«Evet,» dedi Elişama, «ama gene de desen desendir.»

Bu kez kız hiçbir şey söylemeden baktı ona.

«Sen bana Roma İmparatoru'nun bütün dünyanın sahibi olduğunu söylemiştin,» dedi genç adam. «İşte Mr. Clay de bütün Kanton'un ve Kanton'daki herkesin sahibi» —benim dışımda herkesin, dedi içinden— «Kanton'un sahipleri Mr. Clay ve onun gibi zengin tacirler. Sokağa çıktığında, kuzeye, güneye; doğuya, batıya değişik yönlere giden birçok insan görürsün. Onlara yürümelerini buyuranlar olmasa ayaklarını bile kıpırdatabilir miydiler sanıyorsun? Bunu buyuranlar da Bayan Virginie, Mr. Clay ve onun gibi zengin tacirler. Şimdi size eve gelmenizi buyuruyor Mr. Clay, o halde geleceksiniz.»

«Hayır,» dedi Virginie.

Elişama, biraz durup bekledi ama Virginie başka bir şey söylemeyince konuşmayı sürdürdü.

«Mr. Clay'in insanlara ne buyurduğu önemli,» dedi. «Biraz önce bana vurdun, bak hâlâ titriyorsun bunun sebebi de onun senden yapmanı istediği şey. Onun bu buy-

ruğu karşısında senin onun evine gidip gitmemen pek de önemli değil.»

«Bunu sen istedin ama benden,» dedi Virginie.

«O, istememi buyurduğu için istedim» dedi Elişama.

Bir sessizlik daha oldu.

«Saçını açıp yüzüne dök, Bayan Virginie,» dedi erkek. «İnsan karanlıkta oturacaksa kendi karanlığında oturmalı. İstediğin kadar beklerim.»

Virginie onun dediğini yapmayı reddederken başını şiddetle salladı. Odada aşağı yukarı yürürken kurdelası sıyrılıp düşen uzun saçları başının çevresinde koyu bir bulut gibi dalgalandı ve Virginie başını öne eğdiğinde önüne dökülüp yüzünü örttü. Bir süre bu karmakarışık saç bulutunun içinde kıpırdamadan oturdu.

«Sözünü ettiğin yol,» dedi Elişama, «hani Notre Dame Katedrali'nden geçen — bu desende o da var. Yalnızca bu desen tersinden akıyor.»

Saçtan peçesinin ardından sordu Virginie, «Tersinden mi?»

«Evet,» dedi Elişama. «Tersinden. Bu desende o yol tersine akıyor. Ama hiç kesintisiz — akıyor da akıyor.»

Elişama'nın sesinin tatlılığı ister istemez Virginie'nin kulağını okşadı.

«Çok büyük başarılar kazanacaksınız, Bayan Virginie,» dedi Elişama, «en az Fransa Kraliçesi kadar. Yalnızca tersinden giderek. Hem neden olmasın, Bayan Virginie?»

Virginie hemen cevap vermedi, sonra, «Babamı tanır mıydın?» diye sordu.

«Hayır, tanımazdım» dedi Elişama.

«O halde,» diye sordu kız, «sözünü ettiğin 'desen'in benim ailemde geçerli olduğunu, hattâ bizde buna gelenek gözüyle bakıldığını nereden biliyorsun?»

Elişama cevap vermedi çünkü gelenek sözcüğünün anlamını bilmiyordu.

Ardından ekledi kız: «Öyle ya, *pourquoi pas?*»

Saçını geriye savurdu, başını kaldırdı ve tezgahının ar-

kasına geçen bir tezgahtar kadın gibi masasının arkasına geçti. Elişama'ya kızın yüzü şimdi daha geniş ve düzmüş gibi geldi, sanki bir silindir geçmişti üzerinden.

«Mr. Clay'e benden selam söyle,» dedi kız, «önerdiği fiyata gelmeyeceğim. Ama üçyüz altın verirse gelirim. İşte bu da 'desen', buyur bakalım. Ya da Mr. Clay'in anlayacağı dilde söylersek — eski bir borç.»

«Son sözün bu mu?» diye sordu Elişama.

«Evet,» dedi Virginie.

«Son ama son sözün, öyle mi?» diye sordu yeniden Elişama.

«Evet,» dedi kız.

«Peki madem öyle,» dedi Elişama, «sana şimdi çıkarıp veriyorum üçyüz altını.»

Cüzdanını çıkardı ve altınları birer birer masanın üzerine koydu.

«Makbuz ister misin?» diye sordu kız.

«Hayır.» Elişama böyle bir alışverişin makbuzsuz yapılmasının daha hayırlı olacağını düşünüyordu.

Virginie altınlarla, iskambil kağıtlarını, hepsini birden aldı çekmecenin içine attı. Artık bugün başka fal açmayacaktı.

«Nereden biliyorsun,» dedi Elişama'nın yüzüne bakarak, «evi terketmeden önce orayı ateşe veririm, efendin de evle birlikte yanar kül olur belki de?»

Elişama gitmek üzereydi, bu sözler üzerine durdu.

«Gitmeden önce sana bir tek şey söylemek istiyorum,» dedi. «Bu öykü Mr. Clay'in sonu olacak.»

«Kötülükten geberip gidecek mi diyorsun?» diye sordu Virginie.

«Hayır» dedi Elişama. «Hayır, bilmiyorum. Ama şöyle ya da böyle onun sonu olacak. Dünyada hiçkimse dünyanın en zengin adamı bile, insanların uydurduğu ve anlattığı bir öyküyü alıp gerçek yapamaz.»

«Nereden biliyorsun?» diye sordu Virginie.

Elişama bir an sustu. Sonra ona bir mesele açıklamak istercesine ağır ağır söze başladı: «Altalta dizilmiş sayıları topladığında önce en sağdan, birlerden başlarsın, sonra sola onlara, yüzlere, binlere ve onbinlere geçersin. Ama biri bu sayıları ters yönden toplamayı kafasına koymuşsa, ne olur biliyor musun? Toplamanın yanlış çıktığını, muhasebe defterlerinin hiçbirinin beş para etmediğini görür. Ya Mr. Clay, muhasebe defterleri olmadan kaç para eder o? Bu benim hiç de işime gelmiyor, Bayan Virginie, aslında, yedi yıldır onun hizmetindeyim, işimi kaybedeceğim. Ama bundan kurtuluş yok.» Elişama ilk defa olarak üçüncü bir kişiye efendisiyle ilgili içten bir itirafta bulunuyordu.

«Peki şimdi nereye gidiyorsun?»

«Ben mi?» diye sordu Elişama. Birinin kendi yaptıklarıyla ilgilenmesi şaşırtmıştı onu. «Eve gidiyorum, odama.»

Virginie sesinde saygıyla karışık bir korkuyla, «Allahbilir neresidir evin, ya da kimbilir neye benziyordur. Çocukken bir evin oldu mu hiç senin?» dedi.

«Hayır.»

«Erkek ya da kızkardeşlerin var mıydı?» diye yeniden sordu Virginie.

«Hayır.»

«Anlamıştım zaten,» dedi Virginie. «Kim olduğunu şimdi açık-seçik görüyorum. İçeri girdiğinde işte Mr. Clay'in deposundan fırlamış küçük bir sıçan demiştim. *Mais toi — tu es le Juif Errant.**»

Elişama, ona gölgeli gözlerinin altından derin bir bakış fırlattı ve yürüyüp gitti.

* "Ama sen — sen bir gezgin Yahudisin."

IX. / ÖYKÜNÜN ERKEK KAHRAMANI

Mr. Clay'in öyküyü gerçek yapmak için seçtiği gece, Kanton kenti ve Çin Denizi dolunayla pırıl pırıldı. Bir Nisan akşamıydı, hava ılık ve baygındı, daha şimdiden bir sürü yarasa ses çıkarmadan, kanatlarıyla havayı yarmaya koyulmuşlardı bile. Mr. Clay'in bahçesindeki zakkumlar ayışığının altında neredeyse renksiz görünüyorlar, atlı arabasının tekerlekleri çakıl döşeli yolun üzerinde ancak hafif bir fısıltı çıkarıyorlardı.

Mr. Clay binbir zorlukla giydirilmiş ve arabasına bindirilmişti. Şimdi arabanın içinde, üzerinde siyah pelerin ve başında Londra'dan gelme bir silindir şapka, sırtını ipek döşemeye yaslamış dimdik oturuyordu. Karşısındaki daha küçük koltukta ise ondan daha az görkemli bir görüntü oluşturan Elişama oturmuş, sessizce efendisinin yüzünü seyrediyordu. Bu ölmekte olan adam, gücünün herşeye yettiğini kanıtlamak ve yapılamazı yapmak için yola koyuluyordu.

Kentin villalar ve bahçelerle dolu zengin mahallelerini geçip aşağıya, limanın yakınlarındaki sokaklara indiler. Buraları kalabalıktı, hava çeşitli sesler ve kokularla doluydu. Günün bu saatinde kimsenin acelesi yoktu, insanlar salına salına geziniyor ya da ayakta durmuş konuşuyorlardı, bu nedenle araba yavaş yol almak zorundaydı. Şurada burada evlerden solgun akşam göğüne parlak mücevherler gibi inen çok renkli lambalar sarkıtılmıştı.

Mr. Clay oturduğu yerden yaya kaldırımındaki erkeklere keskin bakışlar gönderiyordu. Sokaktaki erkek yüzlerine daha önce hiç alıcı gözüyle bakmamıştı; bu yeni ve bir daha yinelenmeyecek bir olaydı.

Yalnız bir tayfa çevresine bakınarak onlara doğru geldi, Mr. Clay, Elişama'ya arabayı durdurtmasını ve tayfayı çağırmasını buyurdu. Katip indi ve efendisinin gözleri önünde yabancıya seslendi.

«İyi akşamlar,» dedi. «Şu arabada oturan efendim sana yakışıklı bir tayfa olduğunu söylememi istedi. Bu gece beş altın kazanmak isteyip istemediğini soruyor.»

«Ne diyorsun?» dedi tayfa. Elişama sözlerini tekrarladı.

Tayfa içindeki yaşlı adamı daha iyi görebilmek için arabaya doğru bir adım attı, sonra Elişama'ya döndü. «Bir daha söylesene şunu?» dedi.

Elişama sözlerini üçüncü kere tekrarlarken, tayfa ağzı açık bakakaldı. Birden arkasını döndü ve koşar adımlarla ilk sokağa sapıp gözden kayboldu.

Mr. Clay'in işareti üzerine Elişama arabaya bindi, arabacıya yoluna devam etmesini söyledi.

Biraz ileride denizciye benzeyen ense kulak yerinde bir delikanlı karşıdan karşıya geçmek üzereyken araba önüne çıkınca durdu. Mr. Clay'la daha araba durmadan gözgöze gelmişlerdi. Elişama yeniden indi, ilk tayfaya söylediklerini ona da tekrarladı. Bu genç adamın bir meyhaneden çıktığı çok belliydi, çünkü dik durmakta zorluk çekiyordu. O da katibe söylediklerini tekrarlattı, ama Elişama daha sözünü bitirmeden kahkahalarla gülmeye başladı, kalçalarını yumrukladı.

«Bak şu Allahın işine,» diye haykırdı. «Yakışıklı bir tayfa karaya çıktığında başına aynen bunlar gelirmiş, duymuştum. Bir kelime daha söyleme! Seninle geliyorum, efendi baba, üstelik tam da adamını buldun. Aman yahu.»

Arabaya, Mr. Clay'in yanına sıçradı, gözlerini dikip ona, Elişama'ya ve arabacıya baktı, sonra elini oturulacak yerin üzerinde gezdirdi.

«Has ipek!» diye bağırdı gülerek. «Has ipek, yumuşacık! Daha arkası da geliyor!»

Araba yoluna devam ederken ıslık çalmaya başladı, sonra başı havalansın diye beresini çıkardı. Birden elleriyle yüzünü örttü, bir an öylece durdu, sonra tek bir söz söylemeden arabadan atladı ve tıpkı ilk tayfanın yaptığı gibi bir yan sokağa girip gözden kayboldu.

Mr. Clay arabacıya geri dönüp sokağı bir kere daha baştan aşağı kolaçan etmelerini buyurdu, sonra yeniden geri dönüp aynı yoldan bir kere daha, bu sefer ağır ağır geçtiler. Mr. Clay bütün bunlar olup biterken tek söz bile söylemedi ve gözlerini Mr. Clay'in gözlerinden dikkatle kaçıran Elişama, bütün gece böyle dolaşıp duracaklarından kuşkulanmaya başladı. Derken birdenbire Mr. Clay arabacıya eve dönmesini buyurdu.

Limanın yakınlarındaki dar sokakları geride bırakmış, Mr. Clay'in evine giden yola girmişlerdi ki, kolkola girmiş üç tayfa arabanın önüne çıktılar. Arabanın üzerlerine geldiğini görünce iki yandaki tayfalar ortadakini bırakarak yanlara kaçıştılar ve gözden kayboldular.

Mr. Clay arabayı durdurttu ve Elişama'ya doğru kaldırdı elini.

«Bu defa ben ineceğim,» dedi.

Ağır ağır, büyük zorluklarla kâtibinin kolunda aşağı indi, tayfaya doğru bir adım attı, karşısında bir sütun gibi dimdik durdu ve bastonuyla dürttü. Konuşmaya başladığında sesi sert ve çatlaktı, biraz ölümcül bir tonda çıkıyordu.

«İyi akşamlar,» dedi. «Yakışıklı bir tayfasın. Bu gece beş altın kazanmak ister misin?»

Genç tayfa, uzun boylu, geniş omuzluydu, elleri kolları, özellikle elleri son derece iriydi. Saçı öylesine açık renk, uzun ve kabarıktı ki, Elişama önce başında beyaz kürkten bir kalpak var sandı. Ne bir şey söyledi, ne bir harekette bulundu, sadece Mr. Clay'a sessizce, uyuşturulmuş gibi, genç bir boğanınkini andıran bakışlarla baktı. Sağ elinde

büyük bir çıkın taşıyordu, bunu sol eline geçirdi ve boş kalan elini biraz sonra bir yumruk sallayacakmışçasına bir aşağı bir yukarı kalçasına sürtmeye başladı. Ama yumruk atmak yerine elini uzattı. Mr. Clay'in elini tuttu.

Yaşlı adam yutkundu, önerisini tekrarladı. «Yakışıklı bir tayfasın, genç dostum,» dedi. «Bu gece beş altın kazanmak ister misin?»

Oğlan soruyu kafasında şöyle bir evirip çevirdi sanki. «Evet» dedi. «Beş altın kazanmak isterim. Şimdi ben de onu düşünüyordum, nasıl beş altın kazanabilirim diye. Sizinle geleceğim, bey.»

Ağır ağır, cümle aralarında durarak konuşuyordu, yoğun, tuhaf ve hoş bir aksanı vardı.

«O halde,» dedi Mr. Clay, «bin arabama. Evime varalım, ayrıntıları orada anlatırım sana.»

Tayfa çıkınını arabanın içine yerleştirdi ama kendisi binmedi. «Hayır, olmaz,» dedi, «sizin araba çok süslü, gıcır gıcır. Benim elbiselerimse kirli, üzerleri ziftli. Ben arabanın yanısıra koşarım, sizin kadar da çabuk yol alırım.»

İri elini çamurluğun üzerine koydu ve araba hareket edince koşmaya başladı. Yol boyunca iki iri İngiliz atından geri kalmadı, araba Mr. Clay'in evinin önünde durduğunda da pek öyle soluk soluğa görünmüyordu.

Mr. Clay'in hizmetkârları efendilerini karşılamak, onun arabadan inmesine ve üstünü çıkarmasına yardımcı olmak üzere koşarak geldiler. Evin baş hizmetkârı, yeşil ipekliler giyinmiş şişman, kel kafalı bir Çinli, verandaya çıktı ve uzun bir sırığın ucuna takılı bir lamba uzattı. Lambanın altın renkli ışığında Elişama evsahibiyle konuğuna şöyle bir baktı.

Garip şey, Mr. Clay'e bir canlılık gelmişti. Sanki arabanın yanısıra koşan delikanlı kendi kanını coşturmuş gibi yanaklarına allıklı bir kadınınkiler gibi hafif bir pembelik yerleşmişti. Kanton limanından bulup getirdiği avdan hoşnuttu. Çok mümkündür ki o limanda böylesi bir ikinci balık daha yoktu.

Tayfa, çocukluktan ancak çıkmış bir gençti. Geniş, güneş yanığı yüzü, açık mavi berrak gözleri vardı. Öylesine zayıftı ki, elbisesinin örtemediği yerlerinde iri kemikleri görünüyordu. Genç yüzü öylesine ciddi, öylesine kasvetliydi ki bu yüzde zindandan yeni çıkmış bir adamınki gibi tekinsiz bir şeyler okunuyordu. Yoksul giyimiydi üzerindekiler, mavi bir gömlek, yelken bezinden bir pantalon, eski pabuçlar içindeki ayakları çıplaktı. Çıkınını arabadan aldı ve lambalı baş hizmetkârın ardından Mr. Clay'ın evine girdi.

X. / ÖYKÜDEKİ AKŞAM YEMEĞİ

Yemek masasının üzerindeki ağır gümüş şamdanlara yerleştirilip yakılmış mumlar duvarlardaki yaldız çerçeveli aynalarda binlerce yansıma yapıyordu, öyle ki upuzun oda yüzlerce küçük, parlak alevle ışıl ışıl donanmıştı. Sofra kurulmuş, yemek hazırlanmış, şişeler açılmıştı.

Odaya en son girip usulca en uçtaki sandalyeye oturan Elişama'ya, hiç ses çıkarmadan bir aşağı bir yukarı gidip gelen hizmetkârlar ve masa başında yemek yiyen iki kişi çok uzaktan görülen bir resimdeki insanlarmış gibi geliyordu.

Mr. Clay masanın kenarındaki yastıklarla beslenmiş koltuğuna oturtulmuştu. Orada da arabadaki gibi dimdik oturuyordu. Oysa genç tayfa odadaki herhangi bir eşyaya dokunmaktan korkarak yavaşça çevresini seyrediyordu, öyle ki masaya ancak bir iki kere davet edildikten sonra oturabildi.

Yaşlı adam bir el hareketiyle baş hizmetkâra konuğuna şarap koymasını buyurdu, delikanlının şarabı içişini izledi ve yemek boyunca bardağının boş kalmamasına dikkat etti. Ona eşlik etmek için hiç âdeti olmadığı halde birkaç yudum şarap da kendisi içti.

Daha birinci bardakta hızla etkisini göstermişti şarap. Delikanlı boş bardağı masaya koyarken öylesine kıpkırmızı kesildi ki, alev alev yanan yanaklarından yayılan ısıyla gözleri sulandı sanki.

Mr. Clay koltuğunda derin bir soluk aldı ve iki kere öksürdü. Konuşmaya başladığında sesi alçak ve biraz çatlaktı, ama konuşma sırasında tizleşti, daha güçlü çıkmaya başladı. Bütün bunlar olup biterken hep ağır ağır konuşuyordu.

«Bak, genç dostum,» dedi, «seni neden limanın yakınındaki o sokaktan alıp getirdiğimi anlatacağım; seni, yoksul bir tayfayı neden evime, hiç kimsenin Kanton'un en zengin tacirlerinin bile giremediği bu eve getirdiğimi anlatacağım. Bekle, öğreneceksin. Sana anlatacak çok şeyim var.»

Sustu, derin bir soluk aldı ve sözüne devam etti:

«Ben zengin bir adamım, Kanton'un en zengin adamıyım. Uzun süren bir yaşam boyunca yaptığım servetin bir kısmı burada, bu evde, daha büyük bir bölümü ambarlarımda, daha da büyük bir bölümü ırmaklarda ve denizlerde. Çin'de benim adım senin yaşamın boyu duymadığın kadar çok para eder. Çin'de ya da İngiltere'de benim adım söylendi mi, ağızdan çıkan bu ad bir milyon sterlin demektir.»

Yeniden sustu.

Elişama, şu ânâ kadar Mr. Clay'in sadece uzun zamandır aklında biriktirdiği gerçeklerden söz ettiğini düşündü ve gerçeklik dünyasından düş dünyasına geçme vakti gelince nasıl devam edeceğini merak etti. Çünkü yaşlı adam yaşamı boyunca tek bir öykü dinlemiş, hiçbir öykü anlatmamış, hiç kimseye karşı duygularını gizlememiş, yalandan bir şey yapmamıştı. Ne var ki, Mr. Clay, konuşmasına kaldığı yerden devam ettiğinde kâtip onun içini dökme gereksiniminin sandığından büyük olduğunu anladı. Aklının ta derinlerinde hiçbir zaman söze dökmediği ve şu isimsiz, yalınayak oğlandan başka hiçkimseye anlatamayacağı düşünceler, algılamalar ve hatta duygular vardı. Elişama, insanoğluna en nihayet gerçeği söylettiren şu komedi denen şeyin değerini anlamaya başlamıştı.

«Bir milyon sterlin,» diye tekrarladı Mr. Clay. «O bir

milyon sterlin benim, ben. Benim günlerim, yıllarım, benim beynim, kalbim, benim yaşamım o para. Bu evde onunla tek başıma yaşıyorum, yıllardır da öyle yaşadım, böyle olmasından da hoşnutum. Çünkü yaşamımı boyunca karşıma çıkan, alışveriş yaptığım insanların hiçbirini sevmedim, hepsini küçümsedim. Pek azı elini elime sürebildi, parama elini sürebilense hiç yoktur.»

«Hem sonra,» diye ekledi düşünceli bir sesle, «ben başka zengin tacirler gibi servetimin ömrüm boyunca sürmeyeceği korkusuyla yaşayıp durmadım. Çünkü elimi sıkı tutmayı, servetimi çoğaltmayı her zaman bildim.»

«Ama son zamanlarda,» diye sürdürdü, «ömrümün servetim kadar sürmeyeceğini anladım. İkimizin ayrılacağı an gelecek, yaklaşıyor, bir yarınız gidecek, ötekisi yaşayacak. Nerde ve kimle yaşayacak ama? Şimdiye kadar paramdan uzak tutmayı başardığım ellere düşmesine göz mü yumacağım, o açgözlü eller bir küfür gibi paramı elleyip sayacaklar mı? Vücudumu elleyip itip kaksınlar daha iyi. Geceleri, bunu düşündükçe gözüme uyku girmiyor.»

«Sahip olduklarımı kendisine bırakacağım birini hiç aramadım, çünkü dünya yüzünde böyle birinin bulunmadığını biliyorum. Ama sonunda, düşündüm ki, servetimi kendi peydahladığım birine bırakmak beni biraz olsun hoşnut edebilir.»

«Peydahladığım,» diye tekrarladı ağır ağır, «peydahladığını, sebep olduğum. Nasıl servetimi, bir milyon sterlinimi peydahladımsa öyle.»

«Öyle ya, çay tarlalarında, sabahın sisinde, öğlenin sıcağında sızlayan benim kollarımla bacaklarım değildi. Üzerlerinde çay yapraklarının kurutulduğu kızgın demir levhalarda kavrulan benim elim değildi. Daha da hızlı gitsinler diye hızlı giden atların koşumlarını sıkıştırırken paralanan benim ellerim değildi. Çay tarlalarında açlıktan ölen Çinli hamallar, yükün boşaltılışını gözleyen, yorgunluktan bitkin düşmüş denizciler benim bir milyon sterlinime katkıda bulunduklarını hiçbir zaman bilmediler. Onlar için

sadece dakikaların, avuçlarındaki paranın, yüzlerine çarpan dolu tanelerinin, işlerinin karşılığında aldıkları zavallı bakır paraların gerçek varlığı vardı. Beynim ve iradem sayesinde bu küçük şeyler yığını bir araya geldi işbirliği etti ve tek bir şey oluşturdu: bir milyon sterlin. Demek ki kelimenin tam anlamıyla ben peydahlamışım bu parayı, öyle değil mi?»

«O halde, yaşamdaki olayları bir araya getirip, onları irademin doğrultusunda düzenlersem benim tek kalıcı şeyim olan servetimi emanet edecek kişiyi de kelimenin tam anlamıyla peydahlayabilirim.»

Uzun bir süre hiçbir şey söyleyemedi bu konuşmanın ardından. Sonra yaşlı, bir deri bir kemik elini cebine soktu, çıkardı ve baktı. «Hiç altın gördün mü sen?» diye sordu tayfaya.

«Hayır,» dedi çocuk. «Kaptanlardan, gemideki satış memurlarından çok duydum, onlar görmüşler. Ben kendim görmedim.»

«Uzat elini» dedi Mr. Clay.

Oğlan iri elini uzattı. Elinin üzerinde bir haç, bir kalp ve bir çıpa dövmesi vardı.

«Bu,» dedi Mr. Clay, «beş altın değerinde bir sikke. Kazanacağın beş altın. Saf altın.»

Oğlan sikkeyi bir süre avucunda tuttu ve bir süre Mr. Clay de o da dikkatle baktılar sikkeye. Sonra Mr. Clay gözlerini sikkeden ayırdı ve bir yudum şarap içti.

«Ben şahsen,» dedi, «sert ve kuru bir adamım. Her zaman öyleydim, başka türlü olmak da istemedim. Vücut sıvılarının hiçbirini sevmem. Kan görmekten hoşlanmam, süt içemem, ter tiksindirir beni, gözyaşı iğrendirir. Bu sıvılar insanoğlunun kemiklerini çözer dağıtır. Dostluk, arkadaşlık ya da aşk denen ilişkilerde de aynı şey olur, insanın kemikleri çözülür, dağılır. Bir iş ortağım vardı, arkadaşlığı kemiklerimi çözüp, dağıtmasın diye icabına baktım. Ama altın, genç denizci, serttir. Serttir, çözülmeye karşı dayanıklıdır altın,» dedi, yüzünden bir gülümsemenin göl-

gesi geçerken, «altın eritir ve kaynaştırır, bütün borçları öder.»

«Sen,» diye sürdürdü sözünü bir süre sonra, «yaşam sıvılarıyla dolusun. İçinde kan var, herhalde gözyaşı da vardır. İnsanı arkadaşlık, dostluk adına, aşk adına çözen, dağıtan, elden ayaktan kesen şeyleri özlüyor, istiyorsun. Altını ilk bu gece gördün. Sen işime yarayacaksın.»

«Bu gece, senin için bedeninin dakikalar boyu aldığı hazzın ve cebindeki beş altının gerçek varlığı olacak sadece. Benim değerli bir tasarıma katkıda bulunduğunun farkında olmayacaksın. Bir zamanlar benden kurtulduklarına sevinen, ama son yirmi yıldır Çin'den gelecek mirası bekleyip duran İngiltere'deki akrabalarım da bir güzel apışıp kalacak. Üstüne bir bardak soğuk su içsinler.»

Tayfa sikkeyi cebine soktu. Şu anda yüzü yemek ve şaraptan kıpkırmızıydı. İri ve kemikli bedeni, gözüne dökülen saçları ve pırıl pırıl gözleriyle kış uykusundan yeni kalkıp, ininden dışarı uğramış bir ayı kadar hırslı ve neşeliydi.

«Sus, daha fazlasını söyleme, bey» diye atıldı. «Bana ne diyeceğini biliyorum. Bundan önce gemilerde kelimesi kelimesine dinledim senin bana anlatacaklarını. Karaya çıkan tayfanın başına aynen bunlar gelir biliyorum. Sana gelince senin talihin var bu gece. Güçlü kuvvetli, istekli bir tayfa arıyordun, şansın varmış ki buldun. Hiçbir gemide benden güçlü kuvvetlisini bulamazsın. Loffoten açıklarındaki tipide onbir saat boyunca pompaların başında su boşaltan kimdi? Senin böyle yaşlı olman çok yazık, için kurumuş. Bana gelince, ben ne yaptığımı çok iyi biliyorum.»

Oğlan yeniden apansız kıpkırmızı kesildi. Böbürlenmeyi bırakıp bir an sustu.

«Ben,» dedi, «yaşlı zengin beylerle konuşmaya alışık değilim. Doğrusunu istersen bey, hiç kimseyle konuşmaya alışık değilim. Sana başımdan geçenleri anlatayım bak. Onbeş gün kadar önce *Barracuda* adlı gemi beni kurtarıncaya kadar, koskoca bir yıl boyunca ağzımı açıp tek bir ke-

lime söylememiştim. Çünkü bir yıl önce, Mart ortalarında, çalıştığım gemi *Amelia Scott* fırtınada battı ve mürettebattan bir tek ben sağ-salim bir adaya çıkabildim. Orada benden başka kimse yoktu. Bundan üç hafta önce orada, adanın kumları üzerinde dolaşıyordum. Adamda çeşitli sesler vardı ama hiçkimse konuşmazdı. Bazı bazı ben bir şarkı söylerdim — insan kendi kendine şarkı söyleyebilir. Ama ağzımı açıp hiç konuşmadım.»

XI. / GEMİ

Tayfasındaki ve onun anlattıklarındaki bu beklenmedik serüven damarı Mr. Clay'in hoşuna giti. Yarı kapalı gözlerini oğlanın yüzüne çevirdi ve bir an, onaylayan neredeyse sevecen bir bakışla oraya dikti.

«Ah,» dedi, «demek ki bir yıl boyunca aç kaldın, yerlerde yattın, paçavralar içinde gezdin, öyle mi?» Gözlerini gururla zengin döşeli salonda gezdirdi. «O zaman bütün bu eşyalar senin için değişik olmalı.»

Tayfa da çevresine bakındı. «Evet,» dedi. «Bu ev benim adamdan çok farklı.» Gözlerini yeniden yaşlı adama çevirdiğinde eliyle saçlarını karıştırdı. «Saçımın bu kadar uzaması da o yüzden,» dedi. «Bu gece kestirmek istiyordum. Öbür ikisi beni berbere götürmeye söz vermişlerdi, ama fikir değiştirip kızlara götürmeye karar verdiler. Şansım varmış ki onlarla gitmedim, yoksa sana rastlayamazdım. İnsanlarla konuşmaya alışacağım yavaş yavaş. Eskiden konuşurdum, göründüğüm kadar avanak değilim.»

«Hoş bir şey,» dedi Mr. Clay kendi kendine konuşur gibi. «Son derece hoş bir şey, bana kalırsa hiç kimsenin seni rahatsız edemeyeceği bir adada tek başına olmak.»

«İyi yanları vardı,» dedi tayfa ciddi bir sesle. «Kumsalda kuş yumurtaları olurdu, balık da tutardım. Bıçağımı yanımda taşırdım, iyi bir bıçaktı, dolunay'ı her görüşümde büyük ağacın kabuğuna bir çentik atardım. Dokuz çentik at-

tım, sonra unuttum, *Barracuda* gelmeden önce iki, üç dolunay daha olmuştu.»

«Gençsin,» dedi Mr. Clay. «Gemi gelip seni alıp insanların arasına götürdüğünde sevinmiş olmalısın.»

«Sevindim,» dedi tayfa, «ama sadece bir nedenden ötürü. Yoksa adaya alışmıştım, artık bütün yaşamımı orada geçireceğimi düşünüyordum. Sana söyledim ya, adada çeşitli sesler vardı. Bütün gece dalgaların sesini dinlerdim, sonra rüzgâr çıktığında, dört bir yandan rüzgârın uğultusu gelirdi. Deniz kuşlarının sabah uyanışlarını dinlerdim. Bir keresinde bütün bir ay boyunca yağmur yağmıştı, başka bir keresinde de tam onbeş gün boyunca. Her ikisinde de gökler gürledi. Yağmur gökten bir şarkı gibi indi, gökgürültüsüyse insan sesi gibiydi, eski Kaptanımın sesi gibi. Şaşırdım. Aylardır insan sesi duymamıştım.»

«Geceler uzun muydu?» diye sordu Mr. Clay.

«Günler kadar uzundu,» cevabını verdi tayfa. «Önce gündüz olurdu, sonra gece, sonra gene gündüz. Eşit uzunluktaydılar. Ülkemin tersine. Orada geceler yazın kısa, kışın uzundur.»

«Geceleyin neler düşünürdün?» diye sordu Mr. Clay.

«Çoğunlukla bir tek şey,» dedi tayfa. «Bir gemi. Rüyamda defalarca gemiyi ele geçirdiğimi, denize indirdiğimi, dümenine geçtiğimi gördüm. Güzel, güçlü, denize layık bir gemi olmalıydı. Çok büyük olmasa da olurdu, beş lastalık bir gemi işimi görürdü. Uzun küpeşteli, tek direkli bir yelkenli yeterdi bana. Kıçı mavi olmalıydı, kamara lombozlarının kenarlarına yıldız şekilleri kazırdım. Ben aslen Danimarka'nın Marstal kentinden gelmeyim. Yaşlı gemi ustası Lars Jensen Bager babamın dostuydu, bana gemiyi yapmakta yardım ederdi. O gemiyle Bandholm'dan ve Skelskor'dan Kopenhag'a zahire taşırdım. Gemime kavuşmadan önce ölmemeyi dilerdim. *Barracuda* gemisi beni kurtardığında, işte ona doğru yola çıktım dedim kendi kendime, sevindim, işte bu nedenden ötürü. Sonra sana rastladım bey ve sen bana beş altın kazanmak isteyip istemediğimi sordu-

ğunda adadan dönmekle iyi ettiğimi düşündüm. Ve işte bunun için de seninle geldim.»

«Gençsin,» dedi Mr. Clay. «Kuşkusuz adada kadınları da düşünmüşsündür, değil mi?»

Oğlan, uzun süre hiç sesini çıkarmadan oturdu ve gerçekten konuşmayı unutmuş gibi önüne baktı.

«Evet,» dedi. «*Amelia Scott* gemisinde de, *Barracuda*'da da ötekiler, kızlardan sözettiler. Biliyorum, çok iyi biliyorum bana bu gece bu parayı neden verdiğinizi. Öbür tayfalardan aşağı kalmayacağım. Benden yana şikayetiniz olmayacak, bey. İçerde beni bekleyen hanımınızın da olmayacak.»

Ansızın, üçüncü kere olmak üzere kan yüzüne hücum etti — gene çekildi, yeniden hücum etti ve yanaklarının ten renginin gerisinden koyu koyu parlamaya devam etti. İskemlesinden kalktı, boyu upuzun, göğsü geniş, yüzü ciddi mi ciddiydi.

«Gene de,» dedi yeni, genizden gelen bir sesle, «ben gemime dönsem iyi olacak galiba. Siz de bey, gördüreceğiniz iş için başka bir tayfa bulursunuz.»

Elini cebine daldırdı.

Mr. Clay'in yanaklarındaki pembemsi renk çekildi. «Hayır,» dedi. «Hayır, gemine geri dönmeni istemiyorum. Issız adaya düşmüşsün, bir yıl boyunca kimseyle tek laf etmemişsin. Bu düşünce hoşuma gidiyor. İşime yarayacaksın sen. Bu iş için başka tayfa aramayacağım.»

Mr. Clay'in konuğu öne doğru bir adım attı ve birden öylesine iri yarı göründü ki, yaşlı adam elleriyle iskemlesinin kollarına yapıştı. Bundan önce de gözü dönmüş adamlarla yüzyüze gelmiş ama onları ya servetinin ağırlığıyla ya da tıkır tıkır işleyen, keskin zekâsının gücüyle altetmişti. Ama önünde duran bu öfkeli yaratık, bu yola getirme çabalarının hiçbirini dinlemeyecek kadar düz bir adamdı. Demin sözünü ettiği keskin bıçağı çekip çıkarmak için atmış olabilirdi elini cebine. Bir öyküyü gerçek yapmak böylesine bir ölüm-kalım meselesi miydi o halde?

Cebinden Mr. Clay'in kendisine verdiği sikkeyi çıkardı tayfa ve yaşlı adama uzattı.

«Bana engel olmaya çalışmasan iyi olur,» dedi. «Çok yaşlısın, bana karşı duracak gücün olmasa gerek. Yemek ve şarap için teşekkürler, bey. Artık gemime döneceğim. İyi geceler, bey.»

Mr. Clay bu şaşkınlık ve panik içinde ancak alçak ve hırıltılı bir sesle konuştu, ama konuştu.

«Peki ya gemin, denizci delikanlı,» dedi. «Sırf senin olacak o gemi hani? Memleketinden Kopenhag'a zahire taşıyacak o beş lastalık denizlere yaraşır yelkenlin? Beş altını geri verip gittiğine göre, o ne olacak? Sadece bana anlattığın bir öykü — hiçbir zaman denize indirilemeyecek, hiçbir zaman yelken açamayacak bir öykü mü?»

Bir an durdu, sonra sikkeyi cebine koydu oğlan.

XII. / ÖYKÜDEKİ YAŞLI BEYEFENDİNİN SÖYLEVİ

Zengin tacirle genç tayfa ışıl ışıl aydınlatılmış yemek odasında birbirlerine öyküler anlatadursunlar, Virginie bu gece bütün mumların ışığının pembe renkli fanuslarla yumuşatıldığı yatakodasında kendi rolüne, Mr. Clay'in öyküsündeki kadın kahraman rolüne hazırlanıyordu.

Odayı düzenlemekte ve zarif bir hanımın odasını andıracak biçimde süslemekte kendisine yardım eden küçük Çinli hizmetçi kızı savmıştı. İki ya da üç kere işi ansızın yarıda kesmiş, kıza evi hemen terkedeceklerini söylemişti. Artık yalnız başınaydı ve evi terketmek düşüncesini aklından bile geçirmiyordu.

İçinde bulunduğu oda, anne ve babasının yatak odasıydı. Pazar sabahları çocukların bu odaya girmesine ve kocaman yatakta oynamalarına izin verilirdi. Çok uzun zamandır yanında olmadığını sandığı anne ve babası, bu gece Virginie'yle birlikteydiler, eve onların onayıyla girmişti. Virginie için olduğu kadar onlar için de karar gecesiydi bu gece, eski can düşmanları bu gece yargılanıyordu, onun kızlarına yaşattığı utanç ve aşağılanma ona karşı son ve en büyük kanıt olacaktı. Kızları, uzun zaman önce ettiği yemine uyacak, yargılanma sırasında ihtiyarın suratına bakmayacaktı ama annesiyle babası oradaydılar, o yüzü göreceklerdi.

Virginie'nin o geceki yatak odasını bezemekte kullandı-

ğı süslerin hepsi —küçük heykelcikler, Çin yelpazeleri, Maguart buketleri— çocukluğundan hatırında kalan, Mr. Clay evine ayak basmadan önce babası tarafından içi yanarak yakılan ya da kırılan eşyaların benzeriydi. Evinden sadece birkaç biblo getirmişti. Böylelikle Virginie son on yıldır sürdürdüğü kasvetli yaşamı yıllar öncesinde kalan neşeli ve masum geçmişiyle bağdaştırmış ve Madam ve Mösyö Dupont'un da rızasını almıştı.

Sonra giyinip süslenmeye başladı. Holofernes'in huzuruna çıkmak için Babillilerin çadırında yüzünü ve vücudunu süsleyen Judith gibi olanca ciddiyeti ve karamsarlığı içinde işe başladı. Ama çok geçmeden kaçınılmaz olarak yaptığı işe kaptırdı kendini — Judith'e de böyle olmuştu herhalde.

Virginie para işlerinde dürüst bir insandı, vicdanının sesini dinleyerek Mr. Clay'in verdiği üçyüz altının bir kısmını rolü için gereken şeyleri satın almak üzere cömertçe harcamıştı. Dantele karşı büyük zaafı vardı, şu anda da Valançiya dantellerinden bir bulut içinde yüzüyordu. Boynunda mercan bir gerdanlık, kulaklarında inciler, ayaklarında pembe atlas terlikler vardı. Yüzünü pudralayıp allık sürdü, kaşlarını koyulttu, dolgun dudaklarını boyadı, saçlarını zengin, ipeksi bukleler halinde pürüzsüz omuzlarına döktü, boynuna, kollarına ve göğsüne koku sürdü. Bütün bu işler bittiğinde, olanca ciddiyetiyle odadaki uzun aynaların hepsini bir bir dolaştı.

Bu aynalar onu küçük bir kızken yansıtmış, ona güzel ve zarif olduğunu söylemişlerdi. Şimdi bu aynalara bakarken, oniki yaşındayken onlara gelecek yıllarda yetişkin bir hanımefendi olarak nasıl görüneceğini kendisine göstermeleri için yalvarışını hatırladı. Virginie'ye öyle geldi ki geçmişte kalan o çocuk ancak bu kadar tatlı ve pembe bir ışık altında, ancak böylesine güzel, böylesine zarif ve baştan çıkarıcı bir kadın olarak görünmek isteyebilirdi. Babasından miras aldığı, babasının her zaman yüreklendirdiği oyunculuk tutkusu, dar zamanında Virginie'nin imdadına

yetişmişti. Evet, aynadaki kadınla gerçeği arasında fark vardı belki, ama babasının iş anlaşmaları da yüzde yüz dürüst olmazdı ki.

Bunları düşünerek küçük atlas terlikleri ayağından çıkardı, güzel, ince, güçlü bedenini dantellerle bezenmiş kaymak gibi çarşafla yorganın arasına soktu; kara, ipeksi saçlarını yastığın üzerine serdi.

Önce düşmanının düşüncesine dalıp gitmiş sonra aynalardaki kendi görüntüsüne kapılmıştı. Koridordaki ayak seslerini duyuncaya kadar öyküdeki üçüncü kişiyi, bu geceki meçhul konuğunu aklından bile geçirmemişti. O an içinden Mr. Clay'in tuttuğu ve parasını ödediği bu kuklaya karşı kısa, soğuk bir küçümseme dalgası geldi geçti.

Kapının tokmağı döndüğünde Virginie gözlerini yere çevirdi ve kapı bir kere daha açılıp kapanıncaya kadar bakışlarını diktiği yerden, yatağın örtüsünden kaldırmadı. Ama bu içine kapanışta, öldürücü, ödün vermez bir düşmanlıkla dolu dimdik bir bakıştan çok daha fazla güç ve şiddet vardı.

Mr. Clay üzerinde ağır Çin ipeklisinden uzun bir robdöşambrla bastonuna dayanarak odaya girdi. İki adım gerisinden, saygı dolu bir mesafe bırakarak iri yarı, bulanık bir gölge yavaşça eşiği aştı.

Konuğuyla birlikte içtiği bir bardak şarap nice uykusuz geceler geçirmiş yaşlı adamın üzerinde etkisini göstermişti. Hem ayrıca birkaç dakika önce biraz korkmuştu da; yaşamı boyunca çok kişiyi korkutmuştu gerçi, ama korku kendisi için yeni bir yaşantıydı, ola ki kanını yepyeni bir biçimde tutuşturmuştu. Ama yaşlı adam çok daha sert bir içkiyle sarhoştu. Bu gece kendi iradesiyle, kendi ağzından çıkan sözle yaratılmış bir dünyada dolaşıyordu.

Kazandığı zafer onu yaşlandırmıştı, birkaç saat içinde saçları ağarınıştı sanki. Ama aynı zamanda garip biçimde gençleştirmişti de. Şu anda fethediyor, boyun eğdiriyor, kendi varlığının içinde eriterek ona beklenmedik bir biçimde kafa tutan güçleri yokediyordu. Bir düşü ete kemiğe bü-

ründürüyor, bir masalı gerçek kılıyordu. Belli belirsiz bir düşünce geçti kafasından. Dünya hakkındaki kendi yargısını altüst etmeye kalkışan adamı dize getiriyordu — İşaya Peygamber'i.

Hafifçe gülümsedi, biraz dizleri titriyordu. Yaşamında ilk kez bir kadının güzelliği karşısında etkileniyordu. Neredeyse mutlu denebilecek bir bakışla, kendi buyruğuyla can bulan yataktaki kıza baktı — ve bir an uzun yıllar önce bir babanın övünçle gösterdiği çocuğun belli belirsiz görüntüsü gözlerinin önünde görünüp kayboldu. Başını onay anlamında salladı. Kuklaları gerektiği gibi davranıyorlardı. Öyküsünün kadın kahramanı pembe beyazdı ve inik gözleri ürkekliğiyle utangaçlığına tanıktı. Öykü almış başını gidiyordu.

Mr. Clay, öyküdeki yaşlı adamın öykünün tam bu noktasında bir konuşma yaptığını biliyordu. Konuşmayı, öyküyü dinlemesinin üzerinden elli yıl geçmiş olmasına rağmen kelimesi kelimesine hatırlıyordu. Ne var ki elindeki gücün bilinci Kanton'lu Karun'un başını döndürmüştü. İşaya Peygamber kurnazdır, sofu yüzünün ardında her türlü numarayı, dalavereyi bilen bir kişi gizlidir. Mr. Clay'in çocukluğu çok kısa sürmüştü, ötekilerin dilini konuşup anlayana kadar ancak Şimdi, Mr. Clay, herşeye yeten gücünün cennetine girmeye hazırlanırken, Peygamber, elini onun başına koymuş, yeniden çocuk yapmıştı — başka bir deyişle, taş kalpli ihtiyar, usul usul ikinci çocukluğuna ayak basıyordu. Öyküsüyle oynamaya başladı, yemek masasındaki konudan vazgeçemiyordu bir türlü.

«Sen,» dedi parmağıyla yataktaki kızı dürterek, «ve sen» — yüzüne bakmadan oğlanı da parmağıyla dürttü, «ikiniz de gençsiniz. Sağlığınız yerinde, oranız buranız ağrımıyor, gece yatınca uyuyorsunuz. Ve acı çekmeden yürüyoruz dolaşıyoruz diye de kendi iradenizle yürüdüğünüzü dolaştığınızı sanıyorsunuz. Ama iş öyle değil. Siz benim buyruğumla yürüyor, dolaşıyorsunuz. Siz gerçekte benim şu ihtiyar avucumun içindeki iki genç, güçlü, şehvetli kuklalardan başka bir şey değilsiniz.

Durdu, yüzünde hâlâ o küçük, acımasız gülümseme vardı.

«İşte,» diye devam etti, «işte böyle, dediğim gibi kendilerininkinden daha güçlü ellere düşen bütün insanlar birer kukladan başka bir şey değildir. İşte, dediğim gibi, yoksullar zenginlerin elinde, yeryüzünün budalaları kurnazların elinde birer kukladan başka bir şey değillerdir. Bu eller ipleri nasıl hareket ettirirse öyle düşer kalkarlar.»

«Ben gidip de,» diye bağladı sözünü, «siz ikiniz yalnız başınıza kalıp kendi genç kanınızın buyruğuna uyduğunuzu sandığınızda hâlâ benim yapmanızı istediğim şeyleri yapıyor olacaksınız, o kadar. Öykümün olay örgüsüne ters düşmeyeceksiniz. Çünkü bu gece, bu oda, bu yatak, ikinizin de damarlarında aynısı akan, o deli, genç kan — bunlar benim bir sözümle gerçek olmuş bir öyküden başka birşey değiller.»

Odadan çıkmak istemiyordu bir türlü. Bir dakika kadar daha yatağın ucunda, ayakta durdu, bastonuna dayandı. Sonra gösterişli bir gururla kendi herşeye kadirliğinin sahnesi üzerindeki bu küçük oyunculara sırtını döndü.

O kapıyı açarken Virginie gözlerini kaldırdı.

Dosdoğru baktı babasının katiline ve uzaklaşan, kaybolan bir karaltı gördü sadece. Mr. Clay'ın uzun Çin ipeklisinden robdöşambrı yerde sürünüyordu. Kapıyı arkasından kaparken kapıya sıkıştı, Mr. Clay kapıyı bir kere daha açıp kapamak zorunda kaldı.

XIII. / TANIŞMA

Odada çıt çıkmıyordu. Ta ki oğlan, öne doğru iki adım atıp da aynı anda yataktaki Virginie de dönüp ona bakıncaya kadar.

Onu görünce Virginie öylesine korktu ki, yüce görevini unuttu ve bir an kendi evinde, hattâ ne kadar kötü olursa olsun Charlie Simpson'un himâyesinde olmayı diledi. Çünkü yatağın ayakucundaki tayfa, Kanton sokaklarında rastlanan rastgele tayfalardan biri değildi. Virginie'yi altına alıp ezsin diye tutulup getirilmiş, vahşi, dev bir hayvandı.

Düzenli aralarla derin derin nefes alırken ağır ağır inip kalkan geniş göğsü dışında hiç kıpırdamayan oğlan gözlerini dikip ona baktı. Sonunda: «Dünyanın en güzel kızı sensin herhalde,» dedi.

Virginie karşısındakinin bir çocuk olduğunu ancak o zaman anladı.

Oğlan kıza sordu: «Kaç yaşındasın?»

Söyleyecek söz bulamadı kız. Başındaki o yüce, karanlık tragedyanın bir komedyaya dönmesi mümkün müydü?

Oğlan cevap bekledi, sonra yine sordu: «Onyedi yaşında mısın?»

«Evet,» dedi Virginie. Kendi ağzından bu sözün çıktığını duyduğu an oğlana dönük yüzü bir parça yumuşadı.

«Demek ki seninle aynı yaştayız» dedi oğlan.

Yavaşça bir adım daha attı ve yatağın üzerine oturdu.

«Adın ne?» diye sordu bu defa.

«Virginie,» dedi kız.

Oğlan bu adı iki kere tekrarladı ve bir süre kıza bakarak oturmayı sürdürdü. Sonra yavaşça onun yanına, yorganın üzerine uzandı. Cüssesine oranla bütün hareketleri hafif ve yumuşaktı. Kız onun derin soluğunun sıklaştığını, kesildiğini, sonra hafif bir iniltiyle yeniden başladığını duydu. Sanki içinde birşeyler kırılıyor, çözülüyordu. Bir süre öylece yattılar.

«Sana bir şey söylemem gerek,» dedi oğlan birden alçak bir sesle. «Bu geceye kadar hiçbir kızla yatmadım. Sık sık aklımdan geçirdim. Kaç kere yapmak istedim. Ama hiç yapmadım.»

Sustu, kızın cevabını bekledi. O hiçbir şey söylemeyince sözüne devam etti.

«Sadece benim kabahatim değildi ama,» dedi. «Yurdumdan ayrıydım, çok çok uzak bir yerdeydim, orada kızlar yoktu.»

Sonra gene sustu, sonra gene konuşmaya başladı. «Gemidekilere hiçbir zaman söylemedim.» dedi. «Ne de bu gece birlikte karaya çıktığım arkadaşlarıma söyledim. Ama sana anlatmam gerektiğini düşündüm.»

Virginie, yüzünü iradesi dışında ona doğru çevirdi. Oğlanın kızınkine çok yakın duran yüzünü ateş basmıştı.

«O, sana söylediğim, buradan çok uzaklardaki yerdeyken,» diye sürdürdü sözünü, «bazan sevgilim olan bir kızla birlikte olduğumu düşlerdim. Ona kuş yumurtaları, balıklar ve orada yetişen iri, tatlı meyvalardan getirirdim, o da bana sevecenlik gösterirdi. O yerde üç ay yaşadıktan sonra bir mağara bulmuştum, birlikte orada yatardık. Dolunay çıktığında mağaramızın içini aydınlatırdı. Ama ona bir ad bulamadım bir türlü. Hiç kız adı gelmedi aklıma — Virginie,» diye ekledi çok yavaş bir sesle. «Virginie.» Sonra bir kere daha: «Virginie.»

Oğlan birden yorganla çarşafı kaldırdı ve ikisinin arasına girdi büzüldü. Kızdan biraz uzak durmasına rağmen,

kız onun iri, esnek ve çok genç bedenini yanıbaşında hissediyordu. Bir süre sonra elini uzattı ve kıza dokundu. Kızın dantel geceliği sıyrılmış, bacaklarına kadar inmişti, oğlan yavaşça elini uzatınca eli kızın yuvarlak çıplak dizine değdi. Önce bir irkildi, parmaklarını hafifçe dizin üzerinde gezdirdi, sonra elini çekti ve kendi sert, kemikli dizine dokundu.

Aradan bir an geçmiş geçmemişti ki Virginie can havliyle bir çığlık attı. «Allahım!» diye bağırdı. «Aman Allahım! Kalk, kalkmamız gerek. Deprem oluyor — duymuyor musun, deprem oluyor!»

«Hayır,» diye usulca kızın yüzüne soludu oğlan. «Hayır, deprem değil. Benim o.»

XIV. / AYRILIŞ

Oğlan neden sonra uyuyakaldığında kızı ortak bir günahı paylaşırmışcasına göğsüne bastırmış, yüzünü omuzuna gömmüştü, solukları derin ve huzur doluydu.

Son zamanlarda aklı onca şeyle meşgul olan Virginie uyanıktı, ama hiçbir şey düşünemiyordu. Yaşamı boyunca hiç böylesi bir güçle karşılaşmamıştı. Virginie için şuracıkta kendi başına bir şeyler yapmaya kalkışmak yararsız ve umutsuz bir çaba olurdu. Erkeğin o müthiş gücüyle bedenini kavrayışını, o ânâ kadar tanımadığı bir gerçeklik olarak algılıyor, bu gerçeklik kendisi dışında herşeyi kof ve sahte kılıyordu.

Gecenin bir yarısında birden annesinin, kendi ataları, Brötanyalı deniz adamları hakkında anlattığı şeyler geldi kızın aklına. Tayfayı bekleyen tehlikeler, tayfaların eve dönüşleri, bütün bunlar sanki kendiliklerinden dönüp geldiler. Sonunda, ta uzaklardan tayfanın karısının ninnisi de geldi.

Geceleyin oğlan birara uyandığında, yatağındaki kıza bal peteğiyle oynayan bir ayı gibi, gözü dönmüş bir iştah ve hazla homurdanarak yanaştı. Birkaç kere konuştular.

«Gemilerdeyken,» dedi oğlan, «bazan türküler yakardım.»

«Neler söylerdin türkülerinde?» diye sordu kız.

«Denizi söylerdim,» dedi oğlan. «Sonra tayfaların yaşamını. Ve ölümlerini.»

«Bana da söylesene,» dedi kız.

Oğlan kısa bir duraklamadan sonra yavaşça söylemeye başladı:

Tutarken ben nöbetimi
Bir gece vakti, hava buz
Üç kuğu uçtu Ay'ın önünden
Ay, altından bir yüz

«*Altından bir yüz,*» diye tekrarladı, biraz tedirgin olmuş gibiydi. Biraz sonra gene: «Beş altın değerinde bir sikke Ay'a benzer. Benzer de benzemez de.» dedi.

Onun ne dediğini anlamayan, ama gene de kaygılanmasını istemeyen Virginie, «Başka türküler de yakar mıydın?» diye sordu.

«Evet, başka türküler de yakardım» dedi oğlan. «Gemim hakkında.»

«Hadi, bana biraz daha söyle öyleyse,» dedi gene kız.

Gene ağır ağır söyledi oğlan:

Gök dönse de bozbulanık
Sular yarılsa bin fersahlık
Gemiyi balina gibi alsa da deniz
Povl Vedding'de atmaz bet beniz.

«Adın Paul demek ki, öyle mi?» diye sordu kız.

«Evet, Povl,» dedi oğlan. «Kötü bir ad değildir. Babamın adı Povl'du, babamın babasının adı da. Bu gemilerine sadık iyi gemicilerin adıdır. Babam ben doğmadan altı ay önce boğulmuş. Orada, denizin dibinde yatıyor.»

«Ama sen boğulmayacaksın değil mi, Paul?» dedi kız.

«Hayır,» dedi beriki. «Belki de boğulmam. Ama deniz, onu, sonunda, bütün bütüne aldığında ne düşünmüştür babam, hep merak ederim.»

«Böyle şeylere kafa yormayı sever misin?» diye sordu kız, biraz ürkmüştü.

Oğlan kızın sorusunu şöyle bir evirdi çevirdi aklında.

«Evet,» dedi. «Fırtınaları, kabarmış denizi düşünmek iyi şeydir. Ölümü düşünmek kötü değildir.»

Biraz sonra ansızın alçak sesle bir çığlık attı: «Ortalık aydınlanır aydınlanmaz gemime dönmem gerek. Sabahleyin demir alacak.»

Bu sözleri duyunca Virginie'nin tüm bedeninden, uzun, yaslı bir acı geldi geçti. Ama hemen sonra gene erkeğin gücünde eriyip kayboldu. Çok geçmeden birbirlerinin kollarında uykuya daldılar.

Sabah perdelerin arasından külrengi çizgiler biçiminde sızmaya başladığı sırada uyandı Virginie. Oğlan kollarını biraz gevşetmişti ama o derin uykuda bile hâlâ kızın elini tutuyordu.

Uyanır uyanmaz Virginie kafasını mengene gibi bir düşüncenin sıkıştırdığını farketti. Tek bir düşüncenin, bütün ötekileri sürüp atarcasına onu böylesine doldurması ilk defa başına geliyordu. «Yüzümü gün ışığında görünce,» diye düşündü. «Yaşlı, pudralı, allıklı bir yüz olduğunu anlayacak. Yaşlı günahkâr bir kadının yüzü!»

Ortalığın giderek aydınlanmasını seyretti. Daha on dakikam var, beş dakikam var, diye düşünmeye koyuldu — kalbi göğsünde sıkışıyor, sıkışıyordu. Zamanı bitmişti, oğlanın adını söyledi üstüste iki kere.

Oğlan uyandığında, ona, demir almadan önce gemisine yetişmek için acele etmesi gerektiğini söyledi. Oğlan cevap vermedi, kızın eline sarıldı ve bu eli hafifçe inleyerek yüzüne bastırdı.

Kız bahçede bir kuşun öttüğünü duydu ve, «Dinle Paul bir kuş ötüyor. Mumlar eridi, gece bitti» dedi.

Birden, en ufak bir ses çıkarmadan, sıçrayan bir hayvan gibi yataktan fırlayıp çıktı oğlan, Virginie'yi tuttu, kendisiyle birlikte havaya kaldırdı.

«Gel!» diye bağırdı, «Benimle gel, gidelim buradan!»

Sesi bir şarkı, bir fırtına gibiydi, Virginie'nin ayaklarını yerden kesti, kendisiyle birlikte yukarılara kaldırdı.

«Seni de alıp götüreceğim!» diye bağırdı yeniden, «ge-

mime! Seni orada saklayacağım, geminin ambarında. Seni eve götüreceğim, yurduma!»

Virginie ondan kurtulmak üzere ellerini oğlanın göğsüne dayayıp ittiğinde bu göğsün körük gibi inip kalktığını hissetti. Tek yapabildiği, oğlanı ve kendini bu sıkı kucaklamanın içinde rüzgârda bir ağaç gibi ancak biraz sarsmak oldu. Oğlan onu daha da sıkıca kavradı ve sanki omuzunun üzerinden geriye atmak istermiş gibi havaya kaldırdı.

«Seni bırakmayacağım!» dedi oğlan ezgili bir sesle. «Dünya yüzündeki hiç kimsenin bizi ayırmasına izin vermeyeceğim — ne demekmiş! Artık madem ki sen benimsin! Asla! Asla! Asla!»

Virginie'nin gözü o an aynalardan birindeki bulanık izdüşümlerine takıldı. Bundan daha dramatik bir sahneyi istese de bulamazdı. Oğlan insanüstü boyutlarda, görkemliydi şu anda, öfkeden kudurmuş bir ayı gibi arka ayakları üzerinde yükselmiş, sağ ön ayağını havada sallıyordu. Kendisi ise upuzun dökülen saçlarıyla onun sol önayağıyla göğsüne sıkıştırdığı baygın, savunmasız avdı. Kıvrılıp bükülerek, bir ayağını yere basmayı başardı. Oğlan kızın titrediğini hissetti, yere bıraktı, ama gene de sıkı sıkı tutmayı sürdürdü.

Yüzünü kendi yüzüne doğru kaldırarak, «Neden korkuyorsun?» diye sordu ona. «Seni benden hiç kimsenin alamayacağına inanmıyorsun, öyle mi! — Benimle geleceksin. Fırtınadan, tipiden, koca dalgalardan korkmayacaksın ben yanındayken. Danimarka'da, hiçbir zaman bir korkun olmayacak. Orada her gece birlikte uyuyacağız. Bu gece olduğu gibi. Bu gece olduğu gibi.»

Virginie'nin kapıldığı ölesiye korkunun fırtınayla, tipiyle, dalgayla bir ilişkisi yoktu — şu anda, ölümden bile korkmuyordu. Tek korkusu oğlanın günışığında görmesiydi yüzünü. Önce kendisinden emin olmadığı için konuşmaya cesaret edemedi, aklına geleni söyleyebilirdi çünkü. Ama bir an için iki ayağını da yere basınca bir kaçış yolu bulmak için olanca varlığını topladı.

«Yapamazsın,» dedi, «sana para verdiler.»

«Ne?» diye bağırdı oğlan, şaşırmıştı.

«Yaşlı adam para verdi sana!» diye tekrarladı Virginie. «Şafakta çekip gitmen için para verdi. Sen de aldın onun parasını.»

Oğlan, Virginie'nin sözlerinin anlamını kavradığında yüzü bembeyaz oldu ve öylesine ansızın gevşetti ki kollarını kız havada sallandı kaldı.

«Evet,» dedi ağır ağır. «Bana para verdi. Ben de aldım onun parasını. Ama, o zaman» diye bağırdı, «bilmiyordum ki!»

Havaya, kızın başının üzerinde bir yere baktı. «Ona söz verdim!» dedi bezgin bir sesle. Başını kızın omuzuna dayayıp yüzünü saçlarına, tenine gömdü. «Ah! Ah! Ah!» diye inledi.

Sonra yeniden kaldırdı, geriye götürüp yatağın üzerine oturttu, kendisi de yanına oturup gözlerini kapattı. Arada onu kaldırıp vücudunu vücuduna bastırıyor, sonra yeniden yatağın üzerine bırakıyordu. Gözlerini açmadığı sürece Virginie sakinleşebilirdi. Kısa dostluklarını gözden geçirip ona söyleyecek bir şeyler bulmaya çalıştı.

«Gemin olacak,» dedi sonunda.

Uzun bir sessizlikten sonra, «evet, gemim olacak» dedi oğlan. Kısa bir süre sonra: «Ne dedin sen? Gemin olacak mı dedin?»

Kızı bir kere daha kaldırıp uzun süre kollarının arasında tuttu. «Ya sen!» dedi.

«Ya sen?» diye tekrarladı ağır ağır bir an sonra. «Ya sen ne olacaksın sevgilim?»

Virginie hiçbir şey söylemedi.

«O halde gitme vakti geldi,» dedi oğlan. «Gemime geri dönmeliyim.» Kulak kabarttı ve ekledi: «Bir kuş şakıyor. Mumlar eridi. Gece bitti. Gitme vakti.» Bunları söyledi ama gene de bir süre oyalanacaktı.

«Hoşçakal Virginie,» dedi. «Adın bu —Virginie. Gemime senin adını vereceğim. İkimizin de adını— "Povl ve Vir-

ginie". Üzerinde bizim ikimizin adlarıyla Storstroem'e çıkıp Koege Körfezi'nden geçecek»

«Beni hatırlayacak mısın?» diye sordu Virginie.

«Evet,» dedi tayfa. «Hep, bütün yaşamım boyunca.»

Ayağa kalktı.

«Yaşamım boyunca seni düşüneceğim,» dedi. «Gemimdeyken seni düşünmem de ne yaparım? Yelkenleri fora ederken, demir atarken, demir alırken. Sabahleyin kuşların ötüşünü dinlerken seni düşüneceğim. Senin vücudunu, senin kokunu. Başka bir kızı, başka hiçbir kızı düşünmeyeceğim asla. Çünkü sen dünyanın en güzel kızısın.»

Virginie, onu kapıya kadar geçirdi ve kollarını boynuna doladı.

Burada, pencereden uzakta, oda hâlâ karanlıktı. Birden ağlamaya başladığını farketti. Oğlanı kollarında tutarken, «neyse daha bir dakikam var,» diye düşündü.

«Bana bak,» diye yalvardı kız. «Bak bana, Paul»

Olanca ciddiyetiyle kızın yüzüne baktı oğlan.

«Yüzümü unutma,» dedi. «Yüzüme iyi bak ve unutma. Onyedi yaşında olduğumu unutma. Sana rastlayıncaya kadar hiç kimseyi sevmediğimi unutma.»

«Hiçbirini unutmayacağım,» dedi oğlan, «hiçbir zaman unutmayacağım yüzünü.»

Islak yüzünü ona kaldırmış, oğlana sıkı sıkı sarılmışken oğlanın kendisini kollarından kurtarmaya çalıştığını hissetti Virginie.

«Artık gitmelisin,» dedi.

XV. / DENİZ KABUĞU

Aynı şafağın ilk ışıklarında Elişama kendi sessiz sedasız yordamınca öyküye bir nokta ya da bir sonsöz olmak için Mr. Clay'in evinin çakıl döşeli girişinden geçerek eve girdi.

Uzun yemek odasındaki masa hala kuruluydu ve bardaklarda hâlâ biraz şarap vardı. Mumlar erimiş bitmişti; şamdanda, yalnızca son bir alev titreşip duruyordu.

Mr. Clay de hâlâ odadaydı, oturduğu derin koltuğu dolduran yastıklara dayanmış, ayaklarını bir tabureye uzatmıştı. Uyumamıştı, gün ağarırken zafer şarabını içmek üzere sabahı beklemişti. Ama zafer şarabı başına vurmuştu.

Elişama, uzunca bir süre yaşlı adam kadar kıpırtısız, olduğu yerde durdu, ona baktı. O güne kadar patronunun hiç uyuduğunu görmemişti, yakınmalarından ve feryatlarından da hiç uyuyamayacağı sonucuna varmıştı. Eh, Mr. Clay haklıymış diye düşündü, en etkili ilacı bulmuş meğerse. Bir öykünün gerçeğe dönüştürülmesi insanı huzura kavuştururmuş.

Yaşlı adamın gözleri hafifçe aralanmış —çakıl taşları gibi soluktular ama ince dudakları, küçük, eğri bir gülümsemeyle büzülmüştü. Yüzü dizlerinin üzerine koyduğu kemikli elleri gibi külrengiydi. Robdöşambrı o kadar derin katlar halinde sarkıyordu ki, bu giysinin içinde bu yüzü ve başı şu ellerle bağdaştıracak bir beden yoktu sanki. Binlerce kişinin kıskandığı ve korktuğu o mağrur ve dimdik vü-

cut, bu sabah, ipleri oynatan kişi ipleri ansızın elinden bıraktığında boşalıveren bir kuklayı andırıyordu.

Uşağı ve sırdaşı bir iskemleye oturdu, yaşlı adamın göğsündeki hırıltılı, ıslıklı sese kulak verdi. Ama odada çıt çıkmıyordu. Elişama kendi kendine peygamberinin sözlerini tekrarladı:

«Ve bütün dert ve keder bitecek»

Mr. Clay'in kâtibi uzun süre efendisinin yanında oturdu, gecenin olaylarını düşündü ve genel olarak insanlık durumuna kafa yordu. Herbiri Mr. Clay'in öyküsünde rol alan üç kişiye, bu üç kişinin herbirine neler oldu acaba? diye sordu kendi kendine. Bu öykü bunca vazgeçilmez miydi onlar için? İşleri zor, diye düşündü, sık sık olduğu gibi, birşeyleri onlarsız edemeyecek kadar çok isteyenlerin işleri zor. Bu kişiler istediklerini elde edemediler mi işleri zordu, elde ettiklerinde ise daha da zor.

Bir süre sonra, önünde oturan bu çökmüş, kıpırtısız vücuda elini dokundursa, bu hareketiyle Mr. Clay'i uyandırıp ona öyküsünün zafer dolu sonunu gösterse nasıl olur diye düşündü. Ama sonra biraz daha beklemeye ve bu sonu, önce kendisi seyretmeye karar verdi. Sessiz odadan sessizce ayrıldı.

Yatak odasının kapısına gitti ve içeriden sesler geldiğini duydu. İki kişi aynı anda konuşuyorlardı. Bu iki kişiye geceleyin ne olmuştu, ya şimdi ne oluyordu? Öykü, onlar için de vazgeçilmez miydi? Odada biri ağlıyordu, ses dışarıdan dinleyenin kulağına bölük-pörçük, gözyaşlarıyla boğulmuş olarak geliyordu. Elişama, bir kere daha İşaya'nın sözlerini tekrarladı kendi kendine:

«Çünkü çölde sular ve bozkırda seller fışkıracak.
Ve kızgın kum bir kavuz;
ve susuz toprak su kaynakları olacak»

Biraz sonra kapı açıldı, eşikte iki kişi birbirleriyle kucaklaşıyor, birbirlerine sarılıyorlardı. Sonra ayrıldılar, biri

geriye odanın içine süzüldü ve gözden kayboldu, öteki dışarı çıkıp kapıyı ardından kapadı. Dün geceki tayfa, kapının dışında birkaç saniye kıpırdamadan durdu, çevresine bakındı, sonra yürüdü.

Elişama öne doğru bir adım attı. Patronuna sadık bir kâtip olarak Mr. Clay'in zaferinin oğlanın ağzından onaylandığını duymalıydı.

Tayfa ona ciddi gözlerle baktı ve «Gidiyorum. Gemime geri dönüyorum. İhtiyara gittiğimi söylersin» dedi.

Elişama birdenbire dün akşam yanılmış olduğunu farketti, oğlan sandığı kadar da genç değildi. Neyse pek farketmezdi. — Mr. Clay'in yaşına gelip de huzur içinde koltuğunda oturacağı günlere daha çok vardı. Daha uzun bir süre ateşin, havanın, suyun, toprağın ve kendi isteklerinin elinde oyuncak olacaktı.

Patronunun çıkarını gözetip hesabı kapatma işini kendisi üstlendi.

«Artık öyküyü anlatabilirsin» dedi oğlana.

«Ne öyküsü?» diye sordu beriki.

«Tüm öyküyü, baştan sona,» dedi Elişama. «Başına gelenleri, dün akşamdan bugüne kadar gördüklerini ve yaptıklarını anlattığında tüm öyküyü anlatmış olacaksın. Bu öyküyü dosdoğru, başından sonuna kadar, her şeyiyle aynen, başından geçtiği gibi anlatabilen tek tayfa sen olacaksın dünya yüzünde.»

Elişama, uzun uzun baktı oğlana.

«Ne geçti ki başımdan?» dedi tayfa sonunda. «Dün akşamdan bugüne kadar gördüklerim ve yaptıklarım mı?» Sonra sordu. «Neden öykü diyorsun bunlara?»

«Çünkü,» dedi Elişama, «ben kendim bunu bir öykü olarak dinledim. Büyük bir kentte gemiden inip karaya çıkan bir tayfanın öyküsü. Limanın yakınlarındaki bir sokakta kendi başına yürürken tayfanın yanına bir atlı araba yanaşır, içinden yaşlı bir bey iner ve ona "Yakışıklı bir tayfasın, bu gece beş altın kazanmak ister misin?" der.»

Oğlan yerinden kıpırdamadı. Ama garip bir yeteneği

vardı. Birdenbire ve karşısındakine farkettirmeden o müthiş gücünü bir noktada toplar, bir tehdit, bir ağırlık gibi konuştuğu kişiye yöneltir, konuştuğu kişiye yaşamı tehlikedeymiş duygusunu verirdi. Mr. Clay'i sokaktaki ilk karşılaşmalarında böyle şaşırtmış, daha sonra akşam yemek odasında düpedüz ödünü patlatmıştı. Korku nedir bilmeyen Elişama bir an duygulandı, içinde bir şeyler kıpırdandı —öyle ki şu önünde duran dev yaratıktan birkaç adım geriye bile çekildi— ne var ki korkuyla olmadı bu, sadece bütün yaşamı boyunca kadınlara ve kuşlara karşı duyduğu o garip sempati ve merhametle hareket etmişti.

Ama şu önünde duran dev yaratık sakin bir vahşi hayvandı anlaşılan. Bir an bekledikten sonra, çok sakin bir sesle: «Ama anlattığın öykünün benim başımdan geçenlerle en ufak bir ilgisi yok ki» dedi.

Yeniden susup bekledi.

«Anlatmak mı?» dedi alçak sesle. «Kime anlatacağım ki? Anlatsam kim inanır ki?»

Bedeninde toplayıp yoğunlaştırdığı bütün gücü, ağırlığı son cümlesine verdi:

«Beşyüz altın da verseler anlatmam» dedi.

Elişama gecenin konuğuna kapıyı açtı.

Dışarıda, Mr. Clay'ın bahçesindeki ağaç ve çiçekler çiyle ıslaktı, sabahın ilk ışıklarında sanki henüz o an yaratılmış kadar yeni ve taze görünüyordu. Gökyüzü bir gül kadar kırmızıydı, tek bir bulut bile yoktu. Mr. Clay'in tavuslarından biri ince bir çığlık kopardı ve gümüşsü çimenlerde koyu bir iz bırakarak kuyruğunu sürüdü gitti. Uzaklardan uyanan kentin hafif gürültüleri geliyordu.

Tayfanın gözü dün gece verandadaki lake masanın üzerinde bıraktığı çıkına ilişti. Alıp götürmek üzere kaldırdı çıkını, sonra fikrini değiştirdi, tekrar yerine koydu ve düğümünü çözdü.

«Benim için bir şey yapmanı istesem unutmazsın değil mi?» diye sordu.

«Hayır, unutmam,» diye cevap verdi Elişama.

«Yıllarca önce,» dedi oğlan, «kıyısında binlerce deniz kabuğu bulunan bir adaya düşmüştüm. Bazıları güzeldi, belki de ender bulunan şeylerdi, belki de sadece o adada bulunuyorlardı. Her sabah birkaç tane toplardım. Bazılarını, en güzellerini yanıma aldım. Yurduma, Danimarka'ya götürmek istiyordum. Yurduma götürebileceğim tek şey bunlar.»

Bütün deniz kabuklarını masaya yaydı, hepsini düşünceli düşünceli inceledi, ve sonunda büyük pırıl pırıl parlayan pembe bir tanesini seçti. Elişama'ya uzattı bunu.

«Ona hepsini vermeyeceğim,» dedi. «Öyle güzel şeyleri var ki, etrafında bir sürü deniz kabuğu görmek istemez. Ama bu ender bulunan bir tür galiba. Hatta dünyada bunun bir eşi daha yok sanırım.»

Deniz kabuğunu parmaklarıyla okşadı. «Bir diz kadar pürüzsüz ve ipeksi,» dedi. «Kulağına tuttuğunda içinde bir ses duyuyorsun, bir ezgi. Ona bunu benden bir armağan olarak verir misin? Kulağına tutmasını da söyler misin?»

Alıp kendi kulağına tuttu ve yüzü birden huzurlu, yoğun bir ifadeye büründü. Elişama, gene de yanılmamışım dün gece, diye düşündü, oğlan oldukça gençmiş.

«Olur,» dedi. «Unutmam, veririm ona.»

«Kulağına tutmasını söylemeyi de unutmazsın değil mi?»

«Hayır,» dedi Elişama.

«Sağol, haydi hoşçakal,» dedi tayfa ve iri elini Elişama'ya uzattı. Elinde çıkınıyla verandanın basamaklarından indi, çakıl döşeli yolu geçti ve gözden kayboldu.

Elişama, durdu baktı onun arkasından. İri yarı genç karaltı gözden kaybolunca, deniz kabuğunu kaldırdı kendi kulağına götürdü. Kabuğun içinde dev dalgaların uzak gümbürtüsünü hatırlatan, derin, alçak bir su sesi vardı. Elişama'nın yüzüne biraz önce tayfanın yüzündeki ifadenin aynısı geldi, yerleşti. Evdeki ve öyküdeki bu yeni sesi duyunca garip, yumuşak, derin bir şaşkınlıkla sarsıldı. «Bu sesi bir yerde duymuştum,» diye düşündü, «çok eskiden. Çok çok eskiden. Ama nerede?»

Elini yavaşça indirdi.

MİÇONUN ÖYKÜSÜ

Üç gün süren sert rüzgârdan sonra, kabarmış bir denizin üzerinde, puslu bir havada Marsilya'dan Atina'ya doğru yolalıyordu üç direkli *Charlotte* gemisi. Simon adında küçük bir miço beşik gibi sallanan, ıslak güvertede durmuş, bir direğe tutunmuş, yukarıya, gökyüzünde süzülen bulutlara ve pruva babafingosunun serenine bakıyordu.

Kurtuluşu direğe sığınmakta bulmuş bir kuş, seren iplerine dolanmış, direğin tepesinde kurtulmaya çabalıyordu. Güvertedeki çocuk onun kanatlarını çırpışını, başını sağdan sola döndürüşünü görebiliyordu.

Kendi yaşam deneyimi ona bu dünyada herkesin kendi başının çaresine bakması, başkalarından yardım beklememesi gerektiğini öğretmişti. Ama bu sessiz, ölümcül kavgayı da bir saattir büyülemiş gibi seyrediyordu. Kuşun ne kuşu olduğunu merak etti. Şu son günlerde bir sürü kuş gelip üç direkli geminin donanımına yuva yapmıştı: kırlangıçlar, bıldırcınlar ve bir çift doğan; bu kuş da bir doğandı galiba. Yıllar önce kendi memleketinde, evinin yakınlarında çok yakından bir doğan gördüğünü hatırladı, kuş bir taşın üzerine konmuş, sonra dimdik havalanmıştı. Belki bu kuş o kuştu. "Bu kuş bana benziyor. O gün oradaydı, bugün burada" diye düşündü.

Bunu düşününce içinde bir kardeşlik duygusu, ortak, trajik bir yazgıyı paylaşma duygusu yükseldi; durduğu yerde yüreği ağzına gelerek kuşu seyretti. Çevrede onunla alay eden tayfalar yoktu: direklere tırmanıp yukarı çıkarak doğanı kurtarıp kurtaramayacağını düşündü. Saçını eliyle ge-

ri attı, kollarını sıvadı, çevresini saran güverteye bir göz attı ve tırmandı. Rüzgârda sallanan iplere sarılmış çıkarken bir iki kere durmak zorunda kaldı.

Direğin tepesine vardığında kuşun gerçekten de bir doğan olduğunu gördü. Oğlanın başı kuşunkiyle aynı düzeye geldiğinde, kuş didişmeyi bıraktı, öfkeli, sarı gözleriyle ona baktı. Bıçağını çıkarıp ipini keserken onu bir eliyle tutmak zorunda kaldı oğlan. Aşağı bakarken korkuyordu, ama aynı zamanda da buraya kimsenin buyruğuyla tırmanmadığını, bunun, kendi başına kalkıştığı bir iş olduğunu düşünüyor, bu düşünce de sanki deniz, gök, gemi, kuş ve kendisi birleşip bir bütün olmuşlar gibi içini gururla dolduruyor, bacaklarına güç veriyordu. Doğanı ipten kurtardığı an, kuş başparmağını bir gaga vuruşuyla yarıp kanattı. Az kaldı elinden bırakıyordu onu. Hayvana kızdı, kafasına bir şaplak attı, sonra da onu ceketinin içine sokup aşağı indi.

Güverteye indiğinde ikinci kaptanla ahçının orada durmuş yukarıya baktıklarını gördü; direğin tepesinde ne işi olduğunu sordular ona kükreyen seslerle. O kadar yorulmuştu ki, gözlerine yaşlar dolmuştu. Ceketinin içinden doğanı çıkarıp gösterdi onlara, doğan avuçlarının içinde hiç kıpırdamadan duruyordu. İkinci kaptanla ahçı güldüler, yürüyüp gittiler. Simon, doğanı yere koydu, geri çekilip seyretti. Bir süre sonra, onun kaygan güverteden havalanamayacağını düşünerek yeniden avucuna aldı, dürülmüş bir yelkenin üzerine oturttu. Kuş çok geçmeden tüylerini temizlemeye başladı, ardından öne doğru şöyle bir iki hamle yaptıktan sonra birden havalandı. Oğlan onun külrengi dalgaların üzerinden süzülerek uçuşunu izleyebiliyordu. "bu uçan benim doğanım" diye düşündü.

Charlotte limana vardığında Simon başka bir gemiye yazıldı. İki yıl sonra ringa balığı satın almak üzere Norveç kıyılarının yukarılarındaki Bodø'da demir atan Hebe adlı gemide yardımcı tayfaydı.

Bordo'nun ünlü ringa pazarlarında dünyanın dört bir yanından gelen gemiler buluşurdu; burada İsveç, Fin ve Rus

gemileri direklerden bir orman oluştururlar, karada ise türlü dillerin konuşulduğu, esaslı kavgaların edildiği çalkantılı, gelişigüzel bir yaşam manzarası sürer giderdi. Kıyıda küçük kulübeler kurulmuştu, Simon'un hiç tanımadığı, sessiz sedasız devinen, ufak-tefek sarı tenli bir halk olan Laponlar, boncuk işlemeli deri eşyalarını satmak üzere kıyıya inmişlerdi. Aylardan Nisan'dı, gök ve deniz öylesine berraktı ki insan gözlerini kaldırıp bakmaya zorlanıyordu — tuzlu, sonsuz geniş, kuş çığlıklarıyla doluydu her ikisi de. Sanki birisi tâ gökyüzüne doğru, sağlı sollu görünmez bıçaklar biliyordu hiç durmadan.

Simon, bu Nisan akşamlarının hafifliği karşısında şaşkına dönüyordu. Coğrafya bilmediği için bunu bulundukları yerin kutba olan yakınlığıyla açıklayamıyordu tabii, sadece Evren'in beklenmedik bir iyiniyet gösterisi, ikramı olarak görüyordu. Simon hep yaşına göre ufak-tefekti ama geçen kış boy atmış, palazlanmıştı. Talihinin dönmesi havanın tatlılığıyla aynı kaynaktan, dünyanın bu yeni güleryüzlülüğünden fışkırıyor olmalıydı. Ürkek tabiatlı olduğu için bu türden bir yüreklendirmeye gerek duymuştu her zaman; şimdi duymuyordu. Gerisi kendisine kalmıştı artık. Ağır adımlarla, başı dimdik yukarıda yürüyordu.

İzin alıp karaya çıktığı bir akşam küçük bir Rus tüccarının, altın kol saatleri satan bir Yahudinin kulübesine doğru yürüdü. Bütün tayfalar adamın saatlerinin kötü bir madenden yapıldığını, işlemeyip duracaklarını bildikleri halde bu saatleri alıp şurada burada caka satarlardı. Simon saatlere uzun uzun baktı, ama almadı. Yaşlı Yahudi'nin dükkânındaki çeşit çeşit mal arasında bir kasa portakal vardı. Simon yolculukları sırasında portakal tatmıştı; bir tane satın alıp dükkândan çıktı. Denizi görebileceği bir tepeye çıkıp orada portakalının suyunu emmek istiyordu.

Yürüye yürüye kentin dış mahallelerine varmıştı, o sırada bir çitin ardında durmuş kendisine bakan mavi giysili küçük bir kız gördü. Kız onüç ondört yaşlarında, yılanbalığı gibi sıskacık ama yuvarlak, aydınlık, çilli yüzlüydü,

saçları iki örgü halinde omuzlarına sarkıyordu. İkisi birbirlerine baktılar.

«Kime bakınıyorsun?» diye sordu Simon bir şey sormuş olmak için. Kızın yüzü haz dolu, küstah bir gülümsemeyle aydınlandı. «Evleneceğim adama bakınıyorum, tabii ki» dedi. Kızın yüzündeki bir şeyler oğlana güven verdi, onu mutlu etti; o da sırıttı kıza. «Belki de o benimdir» dedi. «Hah, hay» dedi kız, «senden en az üç dört yaş daha büyük biri olacak, hiç merak etme.» «Ama,» dedi Simon, «sen kendin de pek büyük bir kız sayılmazsın ki.» Küçük kız ciddi ciddi salladı başını. «Sayılmam,» dedi «ama büyüyünce çok çok güzel olacağım, ökçeli kahverengi ayakkabılar giyeceğim, şapka takacağım» Kızın söylediği şeylerden hiçbirini veremeyecek durumda olan Simon, «bir portakal ister misin?» diye sordu. Kız önce portakala sonra ona baktı. «Yemesi çok güzeldir,» dedi Simon. «O zaman neden kendin yemiyorsun?» diye sordu kız. «Ben Atina'dayken o kadar çok yedim ki bunlardan» dedi Simon, «burada bir mark saydım bu portakala,» Kız, «adın ne senin?» diye sordu. «Benim adım Simon, seninki ne?» dedi oğlan. «Nora,» diye cevapladı kız: «Portakalının karşılığında ne istiyorsun Simon?»

Kızın ağzından kendi adını duyunca Simon'a cesaret geldi. «Portakala karşılık bir öpücük verir misin?» diye sordu kıza. Nora ona ciddi gözlerle baktı bir an. «Peki,» dedi sonra, «sana bir öpücük vermekten bir şey çıkmaz.» Hızlı hızlı koşmuş gibi bir sıcaklık bastı Simon'un içini. Kız portakalı almak için elini uzattığında kızın elini yakaladı. O sırada evden bir ses kızı içeri çağırdı. «Babam,» dedi kız ve oğlana portakalı geri vermeye çalıştı ama Simon almadı portakalı. «O zaman yarın gene gel,» dedi kız aceleyle, «gelirsen öpücüğünü alırsın.» Bunları der demez fırladı gitti. Oğlan durup onun arkasından baktı ve bir süre sonra da gemisine döndü.

Simon geleceğe ilişkin plânlar yapma alışkanlığında değildi, onun için kıza dönüp dönmeyeceğini bilmiyordu.

Ertesi akşam öteki tayfalar karaya çıkarken gemide kalma sırası ondaydı, umurunda da değildi doğrusu. Geminin köpeği Balthasar'la güvertede oturup kaç zaman önce satın aldığı akordiyonla parçalar çıkarmak niyetindeydi. Solgun akşam dörtbir yanını sarıyordu, gökyüzü pek hafif bir pembe, deniz sulandırılmış süt kadar sakindi, yalnızca kıyıya doğru giden kayıkların arkalarında bıraktığı köpükler parlak çivit rengi çizgiler çekiyorlardı. Simon oturdu ve akordiyonunu çaldı; bir süre sonra kendi çaldığı müzik ona o kadar gürültülü geldi ki durdu, ayağa kalktı ve gökyüzüne baktı. O zaman dolunayın gökyüzünün tepesine kurulmuş oturduğunu gördü.

Gökyüzü öylesine aydınlıktı ki neredeyse Ay'a gerek yok gibiydi; sanki kendi şımarık inadı sonucu oraya çıkmış kurulmuştu Ay. Yusyuvarlak, güya ağırbaşlı ama oldukça gösterişli bir Ay'dı bu. Bu manzara karşısında ne pahasına olursa olsun kıyıya çıkması gerektiğini anladı Simon. Ama ötekiler filikayı beraberlerinde götürdükleri için bunu nasıl yapacağını bilmiyordu. Ayakta durmuş bekleyen küçük, yalnız bir tayfa çocuk görünümünde uzun süre güvertede durdu, sonunda açıktaki bir gemiden gelen bir filika görüp ona el salladı. Bu filikadakiler *Anna* adlı bir Rus gemisinin mürettebatıydı, kıyıya çıkıyorlardı. Neden sonra derdini anlatabildiğinde, onu da yanlarına aldılar; önce yol parası istediler ondan, sonra gülerek parasını geri verdiler. "Bu adamlar kente kız peşinde koşmak üzere indiğimi düşünecekler," diye geçirdi aklından. Sonra gururla, haklı olduklarını ama aynı zamanda da kesinlikle haksız olduklarını, hiçbir şey bilmediklerini, hiçbir şeyden anlamadıklarını düşündü.

Sahile vardıklarında onu birlikte içki içmeye davet ettiler, o da kendisine yardım ettikleri için geri çeviremedi. Ruslardan biri dev gibiydi, ayı gibi iriydi; Simon'a adının Ivan olduğunu söyledi. Hemen sarhoş oldu, sonra ayımsı bir sevecenlikle oğlanın üzerine abandı, okşayıp sıkıştırdı, gülümsedi, suratına karşı kahkaha attı, ona altın bir saat

zinciri armağan etti ve iki yanağından öptü. Bunun üzerine Simon da yeniden buluştuklarında Nora'ya bir armağan vermesi gerektiğini düşündü ve Rusların elinden kurtulur kurtulmaz tanıdık bir kulübeye koşarak kızın gözlerinin renginde küçük, mavi bir ipek mendil satın aldı.

Cumartesi akşamıydı, evlerin arasında insanlar geziniyordu; uzun sıralar oluşturuyorlar, şarkılar söylüyorlar, hepsi de o gece eğlenmeyi akıllarına koymuş görünüyorlardı. Simon berrak Ay'ın altında sürüp giden bu zengin, bağırış çağırış dolu yaşamın ortasında gemiden kaçışının ve içtiği sert içkilerin başını döndürdüğünü hissetti. Mendili cebine tıkıştırdı; ilk defa dokunuyordu bu ipek denen şeye. Yavuklusuna bir armağan!

Nora'nın evine çıkan yolu hatırlayamadı, yolunu kaybetti, başladığı noktaya geri döndü. Sonra çok geç kaldığını düşünüp ölümcül bir korkuya kapılarak koşmaya başladı. İki tahta kulübe arasındaki dar bir yoldan geçerken dosdoğru iri yarı bir adama bindirdi ve adamın gene Ivan olduğunu gördü. Rus kollarını ona dolayıp Simon'u yakaladı. «Güzel! Güzel!» diye bağırdı büyük bir neşeyle, «Seni yeniden ele geçirdim, küçük pilicim benim. Heryerde seni aradım, zavallı Ivan arkadaşını kaybetti diye gözyaşları döktü» «Bırak beni, Ivan,» diye bağırdı Simon. «Ohhoh» dedi Ivan, «seninle geleceğim, sana ne istersen alacağım. Kalbim ve param, ikisi de senin, sırf senin; ben de onyedi yaşında oldum, küçük masum kuzum benim, bu gece onyedi yaşıma geri dönmek istiyorum.» «Bırak beni,» diye bağırdı Simon, «acelem var.» Ivan onu canını acıtıncaya kadar sıkarken boşta kalan eliyle de sıvazlıyordu. «Hissediyorum, hissediyorum,» dedi, «bana güven, küçük dostum. İkimizi hiçbir şey ayıramayacak. Ötekiler geliyor, duyuyorum; seninle ben öyle bir gece geçireceğiz ki yaşlı bir dede olduğun zaman bile hatırlayacaksın.»

Birden bir koyunu kapıp götüren ayı gibi çocuğu kemiklerini kırarcasına kendine bastırdı. Erkek vücudunun sıcaklığının mide bulandıran duyumu ve kendisine bu ka-

dar çok yaklaşan erkeğin koca cüssesi körpe oğlanı birden çıldırttı. Nora, puslu havada süzülen narin bir gemi gibi kendisini beklerken o burada kıllı bir hayvanın bunaltan kucağında debelenip duruyordu, aklından bunu geçirdi. Ivan'a bütün gücüyle vurdu. «Eğer beni bırakmazsan, seni vuracağım Ivan,» diye haykırdı. «Ah, ah sonra bana teşekkür edeceksin,» dedi Ivan ve şarkı söylemeye başladı. Simon cebinde bıçağını arayıp buldu ve açtı. Elini kaldıramıyordu ama bıçağı olanca hıncıyla kocaman adamın koltukaltına soktu. Soktuğu an kanın fışkırdığını, kol yeninden aşağı doğru akmaya başladığını hissetti. Ivan şarkının ortasında kalakaldı, oğlanı bıraktı ve iki derin hırıltı çıkardı. Sonra dizlerinin üzerine devrildi. «Zavallı Ivan, zavallı Ivan» diye inledi ve yüzüstü yere yuvarlandı. O anda Simon öteki tayfaların şarkı söyleyerek yan sokaktan doğru gelmekte olduklarını duydu.

Bir an hiç kıpırdamadan durdu bekledi, bıçağını sildi ve kanın adamın iri vücudunun altında koyu renkli bir göl oluşturarak genişlemesini seyretti. Sonra koşmaya başladı. Hangi yoldan gideceğini seçmek üzere bir an durduğunda, ardında ölmüş arkadaşlarının cesedinin yanıbaşında bağırışan tayfaların sesini duydu. «Kıyıya inmeliyim, orada ellerimi yıkayabilirim,» diye düşündü. Ama bunu düşünürken de öteki yolu seçti. Kısa bir süre sonra kendini dünkü patikanın üzerinde buldu. Sanki yüzlerce kere üzerinde yürümüş gibi tanıdık geliyordu ona bu patika.

Çevresine bakınmak için adımlarını yavaşlattı ve birden Nora'nın çitin öteki yanında durduğunu gördü; gözleri ayışığında onu bulup seçtiğinde kızın çok yakınında durduğunu farketti. Duraladı, soluk soluğa da kalmıştı zaten, dizlerinin üzerine çöktü. Bir süre tek bir söz söyleyemedi. Küçük kız gözlerini yere ona doğru çevirdi. «İyi akşamlar, Simon» dedi ince, cilveli sesiyle, «Kaç zamandır seni bekliyorum,» dedi ve hemen ardından ekledi: «Portakalını yedim.»

«Ah, Nora,» diye bağırdı oğlan. «Bir adam öldürdüm.»

Kız gözlerini dikip ona baktı ama yerinden kıpırdamadı. «Neden öldürdün?» diye sordu kısa bir süre sonra. «Buraya gelebilmek için,» dedi Simon. «Çünkü bana engel olmaya çalıştı. Ama arkadaşımdı.» Ağır ağır ayağa kalktı. «Beni seviyordu!» diye bağırdı ve gözyaşlarına boğuldu. «Evet,» dedi kız düşünceli bir sesle, ağır ağır. «Evet, buraya zamanında varabilmek için.» «Beni saklayabilir misin?» diye sordu oğlan. «Peşimdeler.» «Hayır,» dedi Nora, «seni saklayamam. Çünkü babam buranın, Bodø'nun papazıdır, eğer adam öldürdüğünü öğrenirse seni onlara teslim eder.» «O zaman,» dedi Simon, «bana ellerimi silecek bir şey ver.» «Ellerine ne oldu ki?» diye sordu kız ve öne doğru bir adım attı. Simon ellerini ona doğru uzattı. «Bu senin kanın mı?» diye sordu kız. «Hayır,» dedi oğlan, «onun kanı.» Kız gene geriye çekildi. «Benden nefret ediyor musun » diye sordu oğlan. «Hayır senden nefret etmiyorum,» dedi kız, «ama gene de ellerini arkana kavuştur.»

Simon ellerini arkasına kavuşturduğunda kız çitin öteki yanına gelip kollarını boynuna doladı. Genç vücudunu oğlanın genç vücuduna bastırdı ve onu olanca sevecenliğiyle öptü. Oğlan onun ayışığı kadar serin yüzünü kendi yüzünün üzerinde hissetti ve kız onu bıraktığında başı boşlukta dönmeye başladı; öpücük bir saniye mi bir saat mi sürdü farkında değildi. Nora dimdik ayağa kalktı, gözlerini iri iri açmıştı. «Bak,» dedi ağır ağır ve mağrur bir sesle, «yaşadığım sürece hiç kimseyle evlenmeyeceğim.» Oğlan kollarını arkasında kavuşturmuş duruyordu, sanki kız bağlamıştı onları. «Haydi artık, şimdi kaçmalısın, geliyorlar» dedi kız. Birbirlerine baktılar. «Nora'yı unutma,» dedi kız. Oğlan arkasını döndü ve koşmaya başladı.

Bir çitin üzerinden atladı. Aşağıya evlerin arasına vardığında koşmayı bırakıp yürümeye başladı. Nereye gideceğini hiç bilmiyordu. İçeriden müzik ve gürültü gelen bir eve vardığında usulca içeri girdi. Oda insanlarla doluydu: içeride dans ediliyordu. Tavandan bir lamba sarkıyor ve dans edenleri aydınlatıyordu; hava yerden kalkan tozla doy-

gun ve kahverengiydi. Odada birkaç kadın vardı ama erkeklerin çoğu birbirleriyle dans ediyorlardı, dans pistinde ciddi ciddi ya da kahkahalar atarak tepiniyorlardı. Simon odaya girdikten biraz sonra kalabalık kendi memleketlerinin bir dansını gösterecek iki tayfaya yer açmak için odanın duvarlarına doğru geriledi.

Simon şöyle düşündü: «Şimdi, çok yakında gemideki adamlar arkadaşlarının katilini aramak üzere gelecekler ve ellerimdeki kandan onu benim öldürdüğümü anlayacaklar.» Bu neşeli, terli dansçıların ortasında odanın duvarına yapışarak durup beklediği şu beş dakika oğlan için büyük anlam ve önem taşıyordu. Bunu kendisi de farketti, sanki bu zaman zarfında, ötekiler gibi olmuştu. Ne kadere yalvardı ne de yakındı. Bir adam öldürmüş, bir kızı öpmüştü, işte o kadar. Yaşamdan daha fazla birşey beklemiyordu, ne de şu anda yaşam ondan daha fazlasını bekliyordu. Simon adında, çevresindeki erkekler gibi bir erkekti ve bütün ölümlü insanlar gibi o da ölecekti.

Odaya girip dans yerinin ortasında durarak çevresine bakan kadını gördüğünde dalgınlığından sıyrılıp kendine geldi. Tıknaz, yaşlı, üzerinde Lapon giysileri olan bir kadındı bu ve sanki bütün oda kendisine aitmiş gibi büyük bir gururla duruyordu durduğu yerde, gözleri çakmak çakmaktı. Odadaki çoğu kişinin onu tanıdığı ve ondan biraz çekindikleri açıkça ortadaydı. Gene de birkaç kişi güldü. Konuşmaya başladığında dans salonunun uğultusu kesildi.

Kuş sesini andıran tiz, cırlak bir sesle: «Nerede benim oğlum » diye sordu. Der demez gözü Simon'a ilişti ve önünde iki yana açılan kalabalığın arasından geçerek onun yanına geldi, yaşlı, cılız, esmer elini açtı, onu dirseğinden kavradı. «Benimle hemen eve geleceksin» dedi. «Burada bu gece dansetmesen de olur. Yakında öyle bir dansedeceksin ki aklın şaşacak.»

Simon geri çekildi, kadının sarhoş olduğunu sanmıştı. Ama kadın Simon'a sarı gözlerini dikip bakınca Simon'a onu daha önceden bir yerde görmüş gibi geldi, söyledikle-

rine kulak versem iyi olur diye düşündü. Yaşlı kadın onu dans edilen yerden çekip götürürken, oğlan da hiç sesini çıkarmadan onu izledi. «Oğlunu kızılcık sopasıyla öldüresiye dövme, Sunniva,» diye bağırdı ona odadaki adamlardan biri. «Kötü bir iş yapmadı, sadece dansı seyretmek istedi.»

Kapıdan çıkarlarken, sokakta bir karışıklık oldu, bir gurup insan koşarak yokuş aşağı indiler, bunlardan biri dansedilen eve girerken Simon'a çarptı, dönüp ona ve yaşlı kadına baktı sonra koşup gitti.

İkisi sokak boyunca yürürlerken, yaşlı kadın eteğini kaldırdı ve ucunu çocuğun eline tutuşturdu. «Elini eteğime sil,» dedi. Çok sürmedi, küçük tahta bir kulübenin önünde durdular. Kulübenin kapısı o kadar alçaktı ki, içeri girmek için başlarını eğmek zorunda kaldılar. Lapon kadın oğlanın kolunu bırakmadan önden içeri dalarken oğlan bir an için gözlerini kaldırıp baktı. Geceyi sis bürümüştü; Ay'ın çevresinde geniş bir halka vardı.

Yaşlı kadının odası dar ve karanlıktı, tek ve küçük bir penceresi vardı; yerde bir fener duruyor ve bulunduğu yere kör bir aydınlık veriyordu. Oda tümüyle ren geyiği ve kurt postlarıyla, Laponların kakma düğmelerle bıçak kabzaları yaptıkları ren boynuzlarıyla doluydu, havası ekşi ve boğucu bir kokuyla doluydu. İçeri girer girmez kadın Simon'a döndü, elini tuttu, eğrilmiş parmaklarıyla saçını ortadan ayırdı, Laponların yaptığı biçimde aşağı doğru taradı. Tepesine bir Lapon kepi oturttu ve ona bakmak için azıcık geriye çekildi. «Tabureme otur şimdi,» dedi, «ama önce bıçağını çıkar.» Sesi ve hareketleri öylesine buyurgandı ki oğlan onun sözünden çıkamadı. Tabureye oturdu. Gözlerini, kadının yassı, esmer, incecik çizgilerinin arasına kir dolmuş yüzünden ayıramıyordu. Otururken dışarıda birçok insanın kapının önünden geçtiğini, geçerken de kapının önünde durduklarını duydu; sonra biri kapıyı çaldı, bir an bekledi, sonra gene çaldı. Yaşlı kadın durdu, dinledi, bir fare kadar sessizdi.

«Yok,» dedi oğlan ayağa kalkarak. «Hiç yararı yok, peşinde oldukları kişi benim. Bırak da dışarı çıkayım, onların yanına.» «Bıçağını ver bana,» dedi kadın. Simon bıçağını verince, kadın bıçağı aldığı gibi başparmağına sapladı, parmağından fışkıran kan eteğinin her yanına bulaştı. «Girin içeri» diye bağırdı.

Kapı açıldı, Rus tayfalardan ikisi içeri girip eşikte durdular; dışarıda başkaları da vardı. «Buraya giren oldu mu?» diye sordular. «Arkadaşımızı öldüren bir adamın peşindeyiz, elimizden kaçırdık. Buralardan kaçıp giden birini duydunuz ya da gördünüz mü?» Yaşlı Lapon kadın onlara doğru döndü, gözleri lambanın ışığında altın gibi parıldıyorlardı. «Birini duydum ya da gördüm mü diye sordun ha?» diye bağırdı. «Bütün kent sizin cinayet çığlıklarınızla inliyor. Beni ve nah şuradaki küçük aptal oğlumu öyle korkuttunuz ki demin diktiğim ren geyiği derisinden kilimi sökeyim derken parmağımı kestim. Oğlanın ödü patladı bana yardım edemiyor, kilim berbat oldu. Katil arıyorsanız, gelin benim yerime arayın evimi, ben de sizi bir daha gördüm mü şıp diye tanırım, haberiniz olsun.» Öylesine burnundan soluyordu ki durduğu yerde danseder gibi tepiniyor, başını kızgın bir alıcı kuş gibi sağa sola oynatıyordu.

Rus içeri girdi, odaya şöyle bir bakındı, kadının kanlı eliyle eteğini gördü. «Bize ilenme, Sunniva olur mu,» dedi ürkek bir sesle. «Canın istediğinde elinden ne türlü işler gelir, hepimiz biliriz. Al, döktüğün kanın karşılığında sana bir mark.» Kadın elini uzattı, adam avucuna bir madeni para koydu. Kadın paranın üzerine tükürdü. «Hadi gidin bakalım, aramızda kan davası kalmadı» dedi Sunniva ve kapıyı arkalarından kapattı. Başparmağını ağzına soktu ve kıkırdadı.

Oğlan taburesinden kalktı, kadının önünde durdu ve gözlerini yüzüne dikti. Sanki tek elle bir yere tutunarak ta yükseklerde bir yerde, boşlukta sallanıyor gibiydi. «Neden bana yardım ettin?» diye sordu kadına: «Bilmiyor musun?» diye karşılık verdi kadın. «Beni hâlâ tanımadın mı? Ama

gemin *Charlotte* Akdeniz'de yol alırken seren çarmıkına dolanan doğanı hatırlaman gerek. O gün sert esen rüzgâra, kabarmış denize aldırmadan ona yardım etmek için yelkenlere tırmanıp direğin tepesine çıkmıştın. O doğan bendim. Biz Laponlar dünyayı gezip görmek için hep böyle uçarız. Seninle ilk karşılaştığımda kızkardeşimle çocuklarını görmek üzere Afrika'ya gidiyordum. Kızkardeşim de canı istediğinde doğan kılığına girer. O sıralar Takaunga'da, oralıların minare dedikleri yıkık, eski bir kulenin içinde yaşıyordu.» Eteğinin bir ucunu başparmağına doladı ve ısırdı. «Bizler unutmayız,» dedi. «Sen beni tuttuğunda parmağını gagalayıp kanatmıştım; bu gece de benim senin için parmağımı kesmemden daha hakça bir davranış olamazdı.»

Kadın ona yaklaştı ve pençeye benzeyen, esmer iki parmağıyla hafifçe alnını oğuşturdu. «Demek ki sen yavuklusuna geç kalmaktansa adam öldürmeyi yeğleyen bir çocuksun, öyle mi? Biz, bu dünyanın dişileri birbirimizi tutarız. Şimdi alnına bir işaret koyacağım, kızlar sana bakınca anlayacak ve seni sevecekler.» Oğlanın saçıyla oynayıp bir tutamı parmağıyla büktü.

«Bak ne diyeceğim, küçük kuşum benim,» dedi. «Torunumun torununun kayınbiraderleri şu an kayığının içinde rıhtımda bekliyor. Bir Danimarka gemisine deri yükü götürecek. Seni de arkadaşların gelmeden gemine geri götürür. *Hebe* yarın sabah demir alıyor, değil mi? Güverteye çıkar çıkmaz başındaki kepi geri ver, bana getirsin, olur mu?» Oğlanın bıçağını aldı, eteğine silip ona uzattı. «İşte bıçağın,» dedi. «Onu kimseye saplamayacaksın artık; buna gerek olmayacak, çünkü sadık bir denizci gibi o deniz benim bu deniz senin gezeceksin bundan böyle. Zaten oğullarımız yeterince dert çıkartıyor başımıza.»

Şaşıran oğlan kekeleyerek teşekkür etti. «Dur,» dedi kadın, «sana bir fincan kahve yapayım da kendine gelesin, o arada da ceketini yıkarım.» Gidip ocağa asılmış büyük, bakır bir çaydanlığı sallayıp tangırdattı. Bir süre sonra oğlana kulpsuz bir fincanda sıcak, koyu, sert bir içecek ver-

di. «Artık Sunniva'yla içtin,» dedi; «bir parça da olsa bilgelik yutmuş sayılırsın, gelecekte kafandaki düşünceler tuzlu deniz suyuna dökülen yağmur damlaları gibi dökülüp dökülüp denize gitmeyecek.»

Oğlan çayı bitirip fincanı masaya koyduğunda, kadın onu kapıya geçirdi ve kapıyı açtı. Ortalığın neredeyse sabah kadar aydınlık olduğunu görünce şaşırdı oğlan. Ev, oğlanın denizi ve denizin üzerindeki süt koyuluğundaki sisi görebileceği yükseklikteydi. Veda etmek üzere elini uzattı kadına.

Kadın gözlerini onun yüzüne dikti. «Biz unutmayız,» dedi. «Sen, sen de direğin tepesindeyken kafama vurmuştun. Ben de onu sana iade edeceğim.» Bunu dedikten sonra oğlanın kulaktozuna bir patlattı ki, oğlan yıldızları saydı. «İşte şimdi ödeştik,» dedi kadın oğlana şakacı, anlamlı, ışıl ışıl bir bakışla baktı, hafifçe dışarı doğru itti ve onaylayan bir hareketle kafasını salladı.

İşte böyle, miço gemisine döndü, gemi ertesi gün demir aldı ve miço, uzun, çok çok uzun yaşayıp bu öyküyü herkese anlattı.

YAKASI KARANFİLLİ GENÇ ADAM

Üç çeyrek yüzyıl önce Antwerp'de, rıhtım yakınlarında Kraliçe Oteli adlı bir otel vardı. Kaptanların karılarıyla kaldıkları temiz, saygın bir yerdi.

Bir Mart akşamı, bu otele hüzünlü bir genç adam indi. Kendisini İngiltere'den getiren gemiden inip rıhtımdan yukarı doğru yürümeye başladığında dünyanın en yalnız varlığı olduğunu düşünüyordu. Üstelik derdini dökeceği kimse de yoktu; çünkü herkesin gıpta ettiği bir genç adam, dünyanın gözünde tasasız ve talihli bir genç adamdır.

İlk kitabı ile büyük başarı kazanmış bir yazardı. Okuyucu kitaba bayılmış, eleştirmenler kitabı göklere çıkarmakta ağızbirliği etmişler, o da yoksullukla geçen bir yaşamdan sonra epey para kazanmıştı. Yazarının yaşadıklarından yola çıkarak yoksul çocukları konu edinen kitap, toplumun ilerlemesi için çalışanlarla ilişki kurmasına da yol açmıştı. Son derece kültürlü soylu erkek ve kadınlardan oluşan bir çevre onu hemen aralarına kabul etmiş; hattâ onlardan birinin, ünlü bir bilginin kızıyla evlenerek kendisi de o çevreye girmişti. Karısı genç, güzel bir kadındı. Hem de kocasına tapıyordu.

Şu anda karısıyla birlikte, taslağını el çantasında taşıdığı ikinci kitabını bitirmek üzere İtalya'ya gitmekteydi. Karısı, ondan birkaç gün önce yola çıkmış, böylelikle Brüksel'de okuduğu okulu da görebileceğini düşünmüştü. «İyi gelecek bana,» demişti gülümseyerek, «bir süre senden başka şeyler de düşünüp, konuşabileceğim böylece.» Şimdi onu Kraliçe Oteli'nde bekleyen karısıydı ve artık kendisinden başka bir şey düşünüp konuşmak istemeyeceği belliydi.

Bütün bunlar hoş görünüyordu insanın gözüne. Ama hiçbir şey göründüğü gibi değildir. Bu her zaman böyledir; kaldı ki, kahramanımızın durumunda göze görünen, gerçeğin tam tersiydi. Dünya başına yıkılınıştı sanki, böyle bir dünyada, kendisini hasta, ölüm derecesinde hasta hissetmesi de şaşılacak bir şey değildi. Tuzağa düşürülmüş, bunun farkına vardığında da çok geç olmuştu.

Çünkü tâ kalbinde artık hiçbir zaman büyük bir roman yazamayacağını hissediyordu. Anlatacak hiçbir şeyi kalmamıştı. Çantasındaki taslak, kolunu yoran bir tomar kâğıttan başka bir şey değildi. İçinden İncil'den bir dize okudu (çünkü küçük bir oğlanken Pazar Okulu'na gitmişti) ve: "İnsanlar tarafından suratına bakılmamaya, ayaklar altında çiğnenmeye lâyığım ancak", diye düşündü.

Onu seven, ona inanan insanların, arkadaşlarının, karısının yüzlerine nasıl bakacaktı bir daha? Onu kendilerinden çok sevdiklerinden, onun çıkarlarını kendilerininkilerin üstünde tuttuklarından; bunları da dehâsına inanıp, büyük bir sanatçı olduğunu düşündükleri için yaptıklarından hiç kuşku duymamıştı. Ama dehâ yok olup gittiğinde iki yol kalır insanın önünde. Ya aşağılar ve suratına bakmaz kişinin dünya, ya da sanatçılık değerine aldırmadan el üstünde tutmaya devam eder. Düşünceleri ile hiçbir şeyi yaşamaktan korkmadığı halde dünyayı bir boşluğa, bir karikatüre, bir tımarhaneye indirgeyen bu ikinci seçenekten hayalet görür gibi korkmuştu. Ne olursa olsun da bu olmasındı.

Ünlü biri olduğu aklına geldikçe umutsuzluğu artıyor, yoğunlaşıyordu. Geçmişte mutsuzluk anlarında kendini denize atmak istediğinde hiç değilse kendiyle ilgili bir şey olarak kalmıştı bu arzusu. Şimdi ise ünün gözalıcı ışığı üzerine çevrilmiş, yüzlerce bakış kendisine yönelmişti. Artık kendini öldürse de öldürmese de bu herkesin tanıdığı bir yazarın kendini öldürebilmesi ya da öldürememesi anlamına gelecekti.

Bu düşünceler bile talihsizliğinde rol oynayan önemsiz

unsurlardı. Hiçbir çıkar yolu kalmasa, insan kardeşleri olmaksızın da yapabileceğini biliyordu. Okurları, karısı, arkadaşları hepsi de önemsizdi, hepsini de bırakıp gidebileceğini bilmiyorlardı — yeter ki o, Tanrı'yla yüz yüze ve dost kalabilsin...

Yoksul bir gençken talihi ters gittiğinde Tanrı'yı sevdiğine, buna karşılık Tanrı'nın da kendisini diğer insanlardan daha çok sevdiğine inandığı sürece ayakta durabildiğini hatırlıyordu. Gönül borcu duymasını da bilirdi ayrıca; talihinin bu kadar kısa zamanda iyiye dönmesi Tanrı ile kendi arasındaki anlaşmayı doğrulamış, güçlendirmişti. Ama Tanrı şimdi kendisinden yüz çevirmiş gibiydi. Peki, büyük bir sanatçı olamayacaksa, Tanrı onu neden sevsindi sanki? Sanatçı görüsü, hayalleri, küçük oyunlar, trajiklikler ile dolu dağarcığı olmadan Tanrı'nın yanına nasıl varabilir, kendisini kutsamasını nasıl isteyebilirdi? Gerçek şuydu ki, diğer insanlardan hiçbir farkı kalmazdı o zaman. Dünyayı aldatabilirdi ama yaşamı boyunca hiçbir zaman kendisini aldatmamıştı. Tanrı'sına yabancılaşmıştı, artık nasıl sürdürecekti yaşamayı?

Bir süre daldı gitti, aklı kendiliğinden yeni üzüntü nedenleri bulup çıkardı. Kayınbabasının modern edebiyat konusundaki yargısını hatırladı. "Yüzeysellik", diye gürlemişti yaşlı adam, "tek özelliği modern sanatın. Çağımız ağırlıktan yoksun, büyüklüğü kof... Senin yüce eserine gelince çocuğum..." Genelde kayınbabasının görüşleri onu hiç ilgilendirmiyordu, ama şu anda o kadar umutsuzdu ki, içi biraz burkuldu. Yüzeysellik, diye düşündü; gerçeği öğrendiklerinde, okuyucuların ve eleştirmenlerin hakkında kullanacakları sözcük bu olacaktı — hafiflik, kofluk... Yoksulların çektiklerini anlatırken, yüreklerini sızlattığı için, yüce diye nitelemişlerdi eserini. Ama pekâlâ kralların çektiği acıları da anlatmış olabilirdi. Hem yoksulları anlatmayı, onları yakından tanıdığı için seçmişti. Şimdi artık bahtı açılmıştı, yoksullara dair söylenecek hiçbir sözü kalmadı-

ğını, onlardan söz edildiğini bile duymak istemeyeceğini hissediyordu.

Bunları düşünürken epey yürümüştü. Gece soğuktu, ince, ısırıcı, bir rüzgâr üstüne doğru esiyordu. Göğe baktı, yağmur gelecek, diye geçirdi içinden.

Genç adamın ismi Charlie Despard'dı. Ufak-tefek çelimsiz biriydi, ıssız sokakta küçücük görünüyordu. Daha otuzuna gelmemişti, ama yaşına göre çok genç gösteriyordu: gören onyedi yaşında bir oğlan derdi. Kumral saçlı, buğday tenliydi. Gözleri mavi, yüzü ince uzun, burnu bir yana doğru hafifçe eğikti. Hareketleri tüy gibi yumuşacıktı, şu karamsarlık anında ve elindeki çantaya rağmen dimdik yürüyordu. İyi giyimli, şapkası siperlikliydi, bütün yeni elbiseler üzerinde yeni duruyordu.

Düşünceleri otele yöneldi. Kapalı bir yerde olmanın sokakta bulunmaktan iyi olup olmadığını düşünüyordu. Otele girdiğimde bir bardak konyak içerim, diye aklından geçirdi. Son zamanlarda tek avuntusu konyak olmuştu; evde bazan buluyor bazan bulamıyordu. Sonra kendisini bekleyen karısı geldi aklına. Şimdi uyuyor olacaktı. Keşke kapıyı kilitlememiş olsa da karısını uyandırsa, konuşsalardı. Belki onun yakınlığı içini ferahlatırdı. Karısının güzelliğini, ona karşı iyiliğini düşündü. Uzun boylu, sarı saçlı, mavi gözlü, mermer gibi beyaz tenli bir genç kadındı. Çenesine oranla alnı biraz kısa ve dar olmasa "klasik" diye nitelenecek yüzlerdendi yüzü. Aynı özellik vücudunda da görülüyordu; üst kısmı biraz kısaca, kalçaları ve bacaklarına oranla biraz zayıfçaydı. İsmi Laura'ydı karısının. Açık, ciddi, sevecen bakışları vardı; mavi gözleri kolayca gözyaşları ile dolar, kocasına hayranlıkla baktığında hemencecik akıverirdi bu yaşlar. Bütün bunlardan ona neydi peki? Aslında karısı değildi; kendi hayalinde yaşattığı bir hayaletle evlenmişti karısı ve kendisi kapının önüne konuluvermişti.

Otele geldiğinde artık konyağı bile canının çekmediğini farketi. Sadece gözüne mezar gibi görünen girişte durdu, kapıcıya karısının gelip gelmediğini sordu. Yaşlı adam,

hanımın otele sağ-salim vardığını ve kocasının kendisinden sonra geleceğini söylediğini bildirdi. Sonra yolcunun el çantasını taşıması gerektiğini düşündü. Kapıcıdan oda numarasını öğrenir öğrenmez merdivenleri çıktı, tek başına koridoru geçti. Odanın çifte kanatlı kapısını açık bulunca şaşırdı, doğruca içeri girdi. Sanki talih ilk defa yüzüne gülüyordu.

İçeri girdiğinde oda hemen hemen karanlıktı. Yalnızca şifoniyerin yanında solgun gaz alevinin pırıltısı görülüyordu. Havada bir menekşe kokusu vardı. Menekşeleri karısı getirmişti, bir şiir dizesi ile ona vermeyi tasarlıyor olacaktı. Ne var ki karısı yastıklara gömülmüş yatıyordu. İçinde bulunduğu ânın getirdiği küçük şeyler başını öylesine döndürüyordu ki, kalbi, talihinin güldüğü duygusu ile ısındı. Ayakkabılarını çıkarırken çevresine baktı ve düşündü: "Gök mavisi duvar kâğıdı ve koyu kırmızı perdeleriyle bu oda beni mutlu etti, bunu hiç unutmayacağım."

Ama yatağa girdiğinde uyuyamadı. Yakınlarda bir saatin bir, iki, üç kere çeyreği çaldığını duydu. Uyuma sanatını unuttuğunu ve sonsuza dek uyanık kalacağını geçirdi aklından. "Gerçekte ölüyüm de ondan," dedi kendi kendine; "yaşamla ölüm arasında hiçbir fark kalmadı benim için."

Birdenbire, yaklaşan adımları da duymadığı için, kendisini irkilten bir şey oldu. Biri yavaşça kapının tokmağını çeviriyordu. Charlie içeri girdiğinde kapıyı kilitlemişti. Koridordaki bunu farkedince biraz bekledi; sonra bir daha denedi. Birazdan vazgeçer gibi oldu ama, sonra kapıya parmakları ile vurarak bir işaret verdi, işareti tekrarladı. Ardından sessizlik. Yabancı, ıslıkla yavaşça bir melodi parçası çaldı. Charlie sonunda bütün bunların karısını uyandıracağından iyiden iyiye korkmaya başlamıştı. Yataktan çıktı, robdöşambrını sırtına geçirdi, gitti kapıyı olabildiğince sessiz bir biçimde açtı.

Koridor odadan çok daha aydınlıktı, kapının karşısındaki duvarda da bir lamba vardı. Onun tam altında, genç

bir adam duruyordu. Uzun boylu, güzeldi, öylesine zarif giyimliydi ki, Charlie ona Kraliçe Oteli'nde rastgeldiğine şaşırdı. Üzerinde gece elbiseleri vardı, bunların üzerine de bir pelerin atmıştı. Ta yukarıda, yakasında da, siyah beyazla taze ve romantik bir karşıtlık içinde, pembe bir karanfil duruyordu. Ama genç adama bakar bakmaz Charlie'yi en çok şaşırtan, onun yüz ifadesi olmuştu. Şimdiye kadar mutlulukla bu kadar ışıl ışıl, sevecen, alçakgönüllü, çılgınca bir hazla böylesine pırıl pırıl başka bir yüz görmemişti. Cennetten yollanmış bir haberci melek olsa ancak bu kadar ışıltılı, bu kadar kendinden emin bir haz içinde olabilirdi. Şair bir an bakakaldı genç adama. Sonra Antwerp'li bu seçkin genç adamın ancak Fransız olabileceğini düşünerek konuşmaya başladı. Kendisi de bir zamanlar bir Fransız kadın berberinin yanında çalıştığından Fransızca'yı iyi biliyordu. «Ne istiyorsunuz?» diye sordu. «Karım uyuyor, ben de uyumak istiyorum.»

Karanfilli genç adam, Charlie'yi görünce en az Charlie kadar şaşırmıştı. Gene de o garip dinginliği öylesine derinlere kök salmıştı ki, yüzünün nazik bir beyefendi ifadesini takınması biraz zaman aldı. Konuşurken bile yüzünde hâlâ o dinginliğin şaşkınlıkla karışık ışıltısıyla şöyle dedi: «Çok özür dilerim. Sizi rahatsız ettiğime gerçekten üzüldüm. Bir yanlışlık oldu.» Charlie kapıyı kapadı ve döndü. Gözünün ucuyla karısının kalkmış, yatağın kenarında oturmakta olduğunu gördü. Yarı uykulu bir hali vardı karısının; onun için kısaca: «Bir beyefendi. Sarhoştu galiba» dedi. Bunu duyunca kadın yeniden yatağa girdi, Charlie de onu izledi.

Yatağa girer girmez içi içine sığmaz oluverdi birden. Başına onulmaz bir şeyler geldiği duygusu içindeydi. Bir an ne olduğunu, olanın iyi mi kötü mü olduğunu bilemedi. Sanki üzerine dev gibi, gözalıcı bir ışık tutulmuş, sonra geçip gitmiş ama kendisini kör etmişti. Birazdan bu izlenim biçimlendi, yoğunluk kazandı; öylesine karşı konulmaz biçimde bilincine sızdı ki, orada bir sancı gibi saplandı, kaldı.

Anlamıştı, yaşamın tüm görkemi, anlamı, anahtarı buy-

du işte. Yakası karanfilli genç adam elinde tutuyordu hepsini. Onun yüzünde ışıyan sonsuz mutluluğu dünyanın bir yerinde ele geçirmek mümkündü. Karanfilli genç adam ele geçirmenin yolunu bulmuştu; oysa kendisi, kendisi yitirmişti. Bir zamanlar kendisi de bulmuş gibi geldi ona, bulmuş ama sıkı sıkı yapışmamıştı bulduğuna ve işte, sonsuza dek lânetlenmişti. Tanrım, yüce Tanrım hangi noktada kendi yaşam yolu, yakası karanfilli genç adamın yaşam yolundan sapmıştı?

Şimdi son haftalardaki hüznünün bu mutlak yitirişin bir habercisinden başka bir şey olmadığını açıkça anlıyordu. Acı içinde (ki gerçekten ölümün pençesindeydi), kurtuluş umuduyla, karanlıkta eliyle etrafı yokladı; kitabını göklere çıkaran eleştiri yazılarına çarptı. Sanki eline ateş değmiş gibi aklından sildi attı onları. Bütün yıkılışının, lânetlenmesinin nedeni bunlardı işte; eleştirmenler, yayımcılar, okuyucu kalabalığı ve karısı. Bunlar kitaplar yazmasını isteyen insanlardı; amaçlarına ulaşmak için bir insanı basılı kâğıda dönüştürmekten çekinmezlerdi. Dünyada kendisini en az baştan çıkarabilecek insanlar tarafından baştan çıkarılmıştı. Öyle bir fiyata ruhunu sattırmışlardı ki ona, bu fiyat bile kendi başına bir cezaydı. Tanrı'nın artık onu sevmemesine şaşmamalıydı. Kendi özgür iradesi ile Tanrı'nın armağanlarını —Ay'ı, denizi, dostluğu, altalta üstüste kavgaları—, sadece onları betimleyen sözcüklerle değişmişti. Şimdi odasında oturup eleştirmenlerce övülmek üzere o sözcükleri yazadursun; dışarıda, koridorda, yakası karanfilli genç adamın yolu, yüzünü kamaştıran o ışığın içine doğru uzanıp gidiyordu.

Böyle ne kadar yattı, bilmiyordu. Ağladığını sanıyordu ama gözleri kuruydu. Sonunda uyuyakaldı ve sadece bir dakika sürdü uyuması. Uyandığında tamamen sakindi, kararını vermişti. Çekip gidecekti. Kendini kurtaracak, oralarda bir yerlerde bekleyen mutluluğu aramaya çıkacaktı. Bunun için dünyanın sonuna da gitmesi gerekse aldırmıyordu. Aslında, evet belki de kalkıp doğrudan doğruya dün-

yanın sonuna gitmek en akıllıcası olacaktı. Şimdi rıhtıma inip kendisini alacak bir gemi arayacaktı. Gemi düşüncesi onu iyice sakinleştirdi.

Bir saat daha yatakta kaldı. Sonra kalktı, giyindi. Bu arada acaba yakası karanfilli genç adam neler düşünmüştü kendisi hakkında? Kendi kendine şöyle düşünmüştür diye geçirdi: "Ah, le pauvre petit bonhomme a la robe de chambre verte — Ah yeşil robdöşambrlı zavallı, küçük adam!.." Hiç ses çıkarmadan el çantasını yerleştirdi. Taslağı önce geride bırakınayı düşündü; sonra denize atmak ve yok oluşuna tanık olmak üzere yanına almaya karar verdi. Odayı terketmek üzereyken karısı geldi birden aklına. Uyuyan bir kadını bir tek veda sözcüğü etmeden sonsuza dek terk etmek yapılır şey değildi. Tezeus'un böyle yaptığını hatırladı birden. Ama veda sözcükleri bulmak zordu. Sonunda şifoniyerin yanında durarak, taslağın sayfalarından birinin üzerine şunları yazdı: "Ben geri dönmemek üzere gidiyorum. Elinden gelirse bağışla beni." Sonra aşağı indi. Gece bekçisi başını önündeki gazeteye eğmiş, uyuyordu. "Bu adamı bir daha görmeyeceğim. Bu kapıyı bir daha açmayacağım", diye düşündü Charlie.

Sokağa çıktığında rüzgâr hafiflemiş, yağmur başlamıştı. Yağmur dört bir yanında fısıltılar, mırıltılarla yağıyordu. Şapkasını çıkardı; saçları bir anda sırılsıklam olmuş, yağmur yüzünden aşağı akmaya başlamıştı. Bu serin, beklenmedik dokunuş boşuna değildi. Geldiği sokaktan aşağı indi. Antwerp'de bildiği tek sokak buydu çünkü. Yürürken, dünyanın ona bütün bütüne de kayıtsız kalmadığını düşündü, artık tamamen yalnız da değildi. Evrenin çözülmüş, dağılıp saçılmış görüntüleri yeniden derlenip, toparlanıyordu. Sanki şeytanın ta kendisiydi derleyip toplayan, çünkü elinden tutan ya da kellesine yapışan, şeytandan başkası olamazdı.

Ne olup bittiğini anlamadan rıhtımda buldu kendini, mendireğin orada, elinde çantası, gözleri suya dalmış bakıyordu. Derin ve karanlıktı su, rıhtım boyunca dizilen sokak

lambalarının ışıkları yavru yılanlar gibi oynaşıyordu içinde. Su hakkında ilk duyumsadığı tuzlu oluşuydu. Yağmur suyu yukarıdan üstüne iniyor, tuzlu su onu aşağıdan kucaklıyordu. Her şey olması gerektiği gibiydi. Orada uzun bir süre durdu, gemilere baktı. Birine binip gidecekti.

Gemi gövdeleri ıslak gecede karanlığın içinden çıkan devler gibi gözüküyorlardı. Karınlarında eşyalar taşıyorlardı, olasılıklara gebeydiler. Kaderin taşıyıcıları, dört yanlarını kuşatan suyla çevrili ama ona her yönden üstün varlıklardı. Suda yol alıyorlardı, tuzlu su onları gitmek istedikleri yere taşıyordu. Baktıkça sanki o koca gövdelerle arasında bir gönül bağı kuruldu gibi geldi. Ona bir söyleyecekleri vardı sanki ama ne olduğunu çıkaramadı önce. Sonra buldu sözcüğü: yüzeysellik. Yüzeyseldi gemiler, yüzeyde gidiyorlardı. Güçleri bundan ileri geliyordu. Gemiler için dibe inmek, dibe oturmak tehlikelidir. İçleri bile oyuktu ve varlıklarının sırrı bu oyukluktaydı işte. Oyuk olmayı sürdürdükçe, denizlerin derinlikleri kul köle oluyordu onlara. Charlie'nin kalbini bir mutluluk dalgası kapladı. Bir süre sonra karanlıkta yüksek sesle güldü.

"Kızkardeşlerim" diye düşündü. "Çok önceleri gelmeliydim sizlere. Yüzeyin güzel yolcuları, sizler derinliklerin yiğit, yüzücü fatihleri! Ağır, içi boş melekler, bütün ömrümce teşekkür borçluyum sizlere. Tanrı yüzmekten alıkoymasın sizleri koca gövdeli kızkardeşlerim, sizleri ve beni. Yüzeyselliğinizi kutsasın Tanrı!" İyice ıslaktı, saçları ve şapkasının siperliği yağmurda gemi küpeşteleri gibi yumuşak bir pırıltı içindeydi. "Artık", diye düşündü, "artık susacağım. Zaten çok fazla sözcük karıştı yaşamıma. Neden bu kadar çok konuştum, bilemiyorum. Ne zaman ki buraya geldim ve ve konuşmadan yağmurda durdum, o zaman nesnelerin gerçek yüzü önüme serildi. Bundan böyle konuşmayacak, tayfaların, süzülüp giden gemilerle tanış olanların anlatacaklarını dinleyeceğim. Nesnelerin dibine varmaktan kaçınacağım. Dünyanın sonuna gidecek ve susacağım."

Kararını yeni vermişti ki, mendirekte duran bir adam

yaklaştı ve seslendi ona: «Gemi mi bakıyorsunuz?» Tayfaya benziyor, diye düşündü Charlie; şirin bir maymunu da andırıyor. Yüzü rüzgârdan aşınmış, ense traşlı kısa boylu bir adamdı. «Evet,» dedi Charlie. «Hangi gemi?» diye sordu tayfa: "Nuh'un gemisi, tufandan gelen..." diyecekti ki kendini tuttu Charlie, saçmalayacağını biliyordu. «Mesele şu,» dedi, «bir gemiye atlayıp yolculuğa çıkmak istiyorum.» Tayfa yere tükürdü, güldü. «Yolculuk mu,» dedi, «iyi bari. Suya dalmış bakıyordun da, kendini atacaksın sandım.» — «Atlayacağım sandın ha» dedi Charlie: «Sen de beni kurtaracaktın? Çok geç artık beni kurtarmak için. Dün gece gelseydin tam zamanıydı. Dün gece kendimi denize atmadımsa tek nedeni deniz olmayışıdır. Eğer su olsaydı... İşte su burada, adam şurada. Su ayağına gelirse adam atar kendini suya. Bütün bunlar en büyük şairlerin bile hata yapabileceğini gösteriyor, hem de hiç şair olmamak gerektiğini...!» Tayfa genç yabancının sarhoş olduğuna iyice inanmıştı bu arada. «Tamam oğlum,» dedi, «kendini suya atmaya karar verdinse at, hayırlı geceler...» Bu sözler, sohbetin iyice koyulaştığını sanan Charlie'yi düşkırıklığına uğrattı birden. «Peki seninle gelemez miyim?» dedi tayfaya. «Güney Yıldızı Hanı'na gidiyorum,» dedi tayfa «bir kadeh rom içmeye,» — «Harika bir fikir,» diye bağırdı Charlie; «böyle fikirleri olan biriyle karşılaşmak ne talih!»

Birlikte yakındaki Güney Yıldızı Hanı'na gittiler. Orada birinci tayfanın tanıdığı iki başka tayfayla karşılaştılar, tayfa Charlie'yi boşaltmada yardımcı olacak bir dost olarak tanıttı. Kendisi de limanın dışında demirli küçük bir geminin kaptanıydı. Charlie elini cebine soktu; cebi yolculuk için yanına aldığı parayla doluydu. «Bu baylara en iyi cinsinden bir şişe rom benden.» dedi garsona; «bana da bir fincan kahve!» Şu anda canı alkollü bir şeyler istemiyordu. Yeni dostlarından çekiniyordu gerçekte, ama durumu açıklamakta da zorluk çekiyordu. «Kahve içiyorum,» dedi, «çünkü... —yeminliyim, diyecekti sonra fikrini değiştirdi— iddiaya girdim. Bir gemide yaşlı bir adam, aynı zamanda

amcam olur, bir yıl boyunca içkiden uzak duramayacağıma iddiaya girdi, kazanırsam gemisi benim olacak!» «Uzak durdun mu içkiden peki?» diye sordu kaptan. «Doğrusu evet,» dedi Charlie. «Daha on iki saat önce bir bardak konyağı geri çevirdim. Konuşurken sarhoşluk gibi gelen şey, denizin kokusunun üzerimdeki etkisinden başka birşey değil.» Dümenci sordu: «Bahse girdiğin adam koca göbekli, tek gözlü ufak-tefek biri miydi?» «Evet, amcam işte,» diye bağırdı Charlie. «Rio'ya giderken karşılaştım onunla,» dedi dümenci; «aynı şeyi bana da önerdi, kabul etmedim.»

O sırada içkiler geldi, Charlie bardakları doldurdu. Sonra kendine bir sigara sardı, neşe ile rom ve sıcak oda kokusunu içine çekti. Tavandan sarkan lambanın ölgün ışığında üç yeni tanıdığının yüzü pırıl pırıl, dostça ışıyordu. Onların yanında olmaktan onurlu ve mutluydu. "Benden çok daha fazla görüp geçirmişler," dedi kendi kendine. Heyecanlandığı zamanlarda olduğu gibi benzi solmuştu gene. «Kahve inşallah iyi gelir,» dedi kaptan, «ateşin yükselmiş gibi görünüyor.» «Büyük bir üzüntü atlattım da ondan,» dedi Charlie. Ötekiler acısına saygılı bir yüz ifadesi takındılar, üzüntüsünün nedenini sordular. «Anlatacağım,» dedi Charlie; «bir zamanlar tersini düşünüyordum ama galiba anlatmak en iyisi... Çok sevdiğim evcil bir maymunum vardı. Adı Charlie'ydi. Hong Kong'da genelev işleten bir kadından almıştım, götürürken öğleyin herkes uykudayken dışarı çıkmak zorunda kaldık, yoksa kızlar dünyada razı gelmeyeceklerdi, kardeşleri gibiydi. Benim için de öyleydi ya... Her aklımdan geçeni bilir, hep benim tarafımı tutardı. Aldığımda bir sürü numara biliyordu, benim yanımda daha da çoğunu öğrendi. Ama yurduma döndüğümde, ne İngiltere'nin yemekleri, ne de İngiltere'nin pazarları yaradı ona. Hastalandı, gittikçe kötüledi, sonra bir gün, bir Pazar yortusuydu, ölüverdi.» «Yazık olmuş,» dedi kaptan acıyarak. «Evet,» dedi Charlie; «dünyada sevdiğin tek bir canlı varsa, bu da maymunsa, hele bir de ölürse gerçekten yazık olmuş demektir.»

Yük işlerine bakan denizci, onlar gelmeden dümenciye bir öykü anlatmakla meşguldü. Öbürleri gelince baştan aldı. Buenos Aires'e yün taşırken başına gelen korkunç bir olaydı bu. Beş gün rüzgâr esmemiş, yünler sıcakta alev almış; mürettebat bütün gece yangını söndürmeye çalıştıktan sonra ertesi gün sandallara binip gemiyi terk etmişti. Olayı anlatanın elleri yanmıştı. Buna rağmen üç gün üç gece kürek çekmişti. Öyle ki sonunda Rotterdam bandıralı bir buharlı gemi bunları kurtardığında, elleri küreğin biçimini almış, parmaklarından ikisini de bir daha açamaz olmuştu. «Sonra,» dedi, «ellerime baktım ve oracıkta bir daha karaya çıkarsam şeytan görsün yüzümü, denize çıkarsam da cehennemlik olayım diye yemin ettim.» Öbür ikisi ciddi ciddi başlarını salladılar, şimdi nereye gittiğini sordular. «Ben mi?» dedi tayfa; «Sidney'e giden bir gemiye yazıldım.»

Charlie dinledi ve düşündü: "Bunlar bilge adamlar. Sözünü ettikleri şeyi tanıyorlar. Deniz çarşaf gibi uzanıp onlara iyi yüzünü gösterirken zevk için yolculuk edenler, denizi sevdiklerini söyleseler de aşk nedir bilmezler. Denizin gerçek sevdalıları, denizin yerden yere çaldığı, lânetleyip yaşamlarını söndürdüğü bu tayfalar işte. Aynı şey karı koca için de geçerli olsa gerektir. Çok şey öğreneceğim bu deniz adamlarından. Onlara oranla bir çocuktan, bir deliden başka neyim ki?"

Sessiz, dikkatle dinleyen tavrından genç adamın saygısını, hayranlığını sezmekte gecikmedi tayfalar. Onun bir öğrenci olduğunu düşünüyorlar, başlarından geçenleri anlatmaktan zevk alıyorlardı. Eli açıktı da; durmadan bardaklarını dolduruyor, bir şişe boşalınca hemen yenisini ısmarlıyordu. Öykülerine karşılık, Charlie de onlara bir iki şarkı söyledi. Tatlı bir sesi vardı ve bu gece kendi kendinden hoşnuttu. Dost oldular. Kaptan omuzuna bir şaplak indirdi, akıllı bir çocuk olduğunu, belki ilerde iyi bir tayfa olabileceğini söyledi.

Ama biraz sonra kaptan gururla daha yeni vedalaştığı

karısı ve ailesinden bahsetmeye, diğer tayfa da gene gururla, sesi titreyerek son üç ay içinde Antwerp'de iki garson kızın ikiz doğurduklarından, hepsinin de babaları yani kendisi gibi kızıl saçlı olduklarından dem vurmaya başlayınca, Charlie kendi karısını hatırladı, içi burkuldu. "Kadınları ile nasıl başa çıkacaklarını biliyor bu tayfalar, diye düşündü. Sanmam ki içlerinden birisi de geceyarısı tutup kaçacak kadar korksun karısından. Böyle yaptığımı bilseler hakkımda pek de iyi düşünmezlerdi," diye aklından geçirdi.

Tayfalar onu olduğundan çok daha genç sanıyorlardı. Kendisi de kendine çok gençmiş gibi geliyordu. Öyle ki, karısı eşten çok anne gibiydi onun gözünde artık. Gerçek annesi, ticaretle uğraşan bir hanım olmasına rağmen biraz çingene kanı taşırdı ve oğlunun âni kararlarından hiçbirine hiçbir zaman şaşırmamıştı. Gerçekte, diye düşündü; her şeyin yüzeyinde sanılan mağrur, esmer, düşünceli bir anne-kaz gibi değil miydi annesi? Bu akşam gidip denizlere açılmak istediğini söylese, bu fikir annesini heyecanlandırabilir, mutlu ederdi. Yaşlı kadınla her zaman onurlanmıştı, ona duyduğu gönül borcuysa, şimdi son fincan kahveyi bitirirken anlıyordu ki, daha genç bir kadına geçmişti. Laura onu anlayacak, ona arka çıkacaktı.

Orada bir zaman oturdu, meseleyi kafasında evirdi, çevirdi. Çünkü başından geçenler ona dikkatli olmasını öğretmişti. Bundan önceleri sanki garip bir göz aldanmasının tutsağıydı. Uzakta olduğunda karısı bir koruyucu melek kimliğine bürünüyor, sevmekten ve destek olmaktan hiç geri durmuyordu. Ama tekrar yüzyüze geldiklerinde bir yabancı oluyor; genç adam yolunda engeller buluyordu.

Ama bu gece her şey geçmişte kalmıştı artık. Şimdi dizginler onun elindeydi; deniz ve gemiler yanıbaşındaydı; gözlerinin önündeyse yakası karanfilli genç adam vardı. Büyük hayaller çevreliyordu kahramanımızı. Burada, Güney Yıldızı Hanı'nda inanılmayacak kadar çok şey yaşamıştı. Bir geminin yanıp kül olduğunu, Kuzey Denizi'nde çıkan fırtınayı, bir tayfanın eve, karısıyla çocuklarına dönüşünü

görmüştü. Öyle güçlü idi ki şimdi, karısının hayali küçücük, minicik kalıvermişti bunların yanında. Onu son defa nasıl gördüğünü hatırladı; uyuyordu, edilgin ve huzurlu... Aklığı, dünyadan habersiz oluşu kalbine dokundu. Birden ona yazdığı mektubun düşüncesiyle yüzü kızardı. Karısına her şeyi anlatsa, içi daha rahat etmiş olarak terk edebilecekti onu belki de.

Öylece oturdu, masada biraz önce kahve döktüğü noktaya takıldı kaldı bakışları. O arada artık kendilerini dinlemediğini gören tayfaların konuşmaları usul usul yavaşladı, sonunda tamamen kesildi. Sessizliğin bilinci uyardı Charlie'yi. Gülümsedi. «Eve dönmeden önce sizlere bir öykü anlatacağım. *Mavi mi mavi, hüzünlü mü hüzünlü* bir öykü...» dedi.

«Bir zamanlar,» diye başladı «kraliçenin maiyetinde bulunup danışmanlığını yapmış son derece zengin, yaşlı bir İngiliz soylusu varmış. İyice yaşlandığında mavi, antika porselen toplamak tek tutkusu olmuş. Bu amaçla İran'a, Çin'e, Japonya'ya kadar gitmiş, her gittiği yerde de kızı Leydi Helena eşlik edermiş ona. Gecelerden yaprak kımıldamayan bir gece, Çin Denizi'nde yol alırken gemi ateş almış, herkes sandallara doluşmuş, onu tek başına bırakmışlar. Karanlık ve kargaşalıkta yaşlı adam kızından ayrı düşmüş. Leydi Helena güverteye çıktığında herkesin güverteyi terk ettiğini görmüş. Son anda bir İngiliz tayfa onu kaptığı gibi nasılsa gözden kaçmış bir sandala atıvermiş. Akşam karanlık deniz üzerinde oynaşan fosforlu ateşin ışığını gördükçe, iki kazazedeye ateş dört bir yanlarında yanmaya devam ediyormuş gibi geliyormuş. Göğe baktıklarında sanki sandala düşecekmişcesine bir yıldız kaymış sulara. Bir Hollandalı tacir bunları kurtarıncaya kadar dokuz gün geçmiş. İngiltere'ye dönmüşler sonunda.

«Yaşlı soylu kızının öldüğünü sanıyormuş. Onu karşısında görünce sevinç gözyaşları dökmüş ve başından geçenleri unutsun diye onu zamanın gözde sayfiye yerlerinden birine götürmüş. Ve ekmeğini ticaret gemilerinde tay-

falık yaparak kazanan bir tayfa bir soylunun kızıyla dokuz gün denizlerde kaldım diye böbürlenip kızını üzmesin diye de oğlana yüklü bir para verip öbür yarımkürede tayfalık yapmasını, bir daha da buralara dönmemesini şart koşmuş. 'Öbür türlüsünden kimseye hayır gelmez,' diye de eklemiş.

«Leydi Helena iyileşip de, ona saraydan, ailesinden bahsettiklerinde, sonunda da genç tayfanın nasıl geri gelmemek üzere yollandığını söylediklerinde anlamışlar ki, kızın olanlardan aklı zarar görmüş, hiçbir şeye aldırmıyormuş dünyada. Ne babasının şatosuna, ne saraya, ne de kara Avrupa'sının şenlikli bir kentine dönmek istiyormuş. Şimdi tek yapmak istediği babasının da yaptığı gibi, nadir bulunan mavi porselen toplamakmış. Böylece o kıtadan o kıtaya dolaşmaya başlamış; babası da peşinden.

«Bütün arayışı boyunca önüne gelen herkese belli bir mavi rengi aradığını, bunun için her türlü parayı ödemeye razı olduğunu söylemiş. Ama yüzlerce mavi vazo ve çanak satın aldığı halde hepsini bir zaman sonra bir kenara iter: 'Ne yazık, ne yazık aradığım mavi bu da değil,' dermiş. Yıllarca denizleri dolaştıktan sonra babası belki de aradığı mavinin var olmadığını söyleyecek olmuş. 'Aman Tanrım, baba...' demiş Helena; 'nasıl böyle düşüncesizce konuşabiliyorsun? Bütün dünyanın masmavi olduğu zamanlardan artakalmış bir parça mutlaka vardır bir yerlerde...'

«İngiltere'deki yaşlı iki halası, dönsün, iyi bir kısmeti çıkarsa evlensin diye haber yollamışlar. Ama o şöyle demiş: 'Hayır, denizleri dolaşıp duracağım. Çünkü bilin ki, sevgili halalarım, bilginler size denizlerin dibi vardır dediklerinde, ne söylediklerini bilmiyorlar. Tam tersine, doğadaki unsurların en soylusu olan su, bütün dünyayı baştan başa geçer, öyle ki, gezegenimiz hava içinde bir sabun köpüğü gibi süzülüp durmaktadır. Ve orada, karşı yarımkürede hep ayak uydurmak zorunda olduğum bir başka gemi var. Uçsuz bucaksız denizde birbirimizin izdüşümü gibiyiz. Sözünü ettiğim gemi hep benim gemimin altına düşen bir yerde, kürenin karşı yarısında yüzüp durmaktadır. Ay nasıl su-

yu çekerse, ben de her gittiğim yere çekiyorum onu. Duracak olursam, o ticaret gemisindeki zavallı tayfalar ne yapar? Ama size bir sır vereceğim,' diye eklemiş. 'Sonunda gemim yerkürenin merkezine doğru inecek, o sırada diğer gemi de benimkini izleyecek —batmak diyorlar ama denizde aşağıya ya da yukarıya hareket yoktur, bana inanın— ve orada dünyanın ortasında, ikimiz birbirimize kavuşacağız...'

«Çok yıllar geçmiş, yaşlı soylu ölmüş; Helena da yaşlanmış, kulakları duymaz olmuş ama hâlâ denizleri karışlıyormuş. Sonra günün birinde Çin İmparatoru'nun yazlık sarayı yağmalandığında, bir tacir ona çok eski bir mavi vazo getirmiş. Bunu görür görmez bir çığlık atmış Helena. 'İşte,' diye bağırmış; 'sonunda buldum. Gerçek mavi bu işte. Nasıl da ferahladı içim. Bir esinti kadar hafif, derin bir sır kadar dipsiz...' Titreyen ellerle vazoyu göğsüne bastırmış, tam altı saat yerinden kıpırdamadan düşüncelere dalmış. Sonra hekimiyle nedimesini yanına çağırmış, demiş ki: 'Artık ölebilirim. Öldüğümde kalbimi çıkarıp mavi vazoya koyun. Çünkü ancak o zaman her şey eski haline dönecek. Çevremde her şey mavi olacak, bu maviliğin ortasında kalbim masum ve hür, şakıyan bir kuş, küreklerden dökülen damlalar gibi usul usul çarpacak...' Biraz sonra sormuş: 'Sadece bekler ve sabrederseniz geçmişteki her şeyin size geri döneceğini bilmek güzel bir şey değil mi?' Sonra ölmüş zavallı hanım.»

Küçük topluluk dağılıyordu, tayfalar Charlie ile el sıkıştılar, rom ve öykü için teşekkür ettiler. Charlie hepsine baht açıklığı diledi. «Çantanı unuttun,» dedi kaptan Charlie'nin içinde taslak bulunan elçantasını göstererek. «Hayır,» dedi Charlie, «birlikte yolculuğumuza çıkana kadar sana emanet ediyorum onu.» Kaptan çantanın üzerindeki başharflere baktı. «Ağır bir çanta,» dedi, «içinde değerli bir şey mi var?» Evet hem de nasıl ağır, Allah akıl versin bana,» diyerek cevapladı Charlie. «Ama bir daha olmayacak. Bir dahaki sefere boş olacak bu çanta!» Kaptanın gemisinin ismini aldı ve ayrıldı.

Dışarı çıktığında neredeyse sabah olduğunu görünce şaşırdı. Bir dizi sokak lambası hüzünlü başlarını külrengi göğe kaldırmış, öylece duruyorlardı.

Hanın önünde bir aşağı bir yukarı gezinmekte olan iri kara gözlü, ince bir gençkız geldi, bir şeyler söyledi, cevap alamayınca İngilizce yineledi davetini. Başını kaldırıp ona baktı Charlie. "O da," diye düşündü, "o da gemilere ait, gemilerin altına yapışıp orada yetişen yosunlar, deniz bitkileri gibi. Derinliklerden paçayı kurtaran çok gemici onda boğulup gitmiştir. Ama o dibe vurmayacak, onunla gidersem güven içinde olacağım." Elini cebine soktu, baktı yalnızca bir şilin'i kalmıştı. «İzin verir misin; bir şiline yetecek kadar...» diye sordu kıza. Kız gözlerini dikti, baktı. Eski eldivenini sıyırıp genç adamın elini eline alırken yüzü değişmedi, balık derisi gibi sert ve pullu elini onun dudaklarıyla diline dokundurdu. Genç adam kızın elini geri verdi, avucuna şilini sıkıştırdı yürüdü gitti.

Limanla Kraliçe Oteli arasındaki yolu üçüncü yürüyüşüydü bu. Şimdi uyanıyordu kent, bir iki kişiye, el arabalarına rastladı. Otelin pencerelerinde ışık vardı. Girişte kimse yoktu, odasına çıkmak üzereydi ki cam kapıdan bakınca karısının bitişikteki küçük, aydınlık yemek odasında oturduğunu gördü. İçeri girdi.

Onu görünce karısının yüzü aydınlandı. «Ah, geldin sonunda,» diye bağırdı. Genç adam başını eğdi. Tam elini alıp öpmek üzereydi ki karısı sordu: «Neden bu kadar geciktin?» — «Geciktim mi?» Soru şaşırtmıştı onu, ayrıca bütün zaman duygusunu da yitirmişti. Şöminenin üzerindeki saate baktı, «Saat yediyi on geçiyor daha,» dedi. «Evet ama daha erken burada olursun sanmıştım. Geldiğinde hazır olmak için hemen kalktım.» Charlie masanın başına oturdu. Cevap vermedi, çünkü ne diyeceğini bilemiyordu. "Beni yeniden kabul edebilecek kadar güçlü bir ruhu olsun; mümkün mü bu?" diye düşündü.

«Biraz kahve alır mısın?» dedi karısı, «Hayır, sağol!» diye cevapladı, «çok kahve içtim» Etrafına bakındı. Nere-

deyse gündüz olmuş, pencerelerin kepenkleri açılmıştı ama gaz lambaları hâlâ yanıyordu; çocukluğundan beri büyük bir savrukluk gibi gelirdi bu. Şöminedeki alev, biraz eskimiş Brüksel halısıyla, kırmızı pelüş koltuklar üzerinde oynaşıyordu. Karısı yumurta yiyordu. Küçük bir oğlanken pazar sabahları yumurta yerdi. Kahve ve taze ekmek kokusu, beyaz masa örtüsü ve pırıl pırıl kahvedanlıkla bütün odada bir yortu sabahı görünümü vardı. Karısına baktı. Gri yol elbisesini giymişti; şapkası yanındaydı. Bir fileye toplanmış sarı saçları lambanın ışığında parlıyordu. Kendi yordamınca pırıl pırıldı, parlak bir ışık saçıyordu. Oturduğu divana sonsuza dek mıhlanmış gibiydi. Divan bu çalkantılı dünyada sapasağlam yerinde duran tek eşyaydı sanki.

Birden aklına geldi: "Bir deniz feneri gibi," diye düşündü; "ışığını dostça yayan, sarsılmaz, yerini dolduran bir deniz feneri. Bütün gemilere *yaklaşmayın* diyor. Çünkü deniz fenerlerinin olduğu yer sığlıktır, kayalıktır. Deniz yüzeyinde süzülen bütün şeyler için ölüm demektir bu." O anda karısı bakışlarını kaldırdı, onun gözlerini kendi üzerinde buldu. «Ne düşünüyorsun?» — "Anlatmalıyım," diye düşündü. "Bundan sonra ona karşı dürüst olmak, her şeyi anlatmak en iyisi." Yavaşça «Yaşamımda senin benim için bir deniz feneri olduğunu düşünüyorum. Bana yolumu nasıl çizeceğimi gösteren sarsılmaz bir ışık.» Karısı ona baktı, sonra bakışlarını çevirdi; gözleri yaşlarla dolmuştu. Ağlayacağından korktu karısının, şimdiye kadar iyi dayanmıştı doğrusu. «Gel odamıza çıkalım,» dedi. Yalnızken bazı şeyleri açıklamak daha kolay olacaktı.

Birlikte çıktılar. Dün gece çıkması o kadar uzun süren merdivenler çabucak çıkılıyordu şimdi. «Hayır, hayır bir kat yukarıya çıkıyorsun. Burası...» dedi karısı. Önünden yürüdü koridordan aşağı. Odanın kapısını açtı.

İlk farkına vardığı artık odada menekşe kokusu olmayışıydı. Kızgınlıkla atmış mıydı karısı menekşeleri? Yoksa o yokken solmuşlar mıydı? Karısı yanına geldi, ellerini omuzuna koydu, yüzünü de ellerinin üzerine kapadı. Genç

adam döndü, file içindeki sarı saçların üzerinden etrafa bakındı, öylece kalakaldı. Dün gece mektubu koyduğu şifoniyerin yeri değişmişti, yattığı yatak da öyle. Köşede önceden orada olmayan bir boy aynası duruyordu. Bu onun odası değildi. Hemen başka ayrıntıları seçti, çıkardı. Yatağın yanındaki kanape kalkmıştı, buna karşılık onun olduğu yerin yukarısında, duvarda Belçika Kraliyet Ailesi'ni gösteren, o güne kadar hiç görmediği bir gravür asılı duruyordu. «Dün gece burada mı yattın?» diye sordu. «Evet,» dedi karısı. «Ama iyi uyuyamadım. Gelmedin diye hep endişeliydim. Manş'ı geçerken hava bozdu diye korktum» — «Kimse rahatsız etmedi mi seni?» diye sordu yeniden. «Hayır,» dedi karısı, «kapım kilitliydi. Hem galiba sakin bir otel burası.»

Charlie gece başından geçenleri bir kurmaca yazarının alışkın gözüyle yeniden aklından geçirince, sanki bütün her şey kitaplarından birinin olay örgüsüymüş gibi geldi. Derin bir nefes aldı. "Yüce Tanrım," dedi, kalbinin ta derinliklerinden, "gökyüzü nasıl yeryüzünden yukarıdaysa senin öykülerin de bizimkilerin çok üstünde."

Problem çözen bir matematikçi gibi bütün ayrıntıları birer birer, yavaşça tekrar gözden geçirdi. İlkin dilinin üzerinde bal tadı gibi, yakası karanfilli genç adamı hatırladı. Sonra boğazını sıkan bir pençe gibi, ama duyduğu sanatçı heyecanı hiç eksilmeden yataktaki kadının dehşetini düşündü. Sanki bir çift diri, genç kadın memesi edindi, bu memelerin ardında kalbi duruverdi.

Öylece hiç kıpırdamadan durdu. Kendi düşüncelerine dalıp, gitmişti. Ama yüzünde haz, kahkaha ve zevkle karışık öylesine bir ifade vardı ki, karısı başını omuzundan kaldırdı, şaşkınlıkla sordu: «Şimdi ne düşünüyorsun?»

Charlie onun elini eline aldı, yüzü hâlâ ışıl ışıldı. «Cennet bahçesini düşünüyorum,» dedi çok yavaş bir sesle. «Alevden kılıçlarıyla melekleri düşünüyorum, hattâ,» diye devam etti aynı ses tonuyla: «Hero ile Leandros'u Romeo ve Juliet'i, Tezeus'u, Ariadne'yi, Minotaurus'u da düşünüyo-

rum. Hiç Minotaurus'un neler hissettiğini düşünmeye çalıştığın oldu mu zaman zaman?»

«Demek bir aşk öyküsü yazacaksın ozan?» dedi karısı; yine ona gülümsüyordu. Hemen cevap vermedi, karısının elini bıraktı. Bir süre sonra sordu: «Ne dedin?» «Bir aşk öyküsü mü yazacağını sordum,» diye yineledi karısı çekingen çekingen. Karısının yanından uzaklaştı, masaya yaklaştı, elini üzerine koydu.

Dün gece onu aydınlatan ışık geri dönmüştü, bütün yönlerden geliyordu şimdi. "Kendi deniz fenerimin ışığı da bunların arasında," diye düşündü; aklı karışmıştı. Ne var ki dün gece dosdoğru ileriyi, sonsuzluk dünyasını aydınlatmıştı o ışık; şimdiyse içe dönmüş, Kraliçe Oteli'nin odasını aydınlatıyordu. Çok parlaktı, bu ışığın içinde Tanrı'nın onu gördüğü gibi, onun da kendini görmesi gerekiyormuş gibi geldi; bu sınavın yükü altında masaya dayanıp doğrulmak zorunda kaldı.

Orada öylesine dururken olay kendiyle Tanrı arasında bir konuşma biçimini aldı.

Tanrı dedi ki: "Karın iki defa bir aşk öyküsü yazıp yazmayacağını sordu. Gerçekten de bir aşk öyküsü yazmak üzere olduğunu düşünüyor musun?" — "Evet, çok mümkün" dedi Charlie. "Genç âşıkların kalplerinde yaşayıp, gidecek büyük ve sevimli bir öykü mü olacak bu" diye sordu Tanrı. "Evet, sanırım öyle," dedi Charlie. "Peki bununla yetinecek misin?" dedi Tanrı. "Tanrım, neler soruyorsun bana?" diye inledi Charlie. "Nasıl evet diyebilirim? İnsanoğlu değil miyim ben de, beni avucunun içinde tutan, kucaklayan bir aşkı kollarımda genç bir kadın bedeninin yumuşaklığını ve sıcaklığını özlemeksizin nasıl öykü yazabilirim?" — "Dün gece hepsini verdim sana," dedi Tanrı "Dünyanın öbür ucuna gitmek için yataktan fırlayıp kaçan sendin." — "Evet, öyle yaptım," dedi Charlie, "yaptığımı gördün ve beğendin mi? Tekrar edecek misin böyle bir olayı? Ben her zaman yakası karanfilli genç bir adamın sevgilisi ile aynı yatakta yatmış olan biri olarak mı kalacağım? Hem

sonra o kadının başına neler geldi, nasıl açıklayacak bunları o genç adama? Çekip giderken, ona *gidiyorum, elinden gelirse bağışla beni* diyen ben değil miydim?" — "Evet," dedi Tanrı.

"Haydi, sırası gelmişken anlat bakalım," diye bağırdı Charlie," "ben genç kadınların güzelliğini yazadururken, dünyanın kadınlarının bana verebilecekleri bir şilinlik bir şey midir, daha fazlası değil midir?" — "Evet," dedi Tanrı, "o kadarı ile de yetineceksin." Charlie parmakları ile masaya bir şekil çiziyordu, hiçbir şey söylemedi. Konuşma burada sona erdi diye düşünüyordu ki; Tanrı yeniden konuştu.

"Gemileri kim yaptı. Charlie?" diye sordu. "Bilmiyorum doğrusu," dedi Charlie, "sen mi yaptın?" — "Evet," dedi Tanrı, "kızakları üzerinde gemileri ve suda süzülen bütün nesneleri ben yaptım. Gökte yelken açmış giden Ay'ı, evrende salınan gezegenleri, suların yükselişini ve alçalışını, nesilleri, beğenileri hep ben yaptım. Güldürüyorsun beni çünkü yelken açıp, süzülüp gidesin diye bütün bir dünyayı verdim sana, sen ise ancak burada Kraliçe Oteli'nin bir odasında bir anlaşmazlık çıkarabilecek kadar yol aldın, karaya oturdun."

"Gel," dedi Tanrı yeniden, "senle ben bir anlaşma yapalım. Ben, ben sana dünya yüzünde kitaplarını yazmanın ötesinde başka bir keder vermemeye söz veriyorum..." — "Demek öyle" dedi Charlie. "Ne dedin?" diye sordu Tanrı. "Bundan daha azını mı istiyorsun?" — "Yok, yok hiçbir şey söylemedim," dedi Charlie. "Ama kitaplar yazacaksın," dedi Tanrı, "çünkü bunların yazılmasını isteyen Ben'im. Okuyucular değil, hele eleştirmenler hiç değil, ben istiyorum." — "Emin olabilir miyim bundan?" diye sordu Charlie. "Her zaman değil," dedi Tanrı "her an emin olamazsın. Ama şimdi sana emin olabileceğini söylüyorum. Bununla yetinmek zorundasın," — "Ah, Tanrım," dedi Charlie. "Bu gece sana yaptıklarım için teşekkür edecek misin bana?"

dedi Tanrı. "Bana kalırsa burada keselim bu işi, başka hiçbir şey de söylemeyelim bu konuda." dedi Charlie.

Karısı gitti, pencereyi açtı. Soğuk, ürpertici sabah havası doldu içeriye. Aşağıda, sokaktan faytonların gürültüleri, insan sesleri, büyük bir serçeler korosunun şarkısı, duman ve at gübresi kokusu ile karışarak yükseliyordu.

Charlie sanki kâğıda dökülmüş gibi capcanlı önünde duran konuşmasını bitirdiğinde pencerenin yanına gitti, dışarı baktı. Külrengi kentin sabah renkleri taze ve narindi; gökyüzünde belli belirsiz bir günışığının müjdesi vardı. İnsanlar dışarıdaydı. Mavi bir şala bürünmüş, terlikli bir genç kadın hızlı hızlı yürüyordu. Otelin beyaz atlar koşulmuş arabası aşağıda durmuş bekliyor, kapıcı yolcuların inmesine yardım ederken bavullarını da taşıyordu. Charlie ta aşağısındaki sokağa indirdi gözlerini, baktı.

Gene de Tanrı'ya bir tek şey için şükranlarımı sunacağım, dedi. "Kardeşime, yakası karanfilli genç adama ait olan hiçbir şeye elimi sürmedim. Elimi uzatsam dokunabilirdim, ama dokunmadım." Bir süre daha pencerenin yanında durdu, sonra otelin arabasının uzaklaştığını gördü. Solgun sabahın evleri arasında, dün geceki genç adam acaba şimdi nerede? diye sordu kendi kendine.

"Ah, o genç adam" diye düşündü. "Ah, le pauvre jeune homme â l'oeillet — Zavallı karanfilli genç adam..."

KAREN BLİXEN, ÖYKÜCÜ

1885 yılında Danimarka'da doğan ve Karen Christenze olarak vaftiz edilen Danimarkalı kadın yazar Karen Blixen (Isak Dinesen) yaşamı boyunca birçok değişik adla anıldı. Çocukken 'Tanne' diye çağırılırdı. Bu ad, Tania biçimine girerek özellikle Afrika'da yaşadığı yıllarda dostları tarafından kullanıldı. İlk büyük aşkı olan erkeğin kardeşi Baron Bror-Blixen ile evlenince (*"barones olmak herşeye değer,"* demişti) Barones Karen von Blixen-Finecke oldu. Kocasıyla Afrika'da, kahve tarımına elverişli olmadığı sonradan anlaşılan bir bölgede kahve yetiştiriciliği serüvenine girişmesi bir yana, evlendiği erkekten uğursuz bir miras da kaldı ona. Omuriliğine yerleşip ona ömür boyu acı çektiren frengi hastalığı. Öte yandan, babasının soyadı olan Dinesen'e de duygusal bir bağla bağlıydı. İlk öykülerini 'gülen adam' anlamına gelen İsak takma adını benimseyerek Dinesen soyadıyla yazdı. Yazarlığı süresince değişik takma adlar kullanmayı sürdürdü. İlk takma adı 'Osceola', bir Kızılderili reisinin adıydı. Ün kazandıktan sonra daha çok kendini eğlendirmek için yazdığı *The Angelic Avengers* (Melek Yüzlü İntikamcılar) adlı serüven romanını Pierre Andrezel takma adıyla yayımladı. Okurlarının ve hayranlarının ona yakıştırdıkları takma adlar arasındaysa öykülerindeki kahramanlardan biri olan 'Pellegrina' ya da 'Şehrazat' gibileri vardı...

Afrika serüveni bittikten, kocasından ayrıldıktan, büyük aşkı Denys Finch-Hatton'ı kaybettikten sonra Danimarka'ya dönen Karen Blixen, 1933'de, kırksekiz yaşında-

ken ilk öykü kitabı *Seven Gothic Tales*'i (Yedi Gotik Öykü) yayımladı. Öyküler İngilizce yazılmıştı. Herbiri birer 'novella' uzunluğundaki bu öykülerde hemen dikkati çeken Kuzey manzaraları ama özellikle deniz, gemi ve gemici temalarıdır. Kahramanlar, ondokuzuncu yüzyılın ya da yirminci yüzyıl başının kişileridir. Yazarları bu kişileri Boccaccio'nun Decameron'unu, Canterbury Masalları'nı, E.T.A Hoffman'ın 'masallarını', Kleist'ın öykülerini ve tabii 1001 Gece Masalları'nı andıran bir öykü dünyasında gezdirir. Öykü içinde öykü içinde öykü... Kahramanlar birbirlerine öyküler anlatırlar; *'başlarından geçen', 'yıllar önce birinden dinledikleri'* ya da *'herkesin bildiği'* öyküler... Aynı zamanda, yazarlarının kendileri için hazırladığı kader çizgilerini izlerken bir yandan da kendi öykülerini yaşarlar. Karen Blixen, bu öykülerde usta tanrı-yazarlara, 'herşeyi bilen, herşeye kadir' yazar sesine özgü bir uzaklığı koruyarak hareket ettirir kişilerini... Ustaca bir kukla gösterisinin oyuncuları gibi; o kadar ustaca ki, öyküleri okurken kişilerin kendi iradeleri olduğu yolunda bir yanılsamaya bile kapılabilirsiniz. Oysa oyunun ve oyuncuların ipleri hep yazarın elindedir. Karen Blixen'in ilk veriminin kukla tiyatrosu için bir piyes, en sevdiği yazarın ise tanrı-yazarların en anlı şanlısı Shakespeare olması da rastlantı olarak görülmeyebilir.

İkinci öykü kitabı *Winter's Tales*'in (Kış Masalları) adıyla da Shakespeare'e göz kırpar. Bu öykülerde hep yüzyıl dönemecinde gezinir gibi görünen bir Avrupa'yı konu edindiği kadar İskandinav halk masallarından da yararlanır *Blixen. "Miçonun Öyküsünde'* de küçük miçonun kurtardığı doğan aslında sevecen bir efsane anasıdır. Miçonun başı sıkıştığında yeniden, bu defa bir kadın olarak karşısına çıkacaktır. *'Yakası Karanfilli Genç Adam'* da Tanrı'nın kendisini terk ettiği, esinini esirgediği kuşkusuna kapılan genç bir yazar basit bir rastlantı sonucu Tanrı'yı bulur, onunla konuşur ve bir anlaşma yapar: *'Gel,' dedi Tanrı... 'senle bir anlaşma yapalım. Ben, ben sana dünya yüzünde*

kitaplarını yazmanın ötesinde başka bir keder vermemeye söz veriyorum... ama sen de kitaplarını yazacaksın çünkü bunların yazılmasını isteyen benim. Okuyucu değil, hele eleştirmenler hiç değil.' Tanrı'yı da kendi öyküsünün kahramanları arasına katan bu öykünün şakacı tonu başka bir kitapta, *Anecdotes of Destiny*'nin (Kader Anekdotları) bir öyküsünde yinelenecektir. Kanton'da yaşayan zengin, cimri ve cahil bir çay taciri, yaşlılığında muhasebe defterlerinden başka okunacak şeyler de olduğunu fark eder. Örneğin öyküler... Oysa ki tek bildiği öykü yeryüzündeki bütün tayfaların bildiği uydurma, anonim bir öyküdür. Bunu öğrenince kızar ve bildiği bu tek öyküyü 'gerçek yapmaya' karar verir. Tanrı'yla boy ölçüşmenin bir yoludur bu. Tıpkı öyküler yazmak gibi, demek ister sanki *Karen Blixen*. Ama 'öykü' Tanrı rolü oynamak isteyen insanoğlundan daha uzun ömürlü, daha 'Tanrısal'dır. Sonuçta, taciri de, onun Tanrı'ya öykünmesini de kapsayan *The Immortal Story* (Ölümsüz Öykü) olup çıkacaktır. Ya da Tanrı gene yazardır.

Karen Blixen kendi yaşamını da bir öykü haline getirmek istemiştir. Daha ilk fotoğrafını görünce bunun ne anlama geldiğini anlayacaksınız; nefis bir cadıdır karşınızdaki. O güzel öyküleri anlatan bir efsane cadısı. '50'li yıllarda âdeta haca gider gibi Rungstedlund'daki evinde onu ziyarete gidenler —bunlar arasında Truman Capote gibi hayranları da vardır— onun sadece şampanya ve istiridyeyle beslendiğini anlatırlar. Kendisi yaşamı boyunca 'ince, hattâ sıska' bir insan olmaya azmettiğini söyler. (Sonunda bunu biraz da yüzünü derin kırışıklıklarla dolduran frengi sayesinde başarmıştır.) Yaşamında da bir öykücüdür; Amerika'yı ziyaretinde zincirleme sigara içip bazan önündeki şampanyaya bile dokunmadan 'anlattığı, anlattığı, anlattığı' söylenir. Bu haline tanık olan Pearl S. Buck gözlerine inanamamıştır.

Yaşamını başlıbaşına bir öykü, bir mitos haline getir-

mek isteyen birçokları gibi *Karen Blixen* de 'uydurmuştur.' Afrika'da geçirdiği yılları anlatan *Out of Africa*'nın uydurma olaylarla, anekdotlarla, mucizelerle dolu olduğu söylenir. Ne var ki 'bu güzel yalanlar' *Karen Blixen*'in sanatının püf noktasıdır. Hayranları, hiçbir zaman *'Şehrazat*'ın anlattıklarında doğruluk ve gerçeklik aramamışlardır. O yüzyıllar boyu masallar ve öyküler anlatan dişi ve ebedi bir ses, *'Şehrazat*'ın ta kendisi olmak istemiştir. Nobel ödülünü alırken bu ödülün 'aslında bu yıl *Isak Dinesen*'in hakkı olduğunu' söyleyen *Hemingway* de aynı kanıdaydı mutlaka.

Danimarka yüksek burjuvazisiyle taşra aristokrasisinin ortak ürünü; yerinde ateşli bir feminist, yerinde ateşli bir feminizm eleştirmeni (aynı şey sosyalizm için de geçerli); bir 'aslan avcısıyla,' İngiliz *Denys Finch-Hatton*'la yaşadığı büyük aşkın kadın kahramanı; ama her şeyden önce 'öyküler anası'... 77 yıl süren *Şehrazat*lık yaşamını en iyi kendisi özetlemiştir şu sözlerle: *"Düş kurmak akıllı uslu insanların intihar etme biçimidir."*

Fatih Özgüven

İÇİNDEKİLER

Ölümsüz Öykü, 7
Miçonun Öyküsü, 79
Yakası Karanfilli Genç Adam, 95

*

Karen Blixen, Öykücü, 119

Bu kitap
1986 yılının Aralık ayında
Kent Basımevi'nde
dizilip basılmıştır.

Özellikle **Out of Africa'***nın yazarı olarak tanınan Karen Blixen (ya da öteki takma adıyla İsac Dinesen) XX. yüzyıl Avrupa yazınının en ilginç kişilerinden biridir. 1914-1931 yılları arasında Kenya'da yaşayan bu Danimarkalı yazar, gerek günlük yaşamından esinlendiği, gerek düş gücünün ürünü "uydurulmuş" fantastik, barok öykü ve romanlarıyla, özellikle 1950'lerden sonra, Avrupa'da büyük yankılar uyandırmış ve kitapları birçok ülkede birbiri ardısıra yayımlanmıştır.*

Fatih Özgüven' in çevirisinden okuyacağımız Karen Blixen'in Türkçede yayımlanan bu ilk kitabında yazarın üç uzun öyküsü yer alıyor.

"Nobel benim değil, Karen Blixen'in hakkıydı"

E. Hemingway

1000 TL (KDV dahil)